

Bertsolariei inkesta

Joan Mari Torrealdai

Sarrera

0.1. Aitzin-oharra

1985-1986 urteetako Bertsolari-Txapelketa kultur gertakari nagusi gertatu dela, nekez uka dezake inork. Gertakari horren goibeheak ezagutzera emateko asmoz, txapelketa osoaren balantze gisako zerbait egitea proposatu zien aldizkariak antolatzaileei, egunkarien orrietan sakabanaturik eta barreiaturik ez zedin gal, bestela, informazio hori.

Geroztik, asmoak haziz eta helduz joan ziren aldizkariaren eskuetan. Eta *Euskal Herriko Bertsolari Txapelketa Nagusia 1986* liburua aurkeztean, Euskal Herriko Bertsolari-Elkarteko laguntalde bati zera proposatu genion: bertsolariei inkesta bat egitea, hainbat arazo eztabaidatu eta eztabaidagarri buruzko horien eritzia zuzenean jakin ahal izateko. Lehen aldiz ezagutzen da, honela, bertsolarien kolektiboaren pentsaera. Galderak, jeneralean, praktikoak dira. Azken Txapelketa Nagusia hartu da ardatz bezala, eta

Txapelketa dela eta plazaratu diren arazoez osatu da gehienbat galdeketa hau, aurrerago azalduko dugun bezala.

Gure proposamenak bere bidea egin zuen. Bizpahiru aldiz lagun-talde bat bildu zen galderak prestatzeko, eta Joan Mari Torrealdaik moldatu zuen galdeketa.

Lagun hauek osatu zuten lantaldea: Arantxa Arruti, Iñaki Murua, Jesus Murua, Koldo Tapia, Joan Mari Torrealdaia eta Zaldubi.

0.2. Gaiaren aukera

Esan bezala, praktikotasunaren aldetik jotzen du galdeketak. Batetik, bertsolarigoa zer-nolako den (jatorriz, adinez, lanbidez, etab.) eta nola jokatzeko duen (ereduak eta ohiturak). Eta bestetik, bertsolarigo honen eritziak eta jarrerak, gaurko bertsolaritzak eskuartearen dituen arazoei buruz. Arazo teorikorik ez dugu planteatu nahi izan, baizik eta kontrara. Egungo bertsogintzaren balorazio orokorra eskatu ondoren, gainerako eritzi-emateak arazo hauei buruz izan dira: bertso-saioak, txapelketak, bertso-eskolak, Bertsolari-Elkartea. Oro har, gaurko bertsolarien pentsaera eta jokabidearen argazki bat bezala da inkesta hau. Duela 15-20 urte arras bestelako argazki bat izango genukeen, inkesta beretsua egin izan balitz: protagonistak ezezik, arazoak ere ezberdinak ziratekeen. Eta ziur gaude, 15-20 urte barru beste horrenbeste gertatuko dela: protagonista aldetik noski, baina, baita ere, arazo eta planteamenduen aldetik. Eboluzioan bait dago bertsogintza. Horrexegatik du hainbesteko garrantzia bertsolarigoaren oraingo uneko pentsaera eta jarrera biltzeak.

0.3. Metodologia

0.3.1. Bertsolarien hautapena

Nor da bertsolari? Galdera simple honen erantzuna ez da horren simplea. Bertsolariaren kontzeptua bera ez dago garbi, eta aldatuz joan da historian, bete dituen funtzio sozialen arabera. Era askotako erizpideez balia gaitzeko, idazlea definitzerakoan bezalatsu. Definizio operatiboa behar genuen guk, eta hori Bertsolari-Elkartearen eskuetan utzi genuen hasieratik beretik.

Bertsolari-Elkarteak erabili zituen erizpideak, hauek izan dira. Hasteko, azken txapelketa nagusian parte hartuak. Zer esanik ez, parte hartu gabeko bertsolari handiak, erretiratuak egonik ere. Eta gero, beste txapelketetan (nahiz gazteen artekoetan nahiz bestelakoetan) bere burua ezaguterazi dutenak. Denetara, 145 bertsolari.

0.3.2. Sondaketa-inkesta, atez ate burutua

145 bertsolari horiengandik 140 erantzun jaso ditugu. Hiru ezin izan dira lokalizatu, eta bik ez dute inkestaren jokuan sartu nahi izan (galdeketa bera ezagutu gabe, dena esan beharra dago). Erantzun-kopuru hain handia biltzea berez mintzo da, bai bertsolarien interesaz eta bai antolatzaileen efikaziaz. Bertsolarien populazio osoaren eritzia eta informazioa da, beraz, egiaz eta benetan, hemen aztertzen duguna.

Ahalik eta erantzunik gehien jasotzeko, inkestatzaileen bidezko bidalketa aukeratu genuen. Bertsozale eta bertsolari gazte zenbait ibili zen etxex etxe galderak egiten.

Galdeketa bera ez da zaila betetzen. Bi item-kategoria ditu: identifikatze- eta informazio-galderak eta bertsolaritzazko eritziak. Eta itxia eta aurretiaz kodetua da gehienbat.

Galdeketaren bidalketa eta jasoketa Bertsolari-Elkarteak egin du. Ikuskatzea, kodetzea, grabaketa eta prozesatzea, aldiz, Siadecoren esku gelditu da. Eta galdeketaren formulatzea, geroko prozesu osoaren ardura eta jarraipena eta, batez ere, interpretazioa, Joan Mari Torrealdai egin du.

Inkestaren jabea Bertsolari-Elkartea da, eta bere gain doa honen kostua.

Zenbait ohar, irakurlearen gidatzat

1. Irakurtzeko erraztasunaren alde, taulak eta laukiak tokiz berezita ematen ditugu. Taulak testu barruan integraturik daude, eta kopuru orokorrak biltzen ditugu horietan. Laukiak, aldiz, eranskin gisa doaz atzean: horietarako deia, testu barnean, honela egiten dugu: "Ik. 1.5.". Laukiotan, tauletako informazio orokor hori zenbait aldagairekin gurutzatu dugu. Gurutzapen esanguratsuenak bakarrik ematen ditugu hemen, testuan analizatzen diren guztiak, hori bai.

2. "Jaiolekua", aldagai bezala, 7 zonatan banatu dugu. Hara zona bakoitzean sartzen diren eskualdeak:

1. zona: Arabako lautada, Kantauri arabarra, Arratia/Nerbioi, Bilbo Handia, Plentzia/Mungia.
2. zona: Durangaldea, Gernika/Bermeo, Markina/Ondarroa.
3. zona: Deba Beherea, Deba Garaia.
4. zona: Urola/Kostaldea.
5. zona: Donostialdea, Tolosaldea, Goierri.
6. zona: Iruñea, Tafalla.
7. zona: Lapurdi, Nafarroa Beherea.

Nola aipa zona hauek idazlanaren barruan? Zenbakiz aipatzea "hotz-gia" iruditu zait, irakurlearengandik urrutiegi. Ulerterrazago egitearren, "eskualdeak" aipatu nahi izan ditut. Baina, aise konpreni daitekeenez, eskualdeak oro izendatzea kasu bakoitzean luzeegi gertatzen da batzuetan; hala nola, "1. zona" aipatu behar denean, 5 eskualde banan-banan izendatu beharra. Kasu horietan, maizenik, bat edo beste espreski izendatzeraz mugatu naiz; adibidez, lehen zonakoan, "Araba/Bilbo Handi ingurua".

1. Bertsolariaren irudia eta eitea

Inkestaren lehen zati honetan, honelakoetan ohi denez, kolektibo aztertuaren oinarriko informazioak bildu ditugu, datu biografikoak, alegia: noiz-non sortua den, egin dituen ikasketak, gaur duen lanbidea, egoera zibila eta, bertsolari denez, "ofizio" honetan zergatik eta noiz-nola abiatu zen.

Zein dugu gizon hau, bertsolaria, itxuraz, tankeraz, eitez? Argazki-robot honek bertsolarigoaren zein irudi eskaintzen digu?

Sarritan —sarriegitan— bertsolariaren eredu eta irudi zahar eta zaharkitua darabilgu XXI. mende industriatsu eta hiritartuaren atarian. Bertsolaria berdin baserritar, eskolagabe, arlote, ezjakin. Txirritaren irudiak pisu handiegia izan du. Gaurko bertsolaria, ordea, ez da honelakoa. Bertsolaria, gaur, ez da jendaurrean agertzen, txapela, abarka eta mahonezko galtzekin. Basarrik 1935ean gaudituz omen zuen Txirrita: bertsolaritza sagardotegitik plazara atera da, brusatik gorbatara igaro da.

1.1. Bertsolariaren jatorria

1.1.1. Jaioturteak

<i>Urteak</i>	Zk.abs.	%
Zehazlugabea	1	0,7
12-16 (1971-1975)	2	1,4
17-21 (1966-1970)	15	10,7
22-26 (1961-1965)	13	9,3
27-31 (1956-1960)	21	15
32-36 (1951-1955)	21	15
37-41 (1946-1950)	18	12,9
42-46 (1941-1945)	15	10,7
47-51 (1936-1940)	9	6,4
52-56 (1931-1935)	14	10
57-61 (1926-1930)	5	3,6
62-66 (1921-1925)	2	1,4
67-71 (1916-1920)	2	1,4
72-76 (1911-1915)	2	1,4
	140	100,-

Populazio normalaren itxura du bertsolarigoak, adinaren alde-tik begiratuta. Gazte-aldera jotzen du pittin bat, gainera. Enborra-ren gerri mardula 20-45 urtealdian kokatzen da. Bertsolari gazte eta gordina da nagusi. 41 urtetik beherakoak bertsolari guztien % 64,3 dira. Eta 57 urtetik gorakoak % 8,5 dira soilki. Egin kontu, 21 urte artekoak % 12,1 direla, 17 bertsolari gazte, dagoeneko plaza dexente eginak batzuk eta prometari beste batzuk.

Gazte izatea ez da soilki kalendario-problema. Gazteak aldean dakar eskola, kultura, korronte eta joera berrietara irekitasuna, etab.

Ikus dezagun jarraian nola lotzen edo elkartzen den adina zen-bait aldagairekin: hala nola, eskualdea, bultzatzailea, kategoria so-ziala, ikasketa.

a) Jaiolekuaren arabera (Ik. 1.1.), zonaz zona joanda, gazte eta zaharren proportzioa ez da denetan bera. Denetan, hori bai, 40 urtetik beherakoak gailentzen dira, baina proportzio ezberdinetan.

Hona zenbait datu, 41 urtez azpikoen ehunekoak seinalatuz:

Zonarik gazteena (% 90) lehen zona da, hots, Araba/Bilbo Handi ingurua. Gaztea da, baita ere, Deba arroa (% 78), eta batzuk gainera, oso gazteak; Nafarroan ere bertsolari gaztea da nagusi (% 74,9).

Helduxeagoak dira Durangaldeko, Gernika/Bermeoko eta Markina/Ondarroako bertsolarien batezbestekoa (% 63) eta Urola/Kostaldekkoa (% 60).

Zonarik zaharrenak beste hauek dira: Iparraldea (% 57,1) eta Goierri/Tolosaldea/Donostialdea (% 54,1).

Nolanahi ere, arestian esana seinalatu behar dugu atzera: edozein eskualdetan ere gazteen pisua zaharrena baino handiagoa da.

b) Bultzatzailearen arabera (Ik. 3.1.) aztertzen baditugu adin-taldeak, sorpresarik ez dago. Konfirmazio bat, bai: eskolak bultzaturiko guztiak aurkitzen dira gazteen artean, 41 urtetik beherakoengan. Beste faktoreek, gutxi edo asko, adin guztietan funtzionatzen dute berdin samar.

c) Kategoriaren araberako analisiak (Ik. 4.1.) garbi uzten duena da, irakasleak, bat ez beste denak, 41 urtetik beherakoak direla, eta berdintsu (% 89,1) langile kualifikatuak. Ugazaba izendatu ditugunak, aldiz, proportzio berean dira 40 urtez goitik eta behetik.

d) Adina ikasketen arabera aztertzean (Ik. 5.1.) ikusten da, 40 urte bueltan kokatzen dela etena.

Lehen mailako ikasketak egin dituztenak gehiago dira 40 urtez gorakoak (% 71,5). OHO egin dutenak parean dabilta 40tik gora eta behera. Besteetan dator aldea. Lanbide-Heziketan ez dago 40tik gorako bertsolaririk. Bat bakarra dago batxilergoa egin dutenengan; batere ez erdimailako karreretan eta bi bakarrik goimailako ikasketetan. Zenbat eta gazteagoa, ikasmaila altuagoa.

1.1.2. Jaiolekua

Jaiolekua

	Zk. abs.	%
1. Zona	10	7,1
Arabako lautada	2	1,4
Kantauri Arabarra	1	0,7
Arratia/Nerbioi	2	1,4
Bilbo Handia	4	2,9
Plentzia/Mungia	1	0,7
2. Zona	27	19,3
Durangaldea	6	4,3
Gernika/Bermeo	13	9,3
Markina/Ondarroa	8	5,7
3. Zona	18	12,9
Deba Beherea	4	2,9
Deba Garaia	14	10,0
4. Zona	25	17,9
Urola/Kostaldea	25	17,9
5. Zona	37	26,4
Donostialdea	12	8,6
Tolosaldea	9	6,4
Galerri	16	11,4
6. Zona	16	11,4
Iruñea	15	10,7
Tafalla	1	0,7
7. Zona	7	5,0
Lapurdi	3	2,1
Nafarroa Beherea	4	2,9
GUZTIRA	140	100,-

Probintziaz hartuta, Gipuzkoa gailentzen da, bertsolarien erdia eta gehiago berak duelarik: % 57,2. Urruti, oso urruti, dator Bizkaia, ia lauetatik batekin. Hona hemen zifra absolutuak eta erlatiboak:

Bertsolari-kopurua probintziaz

	Zk.abs.	%
Gipuzkoa	80	57,2
Bizkaia	34	24,2
Nafarroa	16	11,4
Ipar Euskal Herria	7	3
Araba	3	2,1
GUZTIRA	140	100,-

Gipuzkoaren barruan hiru herrialde daude indar handiko: Deba Garaia, Goierri eta batez ere Urola/Kostaldea.

Bizkaian bertsolari gehien Gernika inguruak sortu ditu, Markina eta Durangaldeak baino gehiago, eta zer esanik ez Arratia, Txoierri eta Mungialdeak baino.

a) Eskualdeak adinaren arabera ikusteak erakus liezaguke, besteak beste, non dauden harrobi berriak, non bertsolaritza puri-purian, etab. (Ik. 2.2.). Goazen adinaldiz adinaldi:

- 15-24 urteetakoak hogeitabat bertsolari dira guztira eta horietako % 33,3 Donostialdekoa da eta bigarren multzoa (% 23,8) Deba Garaikoa. Edade horretako bertsolarien erdia eta gehiago, bada, bi eskualde horietan dago. Ikasle-jendea ere bi eskualde hauetan kokatzen da gehiena (Ik. 4.2.).

- 25-34 adinaldikoak gazteagoak baino ugariago dira, hogeitamazortzi. Hauetako mordo on bat (% 21,1) Urola/Kostaldekoak dira. Nafarroa (% 15,8) eta Goierri (% 13,2) datoz atzetik.

- 35-49 adinaldia da denetan beteena, berrogeitamazortzi bertsolariekin. Eskualde guztietan banaturik daude adin honetakoak, bai, baina hiru eskualdetan badago kontzentrazio txiki bat: % 12,5na dute Durangaldeak, Busturialdeak eta Deba Garaiak.

- 50 urtetik gorakoak hogeitamabi dira, eta hauen ia erdiak eskualderik bertsozaleenetakoak dira: Urola/Kostaldea (% 25) eta Goierri (% 21,9). Bertso-tradizioa dagoen seinale.

b) Bertsolaria bertsolaritzara bultzatzen duten faktoreak nola kokatzen dira eskualdeetan? (Ik. 3.2.). Etxearen eta lagunartean eragina batez ere Urola/Kostaldean, eta Nafarroan aitortzen da. Zaletasuna aitortzen dutenak batez ere Urola/Kostaldean, Markina-Ondarroan eta Goierriin daude. Bertso-eskolaren eragina ere argi dago gehienbat non dagoen: Busturialdean (% 25) eta Deba Garaian (% 25).

c) Ikasketen araberrako sailkapenean (Ik. 5.2.), ez dago egoera oso-oso markaturik, baina bai joerak. Oro har esan daiteke, batxilergotik beharagoetan multzorik handienak Urola/Kostaldean eta Goierriin daudela, hots, gerraosteko bertsolaritzaren eskualdeetan. Batxilergoa edota gehiago ikasi dutenen multzorik handienak (ez ikaragarriak, denetara ere 36 bait dira ikasketa-maila horietakoak) Busturialdean eta Deba Garaian kokatzen dira.

1.2. Ikasketak

<i>Ikasketak</i>	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	2	1,4
Batere ez, lehen mailakoak	21	15,1
O.H.O.	64	46,0
Lanbide-Heziketa. 1.	9	6,5
Lanbide-Heziketa. 2.	8	5,8
Batxilergoa-U.B.I.	16	11,5
Erdimailako ikasketak	10	7,2
Goimailako ikasketak	9	6,5
GUZTIRA	139	100,

Ikasketak-maila apaleko jendea da nagusi bertsolarien artean: lauetatik ia hiru ez da batxilergora iritsi eskolan. Are gehiago: % 61,1ek oinarrizko heziketa edo gutxiago du. Analfabeto edo antzekorik ere bada (% 3,5), alegia, batere eskolatu gabeak, "firmatzeko adina", batek dioen bezala, ozta-ozta "ikasi" dutenak.

Lanbide-Heziketa burutuak % 12,3 dira: gutxi, aukeran. Hautetako gehienek ofizialia, elektronika eta maisutza industrialia egin dute.

Batxilergoa eta hortik gorako ikasketak lauetatik batek burutu ditu (% 25,2). Horietatik zati on batek (% 11,5) batxilergoa (BBB edo UBI) egin du. Erdimailako ikasketen artean, batez ere maisutza aurkitzen dugu, komertziokoak eta injinerutza teknikoaren gaineratik. Eta goimailakoetan, filosofia, biologia eta industri injinerutza agertzen dira, baina sarriago kazetaritza eta euskal filologia.

a) Jaiolekuaren arabera (Ik. 1.3.), Araban eta Bizkaian dago ikasien proportziorik handiena. Txikiena, ostera, Iparraldean, batxilergoa egindako batño ere ez bait dago han.

b) Adinaren arabera (Ik. 2.3.), bistan da eboluzioa zein zentzutan doan: zenbat eta gazteago, eta ikasiago. Hona zifra esanguratsu batzuk:

Lehen mailako ikasketetatik gora egin dituztenak 50 urtetik aurrera % 3,1 bakarrik da; 35-49 adinaldian, % 33,4; 25-34 adin-artean % 44,8; eta 15-24 urte bitartean % 85,7.

Eboluzioa aparte, hiru talde-modu ikusten dira hemen: 50 urtetik gorakoena bat, lehen mailako ikasketekin; 25-49 urte bitarteko gehiengo handi hori gero, gaurko bertsolaritzaren erueda eta irudia ematen duena, ikasketa-maila hobexegoarekin; eta azkenik, 25 urtetik beherakoen belaunaldia, askoz ere ikasiagoa.

c) Bultzatzailearen arabera (Ik. 3.3.), ez etxeak, ez lagunarteak eta ez zaletasunak izan dute eragin handirik ikasien artean. Baina hainbat faktore aipatu behar direla diotenen artean, hor, heren bat da ikasia. Eta eskolak bultzaturikoen artean (gutxi badira ere), bat ez beste denak ikasiak dira.

d) Kategoria sozialaren arabera, bien arteko lotura dago lehenengo, kategoriaren eta ikasketaren artekoa (Ik. 4.3.). Mutur batean, ugazaben, langileen eta jubilatuen kategoriak ditugu: hauetan, nagusiki —eta ia osoki— ikasketa apaleko jendea dago. Beste muturrean, ikasle-irakasleak: hauetan kokatzen den bertsolariak gutxienez batxilergoa egin du normalean. Bada tartean dagoen kategoria bat, enplegatuen: oinarritzko heziketatik goimailako ikasketarainoko jendea dago hemen.

Gaurko bertsolariaren irudia ez da, ez, Pello Errotak eta Udarregik marrazten dutena. Hau zen Pello Errotaren bertsolaria: "... orain hastera goaz / predikadoriak / bein'e kolejiuan / ibilli gabiak"; eta Udarregirena: "... aitortuko ditugu / publiko egiak, / gure kolejiuak / sagardotegiak".

1.3. Oraingo lanbidea

Oraingo lanbidea

	Zk.abs.	%
Zehaztugabea	2	1,4
Ugazaba	30	21,6
Enplegatua	9	6,5
Langile kualifikatua	46	33,1
Langile kualifikatu gabea	18	12,9
Langabetua	1	0,7
Jubilatua	6	4,3
Ikaslea	11	7,9
Irakaslea	15	10,8
Teknikoa	1	0,7
GUZTIRA	139	100,

Langile-jendea da bertsolarien multzo handia. "Langile" kontzeptu ekonomiko-sozialaren barruan sartzen da bertsolarien % 46. Langile kualifikatuak dira hauetako gehienak. Maizenik agertzen diren ofizioak: arotza, hargina, igeltseroa, tornularia, mekanikoa, ajustadorea, gidaria; komunikabideetan dabilenik ere badago, eta kale-garbitzaile bat ere bai.

Beste multzo inportante bat, "ugazaba" izendatu duguna da: % 21,6. Hauek nagusi edo autonomo dira, nahiz baserrian nahiz zerbitzuetan. Hauen barnean bi talde nabarmentzen dira: bateko, baserritarrak (% 7,9) eta besteko, saltzaileak (% 7,1). Badira, baita, kontramaisuak eta artzainak sail honetan.

Irakasleen sailak ere badu garrantzirik: % 10,8. Fisikazko irakaslerik bada bertsolarien artean, baina ziurrenik cuskararen irakasleak dira gehienak. Bertso-eskolako irakasle direla seinalatzen dute hiruk.

Enplegatuen kopurua ez da ikaragarria (% 6,5). Administrazioan, zerbitzuetan eta komunikabideetan lan egiten dute enplegatuok.

Jubilatuak (% 4,3) gutxi dira, eta hauek baino ugariago (% 7,9) ditugu ikasleak. Berrikuntzaren seinale eta cuskarri.

Lanbideak direla eta, hiruzpalau puntu azpimarra daitezke, aurrera baino lehen.

Bat: bertsolaritza bera ez da "ofizio" bat, bizibidea eskaintzen duen lanbidea. Bertsolariak profesionalki lan egiten du, eta bertso-tan egiten du aparte. Bertsoetik bizi diren gutxi horiek ere, bertso-irakaskuntzatik bizi dira, ez bertsogintzatik. Idazlea literatura irakastetik biziko balitz bezala.

Bi: Galdetzekoa da, ba ote dagoen bertsolariaren langintzari hobeki egokitzen zaion ofiziorik. Ezaguna da zer-nolako ordu-modutan ibili behar duen bertsolariak hara eta hona, sarri urrutira eta desgaraian. Berez eta printzipioz, badirudi orduen menpekotasunik gabeko lanbidea komeni zaiola. Eta egia esan, gisa honetako lanbide dextente aurkitu dugu. Baina bai bestelakorik ere. Ez dirudi, bada, kontradikziorik dagoenik edozein ofizioaren eta bertso-lanaren artean. Ala badago, eta ez da agertzen, bertsogintza batez ere asteburuetan eta uda-partean gauzatzen delako?

Eta hiru: bertsolariak, lanbide aldetik, ez du zerikusirik batere beste "arte-egile" zenbaitekin. Euskal idazleekin, adibidez. Kasu-

rako, euskal idazleen baitan maiz agertzen den profesioa, apaiza, hemen ez da sekula agertzen (bertsozaleen eta bultzatzaileen artean sarritxo ikusten badugu ere). Gainerako lanbideak ere oso ezberdinak dira batzuen eta besteen artean. Oro har, gertakari bat nabarmen daiteke, besteak beste: bertsolaria hurbilago bizi da bere jatorritik eta testuingurutik besteak baino. Baina gerora ez dakigu zer gerta daitekeen: kultura idatzia eta ahozko tradizioa ez ote doaz bat gitera bi-biak bertsolari modernoaren baitan?

a) Jaiolekuaren arabera (Ik. 1.4.), bi puntu seinala daitezke: bateko, 1. zonan (Araba/Bilbo Handi aldean) bertsolari gutxi dira, hori bai, baina erdiak ikasle/irakasle dira. Eta besteko, Ipar Euskal Herrian dauden zazpiak dira "ugazaba" (baserritar ala bestela?).

b) Adinaren arabera (Ik. 2.4.), joera nagusi batzuk argi eta garbi azaltzen dira:

- 50 urtetik gorako bertsolarien artean baserritarrak dira nagusi (% 46,9).

- 35-49 urte bitartean langile-jendea da gehiena: % 64,6.

- 25-34 adinaldian, oraindik ere langile-jendea da gehiena, baina indar gutxiagoz (% 52,6). Eta presentzia handixeagoa du hemen irakasleak (% 18,4).

- Eta, azkenik, 15-24 urtekoen artean panorama bestelakotu egiten da arras. Nagusigoa, orain, ikasle-jendeak du (% 52,4). Eta baserriak ez du pisurik (% 9,5).

c) Bultzatzailearen arabera (Ik. 3.4.), etxea batez ere langileengan izan da faktore eragile (% 61,1). Eta, berdin, zaletasuna (% 61,9). Lagunartearen eragina modu berean banatzen da langile kualifikatu eta ugazaben artean (% 40na). Eskolak bultzaturikoak gutxi dira, baina % 87,5 ikasle-irakasleak. Faktore eragilerik gabe hasi direla bertso gintzan diotenak benetan gutxi dira, baina erdiak irakasle.

d) Ikasketen araberrako analisiak (Ik. 5.4.) zer erakusten duen? Lehen mailako ikasketak (edo batere ez) egin dituztenak langilegoan (% 47,6) edo baserrian (% 28,6) kokatzen dira. Oinarrizko heziketa daukatenak proportzio handiagoan dira langile (% 61,6), eta aurrekoaren ia berdintsuan, baserritar (% 27,7).

Kontrako muturrean dauzkagu erdimailako eta goimailako ikasketak eginak edo horretan dihardutenak. Hauetako % 57,8 irakasle da gaur egun, eta beste % 21ek ikasten dihardu.

1.4. Egoera zibila

<i>Egoera zibila</i>	Zk. abs.	%
Ezkondua bai	78	56,1
Ezkondua ez	61	43,9
GUZTIRA	139	100,-

Bertsolarien gehiengoa ezkondua da: % 56,1 vs. % 43,9.

35 urte bitartean, aldiz, lauetatik hiru ezkongabea da (% 74,5). Gero aldatzen dira gauzak (Ik. 2.5.).

Ezkontzaren aurreko jokabidea gizarteko beste kolektibo zenbaiten berdin-antzekoa edo desberdina denentz, nola jakin? Jakinurririk ez dugu gehiegi. Nola jakin, adibidez, mutilzaharrak beste gizarte-taldeetan baino gehiago diren ala ez?

Ohar bat, aurrera baino lehen: Mutilzaharrez ari gara, eta ez neskazarrez, zeren eta bertsolaritza gizonezkoen lana bait da, antza denez. Inkestan bi emakumezko bertsolari bakarrik topatu ditugu. Tokitan dago garai bateko tradizio zaharra, eta aspaldi galdua (dama nobleak, profazadak, etab.).

Gaira itzuliz: nola erabaki mutilzaharren kopurua? % 4,3 bai behintzat, baina seguru badela gehiago ere. Arazoa honetan datza: zenbat urterekin bilakatzen da ezkongabea mutilzahar? Baina, dena den, gauza bat dago argi: Txirrita ez da gaurko bertsolariaren bizi-eredu.

1.5. Familiako bertsolariak

Zure familian edo senitartean ba al duzu bertsolaririk?

	Zk. abs.	%
Aitona	18	12,9
Gurasoak	18	12,9
Osaba-izebak	10	7,2
Senideak	8	5,8
Beste ahaideak	7	5,0
Besterik	7	5,0
Inor ez	53	38,1
Bat baino gehiago	14	10,1
Zaleak/Kantariak	3	2,2
GUZTIRA	139	100,-

Begien bistako gertakaria nabarmenduz hasi behar da hemen: % 61,9k badu bere ingurugiro hurbilean (*inner circle*) bertsolariren bat. Familian bertan, alegia. Ingurugiroa eta tradizioa, odola eta giroa, biak eskutik doaz kasu honetan.

Gaurko bertsolarien lauetatik batek (% 25,8) zuzenean jaso du bertsorearen tradizioa: batzuek aitona izan dute bertsolari (% 12,9) eta beste batzuek gurasoetako bat (% 12,9). Senitarte bertsolaria ere fenomeno aski hedatua da, ikusten denez (% 18). Eta ez da ahaztekoa, eta bai azpimarratzekoa, familiartean bertsolari bat baino gehiagorekin topo egitea (% 10,1).

Bere tradizioan eta bere ingurumari hurbilean bertsolaririk ezagutu ez, eta bertsolari bilakatu direnak, % 38,1 dira gaurko bertsolarigoan.

Atzera seinalatu eta azpimarratu behar da datu hori: gaurko bertsolarien % 61,9k familian ezagutu du bertsolaritza, nola edo hala. Munta handiko datua da hau.

Gertakari honetatik abiatuta, ez da samurra erabakitzea odole-tik ala girotik datorkion bertsolariari zera hori, grina hori, bertso-zaletasuna. Bietatik datorkiola esatea izango da asmatzeko biderik errazena. Errazena ezezik, zuzenena ere bai, segurutik.

a) Eskualde guztietan berdin gauzatzen ote da famili giro hori?

Zazpi zonetatik (Ik. 1.6.) bitan izan ezik, guztietan famili tradi-zioa da nagusi. Gehien-gehien Nafarroan (% 75), eta gero Goierri-tik Donostialdera (% 62,2) eta Urola-Kostaldean (% 60).

b) Famili bertsolaritza adinaren arabera aztertuz, bizpahiru puntu dira seinalagarri (Ik. 2.6.). Lehenengo eta behin, adin-talde guztietan, zahar zein gazte, famili tradizioakoak besteak baino uga-riago dira. Egia esan, 50 urtetik beherakoengan ez dago alde handi-rik hauen eta haien artean. Benetako ebaketa —eta hau da bigarren puntua— 50 urtetik gorakoen eta besteen artean dago egon: haue-tatik % 75ek badu tradizioirik, eta % 21,9k bakarrik ez du. Beste adinetan, % 38-48 bitartean dabilta tradizioirik gabekoen zifrak.

Badirudi, beraz, tradizioaren edo/eta ingurugiroaren etena ez dela gertatu-berria, belaunaldi berriarekin etorria, lehenago jazioa baizik. Gaur 50 urte bueltan dabiltzanen belaunaldian gertatu bide da galera edo haustura hori.

c) Bultzatzailearen arabera (Ik. 3.6.), ikusten da, etxeak, faktore eragile izan denetan, % 83,3 famili tradiziokoetan izan duela eragi-na. Eskolak, aldiz, —hau ere normala— famili girotik kanpokoe-tan (% 87,5).

d) Ikasketen arabera familiarteko bertsolaritzari begiratzuz, ikasketa-mailarik gehienetan ez da konportamendu diferentziatu-rik nabarmentzen, salbu mailarik gorenekoetan (Ik. 5.6.). Izan ere, erdimailako eta goimailako ikasketak egin dituzten gehienak ez dira bertso-gintzara familiaren laguntzaz iritsi: erdimailako ikaske-tak egin dituztenen % 50ek ez du bertsolaririk familian, eta % 55,6ra iristen da proportzio hori goimailakoetan.

1.6. Plazaratzea

1.6.1. Plazaratzeko adina

Zenbat urterekin plazaratu zinen lehen aldiz?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	3	2,2
6-10 urterekin	5	3,6
11-15 urterekin	13	9,4
16-20 urterekin	42	30,2
21-25 urterekin	40	28,8
26-30 urterekin	19	13,7
31-35 urterekin	11	7,9
36-40 urterekin	3	2,2
41-45 urterekin	2	1,4
46-50 urterekin	0	-
50-55 urterekin	1	0,7
GUZTIRA	139	100,-

Konstatazio bat, hasteko: oso gazterik hasten da bertsoetan bertsolaria. Jendaurrean eta plazaz plaza bertsoetan, alegia. Ezaguna da familiartereko edo lagunartereko ihardunetik jendaurrekora igarotzea, tabernatik plazara pasatzea, ez dela bapatean eman ohi den urratsa.

Plazaratze-urtealdirik arruntena 16-25 bitarteko hori da argi eta garbi. Gaurko bertsolarien gehiengoa (% 59) hamar urte horietan estreinatu da jendaurrean. Gazteago hasi denik ere bada (% 13). Eta gerora ere, hamar urte gehiagotan, 35 urte bitartean, irauten du plazara irteteko sasoiak (% 21,6).

a) Herrialde guztietan urte beretsutan plazaratzen ote bertsolaria? Badira joerak hemen ere (Ik. 1.7.). Eta badirudi zerikusia dutela eskualdearen euskalduntasunarekin eta bertso-eskolekin. Bi baldintza hauek gertatzen diren herrietan, goizago ematen bide du bertsolariak lagunartetik jendaurrerako urratsa. Hala nola, Deba

arroan % 55,1 hogeit urtez azpitik plazaratu da eta Goierri/Tolosalde/Donostialdean % 51,3 da urte beretan jendaurrean hasi dena. Eta % 48,1 da Durangalde/Busturialde/Markinaldean. Hogeit urte-tik beherako gutxien plazaraturiko zonetan, Araba/Bilbo Handi inguru hori da bat (% 20) eta Nafarroa bestea (% 18,8).

b) Adinaren arabera nola gertatu da plazaratzea? (Ik. 2.7.). Bi talde bereizten dira hemen: 25 urtez azpikoak eta 50 urtez goikoak, batean. Eta bestean, 25-49 urte bitartekoak.

- 50 urtetik gorakoak 20 urtetarako bertsotan hasita zeuden asko (% 46,9). Gainerako gehienak 30 urtetarako plazaratuak ziren.

- Gazteenek, 25 urtetik beherakoek alegia, bat ez beste denek, 20 urte betetzerako plaza egina zuten (% 95,2). Hauetako asko 15 urtetarako jadanik bazebilen. Pentsatzekoa da eskolarteko txapelketetan eta bertso-eskoletan ibiliak direla.

- Zaharrago plazaratu dira 25-49 urte bitartekoak, dexente beranduago: 20 urte aurretik % 29 bakarrik atera da jendaurrera edate horretako bertsolarietan. Plazaratzeko adina luzatu egiten da. 25-34 urtekoentzat ez asko: izan ere, hauetako gehienak 21-25 urterekin jalgi dira plazara. 35-49 urteetakoak, aldiz, are beranduago.

Zein da, orduan, plazaratzeko adin arrunta? Ez dakigu. Ez dakigu 50 urtetik gorakoen goiztiartasuna normala denentz. Badakigu, bai, 25 urtez azpikoen plazaratze-adina esplikagarri dela, aipatu ditugun faktore horien eragin bezala. Ez dakigu azken batean 25-49 urteetakoak beranduegi dabilizan ala 50etik gorakoak goizegi. Hor da gakoa: zein da plazaratze-adina: 16-20 urte-bitartea ala 21-25 urte-bitartea?

Lehen hipotesian, 25-49 urteetakoak berandu dabilzke, eta atzerapen hori esplikatu beharra legoke, agian traba sozio-politikoengatik.

Bigarren hipotesian, nola esplika orduan 50etik gorakoak goizago hastea?

Dena den, 35-49 urteetako asko urtetan sarturik bertsoetan hasteak badu esplikazio bat nahikoa ona: bertsolaritzak 1980 ondoren izan duen susperraldi eta loraldiak ekarri dituen aukera berriei esker animatu direla (herri arteko txapelketak, bertso-eskolak, etc.).

1.6.2. Plazaratze-herria

Non plazaratu zinen lehen aldiz?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	1	0,7
Jaioterrian	41	29,5
Eskualdean edo bailaran	40	28,8
Probintzian	41	29,5
Probintziatik kanpo	16	11,5
GUZTIRA	139	100,-

Bidezko denez, gehienek bere sorterrian edo bizi-ingurunean eman dituzte jendaurreko lehen emanaldiak: % 58,3.

Dexente dira, halere, bere herrialdetik kanpo hasi direnak: probintzia barruan (% 29,5) eta probintziatik landa (% 11,5).

Bi kasu hauetan, seguruenik, hurbileko testuingururik ezean dagoke esplikazioa: Araba/Bilbo Handi inguruan (% 60) eta Nafarroan (% 56,3) gertatzen da gehienik eskualdetik irtetea edo irten beharra (Ik. 1.8.).

Plazaratze-ohiturak aldatuz joan dira urteekin batera (Ik. 2.8.). Plazaratze-lekua zabaltzen hasten da 35 urtetik beherakoen artean. Urte horietan dagoke ebaketa. Zaharrenak, 50 urtetik gorakoak alegia, norberaren jaioterrian edo eskualdean jalgitzen dira plazara (% 81,3). Hauen hurrengoetan ere, 35-49 urtekoak, joera nagusi bera aurkitzen dugu (% 60,3), probintziara ere hedatuz. Hemen dator etena. 25-34 urtekoetan gehiago dira probintzian edo probintziatik kanpo hasitakoak norberaren ingurumarian estreinatuak baino: % 57,8 *versus* % 42,1. Gazteagoetan beste horrenbeste gertatzen da.

Ohar bat, bukatzeko. 25-34 urtekoetan bertsolari-mordo bat probintziatik kanpo hasi da jendaurrean kantatzen. Ez dugu esplikaziorik, gatzetxoan lehiaketa eta txapelketak ez badira behintzat.

1.6.3. Plaza-laguna

Lehen aldiz jendaurrean agertzean, zein/zeintzuk izan ditu bertso-lagun? 241 erantzun bildu ditugu. Behin bakarrik agertzen den izen asko dago, ehun inguru. Bi aldiz ere makina bat agertzen da, 52 hain zuzen. Hiru aldiz aipatuak beste horrenbeste, 51, juxtu esanda. Hortik gorako izen gutxi dago, eta daudenak Bizkai aldekoak dira denak: lau aldiz agertzen dira Mugartegi eta Sardui eta bost aldiz (eta gehien) Azpillaga, Iturri (Pedro Ortuzar), Lopategi eta Balendin Enbeita.

Uztapide bat, Basarri bat, hiru aldiz bakarrik aipatzen dituztela kontutan izanda, zer esan nahi du honek? Bertsolari "kotsakratu" horiek ez zirela berriekin ibiltzen? Muxika eta Markinako eskola-koek aiseago onartzen zituztela beren artean hasiberriak? Konpromiso gutxiagoko plazatan zebiltzala? Ez dakigu.

1.7. Bultzatzailea

Zerk bultzatu zintuen bertsoagintzara?

	Zk. abs.	%
Etxeko giroak	18	12,9
Lagunarteak	35	25,2
Bertsoak ikasteak eta zaletasunak	41	29,5
Bertso-eskolak	8	5,8
Hainbat faktorek	27	19,4
Ezerk ez	4	2,9
Besterik	6	4,3
GUZTIRA	139	100,-

Zerk —ez zeinek, baizik eta zerk— bultzatu du mutil edo neska hori bertsoagintzara? Zerk egin du bertsolari, azken batean? Botorik gehienekin agertzen den faktore erabakiorra, zaletasuna da (% 29,5): ez odola eta ez giroa, faktore indibiduala eta pertsonala baizik; azken batean, bokazioa. Bokazioa nondik datorren, hori besterik da: odolak eta giroak badute zerikusirik, horixe baietz.

Bigarren lekuan —eta ez urruti— dator gizarte-giroa, inguru-nea, lagunartea (% 25,2).

Bistan da bertso-eskolari emaitzak eskatzeko goiz dela oraino, goizegi.

Atentzioa eman lezake hemen ikusteak zein gutxi aipatzen den etxeko giroa bultzagarri bezala, % 61,9k familiarrean bertsolariaren bat duelarik. Zer esan nahi du honek: etxeak ez duela bertso-gintzan eraginik? Ezta inola ere. Beste nonbait aurkitu behar da esplikazioa. Bereizi egin beharko lirakeke, agian, bertso-gintzaren "sorztaile" eta "bultzatzaile" izatearen kontzeptuak. Hori bateko. Eta besteko, badirudi aita bertsolari batek gutxitan bultzatu izan duela bere semea jendaurreko bertso-laguntzara, oraintsu arte. "Ofizio sorgina" omen da bertso-laguntza.

Bestalde, bultzatzailea, sarri, ez da faktore bat bakarra izaten, askoren konbinazioa baizik, % 19,4ek espreski seinatzen duenez.

Faktore desberdinen eragin-modua eta beren arteko josteta ikusteko lekuko paregabea dira Joxemari Mujika "Anatx", Urnie-tako bertsolari gaztearen hitzak. Etxeko giroa-eskola-laguntzara, hiru elementuok daude testu honetan. Zein izan da egiaz eta benetan eragilerik handiena?

"Euskarazko klaseen barruan sartu ziaten bertso-tako ikastaro bat ere, eta han sortu zen taldearen laguntzaz animatu eta, aupa, gaur artekora iritsi arte (...).

Nik etxeko guztiak dizkiat bertsozale, han isiltasun osoa izaten duk beti irratia bertsoan hasten denean. Gainera niri esan izan didatenez behintzat, nere aitak eta aitona oso txukun egiten ziaten bertsoan. Hala ere, nahiz eta harrigarri dirudien, ez nian etxetik laguntza edo animorik izan hasi nintzenean, haiengatik izan balitz nik inoiz ez nian plazan kantatzeko pauso hori emango. Orain bai, orain ongi ikusten diate baina, hasiera hartan neu kazkagor izan ez banintz..." (*Eguna*, 87.10.08).

1.8. Laguntzailea

Barne-arrazoiak edo gizarte-eraginak aparte, bertsolariak badu bestelako laguntzarik ere jendaurrea ateratzeko orduan. Norbait eraginda edo norbaiten eskutik plazaratu ohi da maiz. Eragile edo laguntzaile hori bertsolaria izan daiteke, bertsozalea izan daiteke, edo taldea.

Hain zuzen, lagunartean laguntza edo bultzada da gehien aipatzen dena (% 17,8). Laguntza hori, herriko koadrila da batzuetan eta beste batzuetan bertsolari-laguntzailea. Gero norberaren familia dator (% 9,2), geroago bertso-eskola (% 5,7).

Laguntzaile edo animatzaileak, izen propio eta guzti, ugari aipatzen dira, 62 bai gutxienez. Aipatuena bakarrik emanez, hona izen batzuk: Patxi Goikolea/Xanti Iparragirre/Joanito Akizu hirukotea (% 5), Enbeitatarrak (% 3,5), Jon Lopategi (% 3,5), Euxebio Igarzabal (% 2,1).

2. Bertsolariaren jokabideak

Bi eratako informazioa jaso nahi dugu sail honetan. Bata, bertsolariak, bertsolari bezala, duen esperientzia, eskarmentua: non abestu duen, zein txapelketatan esku hartu duen, zer irakurtzen eta idazten duen, etab. Eta bestea, bertsolariaren gogo eta joera zenbait ezagutzea: hala nola, non eta zer abestea zaion atsegin, bertsolaririk gogokoenak zeintzuk dituen, etab.

2.1. Bertso-lekurik erabiliena

Alegia, non abesten du gehien bertsolariak? Besterik da jakitea non abesten duen gustoraen eta bere gogoz non abestuko lukeen.

Non abestu duzu gehien?

	Zk. abs.	%
Taberna (afalondo, etab.)	58	41,7
Plazaz plaza	59	42,4
Txapelketan	12	8,6
Eskolan	9	6,5
Besterik	1	0,7
GUZTIRA	139	100,-

Ez da dudarik, bertsolaria plazaz plaza (% 42,4) eta tabernaz taberna (% 47,1) dabil, batean adina bestean. Beste bertso-lekurik apenas dagoen, egon ere, molde eta tankera honetako bertsolaritzan. Funtzio tradizionalan jarraitzen du bertsolaritzak, elkarbizitzaren eta festaren "pozgarri eta pizgarri", esango genuke. Leku

klasikoak modu klasikoa eta funtzio tradizionala adierazten ditu. Funtzio eta modu tradizionalarekin esan nahi dut XIX-XX. mendeetakoa, haratago joan gabe. Bestelako funtzio sozialik eta molderik izan omen du lehenago bertsoaritzak: eliz bertsoa, hiletaria, profazaden bertsoa, andere noble bertsoegileena, guda-bertsoa, Joxe Azurmendik aipatzen dituzenez.

a) Bertsoaren leku soziala ez da berdina edozein eskualdetan. Halere, aski orekaturik datoz bi bertso-leku nagusiak (Ik. 1.10.). Plazaren erabilera gehixeago ikusten da Iparraldean (% 57,1) eta Busturialde/Markinaldean (% 51,9). Tabernan aritzea, aldiz, Deba arroan plazaren gainetik dator nabarmen (% 55,6).

b) Tabernan bertsoan aritu, batez ere 25-49 urte bitarteko bertsolari gordinak ari dira (Ik. 2.10.): edade honetako % 48,8 dabil tabernatan, plazatan dabilen % 37,2ren kontra. Zaharragoak batez ere plazaz plaza ibili dira (% 56,3), nahiz eta tabernan ere asko ibili (% 40,6). Gazteen bertso-lekua bai ez dela izan taberna. Txapelketa tabernaren aurretik agertzen da, egin kontu.

Honaino, gertakaria. Hau da, gertatuaren mailan jakin dugu non ibili den bertsolaria bertso-lanetan.

Orain, gertakaria barik, gogoia interesatzen zaigu. Eta non abesten du gogokoen bertsolariak, non kantatuko luke, aukeratzen utzita?

2.2. Bertso-lekurik gogokoena

Non ari zara gustoraen bertsoan?

	1		2		3		4		GUZTIRA	
	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%
Zehaztugabea	3	2,1	18	12,9	23	16,4	94	67,1	138	24,2
Jaialdietan	26	18,6	43	30,7	53	37,9	2	1,4	124	21,8
Plaza librean	15	10,7	50	35,7	49	35,0	6	4,3	128	22,5
Alalandoetan	91	65,0	25	17,9	12	8,6	-	-	128	22,5
Txapelketan	3	2,1	3	2,1	3	2,1	31	22,1	40	7,0
Bestenik	2	1,4	1	0,7	-	-	7	5,0	10	1,7
GUZTIRA	140	100,-	140	100,-	140	100,-	140	100,-	568	100,-

“Non ari zara gustoraen bertsoan” galdetuz, hiru aukera zehatz eta laugarren bat irekia eskaintzen zitzaizkion bertsolariari. Lehentasunen marka jarri behar zuen erantzunean.

Gustoen aukera ongi definitua du bertsolarien gehiengoak: lehen mailako aukera, bazkalondo edo afalondotako saioetara doa (% 64,7). Gainerako aukera guztiek ez dute honen lehenetasunik, ezta hurrik eman ere. Ez plazak, ez jaialdiak konpeti lezakete sagardotegiarekin.

Bigarren lekuan, bai, hor aukeratzen dira plaza librea (% 36,0) eta jaialdia (% 30,2). Hirugarrenean ere, aukera bera, ordena desberdinean (% 38,1 jaialdiak eta % 34,5 plaza libreak). Txapelketak ez du tirarik, zertan esanik ez; gustoaren aldetik begiratuta, noski.

Eskualde, adin eta baldintza guztietan berdin-berdinak ote dira aukerak?

a) Lehenetasunezko aukerari gagozkiolarik, zona guztien konportamendua berdin samarra da, bi salbuespenekin: Durangalde/Busturialde/Markinaldean afalosteko saioen tira besteetan baino txikiagoa da; eta batez ere Iparraldean oso txikia da (% 28,6), jaialdiak duelarik lehenetasuna (Ik. 1.11.). Gazte izan, edadeko izan, eskualdeak erabakitzen du bertso-lekuaren aukera.

c) Goimailako ikasketak egin dituztenen multzoa (ez handia) bereizten da gainerakoengandik (Ik. 5.11.). Lehen aukeratzat ez dute hartzen afalosteko saioa, plaza librekoa baizik (% 44,4), beste guztien kontrara.

2.3. Epaimahaiko edo/eta gai-jartzaile

Izan al zara inoiz epaimahaiko edo/eta gai-jartzaile?

	Epaimahaiko		Gai-jartzaile	
	Zk. abs.	%	Zk.abs.	%
Bai	38	27,3	77	55,4
Ez	100	71,9	62	44,6
GUZTIRA	138	100,-	139	100,-

Bertsolariaren lana, askotan, ez da agortzen jendaurreko saioan. Bertsolaritza, gaur, gizarte-fenomeno zabala da, garai batekoaren aldean. Ondorioz, saioak erruz ugalduta dira. Eta, onerako nahiz txarrerako, saio horietako askok txapelketa-egitura dute azken urteotan. Eta batez ere, gai-jartzailearen presentzia bazter eta txoko guztietara zabalduta da.

Egoera honetan, zein neurritan eta zein modutan parte hartzen du bertsolariak saio horietan, aparte bertsolari bezala?

Epaile edo tribunaleko bezala gutxitan ikusten da bertsolaria (% 27,3). Lan-modu hori bertsozaleen bizkar doa ia osorik.

Gai-jartzaile bezala, bai, maizago aurki dezakegu han eta hemen. Erdia baino gehiago (% 55,4) ibilia da gaia jartzen.

Gaia jartzea epaitzen aritzea baino nahiago ote du bertsolariak? Seguru baietz.

Gehiago, askoz gehiago, ibili da bertsolaria gai-jartzen epaitzen baino. Zergatik ote? Batetik, aukera gehiago duelako gai-jartzaile bezala, saio gehienak ere horrelakoak direnez. Eta bestetik, gai-jartzaile bezala bere burua jator ikusten duelako eta bestean ez, seguru asko.

2.4. Txapelketetan esku hartzea

Zein txapelketatan parte hartu duten galderari erantzutean, % 32,7 kasutan erantzuna ez da zehatza. Izen eta guzti agertu diren txapelketak 23 dira. Denetik dago lehen hamarren artean: txapelketa orokorrak, sektorialak, lokalak, irratikoak, herri-arteak.

Hona lehen hamarren zerrenda, partehartzaile-kopuruaren arabera ordenaturik:

- 1.- 86ko Txapelketa Nagusia (76 bertsolari).
- 2.- 82ko Txapelketa Nagusia (46 bertsolari).
- 3.- Probintziako Txapelketa (41 bertsolari).
- 4.- Zaldibiako Txapelketa (28 bertsolari).
- 5.- "Fernando Amezketarra" Txapelketa (26 bertsolari).
- 6.- Eskolarteko Txapelketa (23 bertsolari).
- 7.- Zarauzko "Lizardi" Txapelketa (23 bertsolari).
- 8.- Errenteriako "Xenpelar" Txapelketa (23 bertsolari).
- 9.- Gabiriako Txapelketa (21 bertsolari).
- 10.- Idiazabalgo "Zepai" Txapelketa (21 bertsolari).

Zertan esanik ez da: zerrenda honek ez du estatistikaren baliorik, bestelakoa baizik. Zein txapelketa gogoratzen eta seinalatzen duen bertsolariak jakiteko balio du. Zerrenda honetan ez daude denak, hori ez, baina bai bertsolariak balioztatzen dituenak. Hori da inportantea hemen.

2.5. Euskal kultura idatziaren aurrean

Ahozko kulturaren edo produkzioaren barnean kokatu ohi da bertsogintza. Ez dago, ordea —eta gero eta gutxiago—, kultur produkzio isolaturik. Liburuak, idatzizko kulturaren sinbolo den liburuak, ukatu barik, osatu egiten du ahozko kultura. Literatura landuak herri-literatura osatu beharko lukeen edo osatzen duen bezala.

Baina bi kultur moduok ez dute berdin funtzionatzen. “Bitartekoa mezu” ere badenez, kultura idatziak bere “legeak” ditu eta bertsolaritzak beste batzuk: desberdin “pentsatzen” da, desberdin osatzen da esaldia, erritmoak bestelakoak dira, haria ere bai.

Bestalde, liburuak ez du esan nahi soilki bestelako kultur modua, beste kultur maila ere adierazten du normalean. Gizakume “ikasia”ren sinbolo ere bada liburua. Kultura modernoaren transmisioa idatziz egiten bait da.

Kontsiderazio hauek gogoan, euskarazko kultura idatziaren aurrean zer jarrera duten bertsolariek jakin nahi izan dugu, galde-tuz zer eta zenbat irakurtzen eta idazten duten.

Zenbat irakurtzen eta idazten duzu euskaraz?

	Irakurri		Idatzi	
	Zk. abs.	%	Zk. abs.	%
Asko	64	46,0	27	19,4
Gutxi	69	49,6	84	60,4
Batere ez	6	4,3	28	20,1
GUZTIRA	139	100,-	139	100,-

Taula txiki honetako informazioa esanguratsua da oso: ia-ia bertsolarien erdiak gutxi irakurtzen du. Eta bada batere irakurtzen ez duena: % 4,3. Zergatik irakurtzen ez: ohiturarik ezagatik ala ez jakiteagatik? Ohitura ala ezina den erabaki aurretik, kontu egin

dezagun % 3,5 direla bertsolarien artean analfabetotzat jo genitzakeenak.

Asko irakurtzen duenik ere bada bertsolarien artean, duela 25 urte ez bezalako proportzioan seguru asko: % 46. Honatx epe ertainera bertsolaritza irendia eta eredia errotik alda dezakeen datu berrietako bat: irakurzaletasuna, eskolaren luzapen edo ordezko dena.

Gaurko bertsolariak irakurri ezezik, idatzi ere egiten du. Idazkintzan ari ohi direnak irakurzaleak baino gutxiago dira, bidezko denez. Baina deus idazten ez dutenak beste dira ia asko idazten dutenak (% 19,4).

Hurrengo taula honetan agertzen da argi eta garbi irakurketaren eta idazketaren arteko erlazioa bertsolarien baitan.

Euskaraz irakurri eta idatzi

Irakurri-Idatzi	Zk.abs.	%
AS-AS	26	18,5
AS-GU	35	25
AS-EZ	4	2,8
GU-GU	48	34,2
GU-EZ	20	14,2
EZ-GU	2	1,4
EZ-EZ	5	3,5
GUZTIRA	140	100,

Multzorik handiena "gutxi irakurri/gutxi idatzi" (GU-GU) horretan biltzen da (% 34,2), harritzekoa ez dena, ahozko literaturgilea izaki bertsolaria. Baina badira eboluzioa joera berriz seinatzen duten datuak: lauetatik batek (% 25), gutxi idatzi arren, asko irakurtzen du (AS-GU), eta batez ere bada multzo dexente bat irakurri eta idatzi, biak, asko (AS-AS) egiten dituenak (% 18,5). Batez ere gazte-jendea eta ikasia bait da joera hori dakarrena (Ik. 2.13.).

Eskualdeka (Ik. 1.13.), Bizkai aldean irakurzaletasuna goitik dabil; behetik, aldiz, Nafarroan eta oso behetik Iparraldean.

Bai irakurtzeko joera eta bai idazteko erraztasuna, kategoria sozialen arabera, enplegatu eta ikasle-irakasleen artean aurkitzen da (Ik. 4.13.).

Zer irakurtzen/idazten dutenaz ere, pare bat ohar egin daiteke taulen aurrean.

Zer irakurtzen duzu euskaraz?

	Zk. abs.	%
Liburuak eta aldizkariak	43	30,9
Literatura	8	5,8
Bertso-liburuak	43	30,9
Egunkariak	21	15,1
Ez dut irakurtzen	6	4,3
Denetik	10	7,2
Besterik	8	5,8
GUZTIRA	139	100,-

Zer idazten duzu euskaraz?

	Zk. abs.	%
Liburuak	4	2,9
Artikuluak	4	2,9
Bertsoak	51	36,7
Eskutitzak	15	10,8
Bertsoak eta artikuluak	17	12,2
Ez dut idazten	30	21,6
Idazten dudan guztia	9	6,5
Lanekoak /eskolakoak	8	5,8
Besterik	1	0,7
GUZTIRA	139	100,-

Esan dezakegu, badagoela bertsolari irakurzale bat, denetik irakurtzen duena, liburu nahiz aldizkari, literatura nahiz informazio. Bera da nagusi irakurzaleen artean: % 43,9. Honen ondoan, bada bertsolari irakurzale funtzional bat, alegia, bere ofizioari loturiko liburu-mota soilik irakurtzen duena: izan ere, % 30,9k bertso-liburuak irakurtzen ditu, ez besterik.

Bertsolari idazleak zer idazten du? Bertsoak, lehenengo (% 36,7). Gero, bada beste jenero bat, komunikabideetan bertsola-

riei eskatu ohi zaiena: bertsoak prosarekin batean idaztea. Formula honetan ari direnak % 12,2 dira. Hortik goragoko mailan ari direnak, artikuluak zein liburuak idazten dituztenak, gutxi dira, baina badira, lehen ez bezala (% 5,8).

Gutxi hauen ondoan, bada andana bat, guztia, idazten duen oro, euskaraz egiten duena (% 12,3) bizitza pribatuan zein publikoan.

2.6. Bertso-motarik gogokoena

2.6.1. Neurririk gogokoena

Zein bertso-mota duzu gogokoan (neurria)?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	1	0,7
Zortziko txikia	35	25,2
Zortziko nagusia	73	52,5
Hamarreko txikia	12	8,6
Hamarreko nagusia	5	3,6
Neurri ugari	12	8,6
Besterik	1	0,7
GUZTIRA	139	100,-

Ez dago duda-izpirik neurri-kontuan: erdiak baino gehiagok (% 52,5) zortziko nagusia du maite. Eta laurdenak (% 25,2) zortziko txikia. Gainerako neurriek ez dute, banaka-banaka, tira handirik, ikusten denez.

Ez da kasu guztietan neurrien aukera bera egiten.

a) Bi eskualdetan (Ik. 1.11.), besteetan baino tira txikiagoa du zortziko nagusiak. Bai, zortziko txikiaren konpetentzia du Deba arroan eta batez ere Urola/Kostaldean.

b) 50 urtetik gorakoen artean, ia parean dabil zortziko txiki eta nagusiaren zaletasuna (Ik. 2.11.). Beste guztietan, nagusiaren aldeko zaletasuna gailentzen da.

c) Etxe barneko tradizioetik datozenek zortziko nagusiaren ondo-ondoan aukeratzen dute zortziko txikia (Ik. 3.11.). Eskola-

tik datozenetan, erdiak zortziko nagusia aukeratzen du, eta laurdenak hamarreko txikia.

d) Ugazabei zortziko nagusia adina gustatzen zaie ia zortziko txikia (Ik. 4.11.). Beste puntan ditugu ikasleak. Hauen bigarren aukera, hamarreko txikia da.

e) Lehen mailako ikasketak eginek zortziko txikia dute nahia-go. Eta goimailakoak egindakoez hamarrekora dute joera (Ik. 5.11.).

2.6.2. Gai-motarik gogokoena

Zein bertso-mota duzu gogokoena (gaita)?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	2	1,4
Sentimentala	42	30,2
Umorezkoa	57	41,0
Serioa	21	15,1
Gai ugari	3	2,2
Edozein	8	5,8
Besterik	6	4,3
GUZTIRA	139	100,-

Umorezko gai-mota du gogokoena multzorik handienak (% 41). Sentimentala dator bigarren (% 30,2), botu dexenterekin hau ere, zeren eta hurrengo, gai serioa, asko jaisten bait da (% 15,1).

a) Urola/Kostaldean eta Goierri/Tolosalde/Donostialdean (Ik. 1.15.) gogokoena ez da umorezko bertsozalea, sentimentala baizik.

Aitzitik, Deba arroan eta Nafarroan umorezko bertsozale dira gehienak.

Bizkaian gai serioak badu erakarmenik, sentimentalak adina bai, lehena umorezkoa bada ere.

b) 50 urtetik gorakoek gai sentimentalaren aldeko dira nagusiki (% 43,8), gainerakoetan ez bezala (Ik. 2.15.).

c) Bai enplegatuen eta bai irakasleen herenak sentimentala du maiteago (Ik. 4.15.).

2.6.3. Bertso-modurik gogokoena

Zein bertso-mota duzu gogokoan (modua)?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	1	0,7
Librea	41	29,5
Bakarka	19	13,7
Tema	70	50,4
Modu ugari	3	2,2
Edozein	3	2,2
Besterik	2	1,4
GUZTIRA	139	100,-

Bertsolarien erdiek, juxtu erdiek, (% 50,4) tema aukeratzen dute bertso-modurik gogokoentzat (kasu: 'bertso-era dialektikoa' edo da "tema", ez 'gaia').

Bertsolari dexente dago (% 29,5), bertso-era librean aritzea gustokoen duena.

Bakarkako modua, aldiz, askoz gutxiagok hartzen du (% 13,7) lehen aukeratzat.

Modu hauek ez dira, ez, toki eta adin guztietan balio berekoak.

a) Hasteko, temazaletasuna, bere osoan, nagusi bada ere, eskualde guztietan ez da tamaina berean nagusitzen (Ik. 1.16.). Teman aritzearen zaleenak Iparraldean, Deba arroan, Araba/Bilbo Handiaren inguruan eta Goierrri/Tolosalde/Donostialdean daude. Ez dira hain temazale Nafarroan, Urola/Kostalaldean eta, gutxien, Durangalde/Busturialde/Markina/Ondarroan.

b) Zenbat eta gazteago, eta temazaleago dela bertsolaria, ematen du (Ik. 2.16.). 50 urtetik gorakoetan % 40,6k tema aukeratzen du, eta aukera bera egiten dutenak % 76,2 dira 25 urtez azpikoetan.

Arras bestaldera gertatzen da gai librearen aukerarekin. Gazteen artean oso gutxiak (% 9,5) maite du modu hori, eta alderantziz 50 urtez gorakoen artean (% 56,3).

2.7. Bertsolari zahar gogokoenak

Hiru izen emateko eskatu guk, eta bai bertsolariek eman ere. Zehaztu gabeko gutxi dago erantzunetan (% 3,6).

Bertsolari "zahar"en izenak eskatu genituen.

Bertsolari bakoitzak erabaki behar zuen zein den gazte eta zein zahar. Egia esan, badirudi "gogoko" izateak aurrea hartu diola edadeari. Bestela ez da esplikatzeko, erlatibotasun guztiak kontutan hartuta ere, Peñagarikano bat, adibidez, nola aipa daitekeen "zahar"en artean.

Hona hemen zerrenda osoa, botu gehien izan duenetik gutxien izan duenganainoko ordenan.

Bertsolari zaharretan zeintzuk dituzu gogokoen?

	Zk. abs.	%
Uztapide	66	15,8
Lasarte	55	13,2
Basari	48	11,5
Xalbador	43	10,3
Txirrita	34	8,2
Agirre	22	5,3
Lopategi	20	4,8
Lazkao-Txiki	19	4,6
Lazkano	13	3,1
Xenpelar	10	2,4
Amuriza	9	2,2
Enbeita	8	1,9
Lizaso, Jose	8	1,9
Bilintx	7	1,7
Otaño	7	1,7
Maitin	4	1,0
Mitxelena	2	0,5
Peñagarikano	2	0,5
Gorrotxategi	2	0,5
Etxahun	1	0,2
Gaztelu	1	0,2
Mugartegi	1	0,2
Narbarte	1	0,2
Besterik	34	8,1
GUZTIRA	417	100,-

Botatuenak, oro har, gazteak dira bertsolaritzaren historian. Harrigarri bada ere, lehen hamar botatuenetatik 6 oraindik bizi dira, eta batzuk ibili dabilta bertsogintzan. Gipuzkoako "eredua" deitu den hori ateratzen da gailen eta nagusi. Lehen 10 izen horiekin "gipuzkera osatua" aterako litzaiguke.

Harrigarri gertatzen den beste zerbait, zera da: klasikotzat eza- gutzen ditugun batzuk (hala nola, Otaño bat, Bilintx bat) oso atzean datozela bertsolarien beren hautapenetan.

Izen-preferentziak desberdinak dira geografikoki, kronologikoki, sozialki, kulturalki, eta beste. Joera eta bertso-era desberdinak antzeman daitezke batean eta bestean egin duten bertsolari-aukeraketa hurbildik segituz:

a) Adibidez, Gipuzkoa eta Nafarroan lehen hiru izenak eredu nagusikoak dira, hots, Uztapide-Lasarte-Basarri (Ik. 1.17.). Baina ez da hirukote bera nagusitzen ez Araba/Bizkaian eta ez Iparraldean. Hemen Xalbador-Mattin-Uztapide datoz lehen tokietan. Eta Araba/Bizkaian: Xalbador-Uztapide-Txirrita.

Uztapide, bai, nonnahi agertzen da, baina bera bakarrik horren goian.

b) Adin guztietan ere ez dira lehentasun berdinez ematen izen berak (Ik. 2.17.).

Desberdintasuna gazteenek markatzen dute, batez ere hauek. 25 urtez azpiko gazteek, Txirrita-Xalbador-Lasarte hirukotea aukeratzen dute.

Gainerako adinetan, Uztapide eta Lasarte denetan agertzen dira. Hirugarren lekua noiz Basarrik, noiz Xalbador-ek, noiz Agirrek hartzen dute.

Adin guztietakoek berdin aukeratzen dutena Lasarte da.

c) Eskolak ere, beste faktore eragileen ondoan (etxea, lagunartea, zaletasuna...), eredu desberdina dakar (Ik. 3.17.). Eskolarentzat gogokoena ez da Uztapide-Lasarte-Basarri hirukotea, beste hau baizik: Txirrita-Xalbador-Xenpelar. Eskolako eredu berbera dute ikasle-irakasleek, izen "klasiko"ez osatua (Ik. 4.17.).

d) Ikasketa-mailaren arabera, Txirrita-Xalbador bikotearen presentzia etengabe agertzen da, lehen mailatan, batxilergotik go- ra, goreneko mailan Xenpelar hirugarrena delarik (Ik. 5.17.).

Laburbilduz, zer esan? Bada hirukote nagusi bat, gehiengoaren aukerari erantzuten diona. Gipuzkoan, sasoiko bertsolari arruntaren baitan ematen da bertsogintzaren "eredu" bat ere suposatzen duen hautapen hori. Baina bada bertsolari-sail bat, oraingoz gutxiengoak, izen eta "eredu" diferentetz datorrena. Izen klasikoagoak, zaharragoak, nagusitzen dira hemen, beste tradizio bat suposatzen dutenak. Euskara batuarekin gertatu zena datorkit gogora: gipuzkera hutsa eta XIX-XX. mendeko idazleak bete-betean nagusi zirenean, joera berritzaileak idazle klasikoetara (Axular, etc.) eta beste euskalkietara (lapurtera, adibidez) jo zuen. *Mutatis mutandis*, nago, honelako zerbait gertatzen ote den hemen ere. Kontua da, bai periferian (Araba/Bizkaia/Iparralde), bai gazteengan, bai kanal berrietan (eskola) eta bai ikasiengan sumatzen dela tradizio klasikoagoetarako joera. Izenak? Badakigu: Xalbador-Txirrita-Xenpelar-Bilintx.

Hautapen honek ez ote du adierazten bertsogintza-eredu diferentea, eta ez ote dakar bertso-era berri bat? Geroak esango du.

3. Bertsolariaren eritziak eta jarrerak

3.1. Egungo bertsogintzaren balorazioa

Hirugarren zati honetan, hainbat arazori buruz bertsolariak duen eritzia, pentsaera, sentiera eta jarrera, posizionamendua edo portaera arakatuko ditugu. Arazo horiek denak bertsoarekin zerikusi arteza dutenak dira beti ere. Batzuetan bertsogintzaren alderdi formalak eta barnekoak dira. Eta gehienetan, bertsolaritzaren alderdi sozialak.

Egungo bertsogintzaz balorazio orokorra eskatu diogu bertsolariari. Balorazio orokorra, baina ez airean egina, puntu zehatzetara mugatua baizik.

Nork ez du entzun behin eta berriz bertsolaritza aldatuz doala? Eboluzioa omen dago protagonisten aldetik, gaien aldetik, doinuen aldetik, teknikan, estiloan, entzulegoaren aldetik: nahi den guztia. Oro har, gaurko gizartean txertatu eta egokitzen ari da, garai bateko euskal gizarte nekazaria utziz. Aldaketa-prozesu honetan ez da nahitaez dena on edota dena txar. Bego. Baina zer da on eta zer da txar? Nola baloratzen du prozesua protagonistak berak, bertsolariak?

Zer da espreski eta zehatz-mehatz galdetu dena? Galderak, jorarak nabarmentzekoak izan dira kasu guztietan. Goazen puntuz puntu:

a) Doinua: Aberastu egin al dira doinuak edota garrantzi gehiegi ematen zaio orain doinuari?

b) Teknika (errima, neurria, etena eta beste, kontutan izanik): aberastu egin al da teknika edota garrantzi gehiegi ematen zaio orain teknikari?

c) Gaia: hobeto ala okerrago heltzen ote zaio orain gaiari?

d) Ofiziotan: egokiago erantzuten ote zaio orain elkarri ala batak besteari ez dio erantzun ere egiten?

e) Hizkuntza (alegia, lengoia, baliapideak, irudiak, metaforak, etab.): egokiago ala traketsagoa da orain hizkera?

f) Euskara (alegia, gramatika, hiztegia, etab.): euskara aberatsagoa ala pobregoa erabiltzen da gaur?

Hona hemen, laburbildurik, bertsolariaren eritzia, planteatu zaizkion sei arazoetiko.

Azkenaldi honetan aldatu egin omen da bertsolaritza. Onerako batzuentzat, txarrerako beste batzuentzat. Zer-nolako aldaketa izan da hori zure eritzian?

	Doinua		Teknika		Gaia	
	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%
Zehaztugaboa	1	0,7	-	-	1	0,7
Orain hobeto	117	83,6	111	79,3	106	75,5
Lehen hobeto	17	12,1	19	13,6	16	11,4
Berdin	3	2,1	8	5,7	7	5,0
Segun eta	-	-	-	-	4	2,9
Besterik	2	1,4	2	1,4	6	4,3
GUZTIRA	140	100,-	140	100,-	140	100,-

	Ofizioa		Hizkuntza		Euskara		GUZTIRA	
	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%
Zehaztugaboa	1	0,7	1	0,7	2	1,4	6	0,7
Orain hobeto	55	39,3	105	75,0	103	73,6	597	70,9
Lehen hobeto	60	42,9	20	14,3	22	15,7	154	18,3
Berdin	11	7,9	4	2,9	2	1,4	36	4,2
Segun eta	8	5,7	5	3,6	5	3,6	22	2,6
Besterik	5	3,6	5	3,6	6	4,3	26	3
GUZTIRA	140	100,-	140	100,-	140	100,-	841	100,-

Eboluzioaren batezbesteko balorazioa biziki positiboa da. Gehiengo handi batek begi onez ikusten du bertsolaritza egiten ari den aldaira eta gogoz aitortzen du bide honen onarpena. Onarpen-indizea, batezbeste, % 71,4 da. Gaitzespen-indizea, aldiz, % 18,3 bakarrik. Eboluzioaren onarpena/gaitzespena neurtzeko jarri ditugun puntuetan onarpen handiena bildu duena, doinuaren aberastasuna izan da. Negatiboki baloratu dute, ostera, "ofiziotan" aritzeak izan duen eboluzioa. % 42,9k uste du, % 39,3ren aurka, "ofiziotan" okerrago egiten dela orain, eta hori, elkarki ez zaiolako erantzuten, dialektika fin hori falta delako. Bertsolariaren ustetan, bada, azken urteotan ematen ari diren aldaketetan puntu beltz bakarra horixe da, "ofiziotan" gertatzen dena. Bestela, gainerako puntuetan 20-25 bat bertsolari bakarrik dira eboluzio hau txartzat jotzen dutenak.

Aldaketaren onarpen/gaitzespen indizea

	Guztira	
	Positiboa	Negatiboa
	%	%
Doinua	83,6	12,1
Teknika	79,3	13,6
Gaia	75,7	11,4
Ofiziotan	39,3	42,9
Hizkuntza	75,0	14,3
Euskara	73,6	15,7
Onarpen indizea	71,0	-
Gaitzespen indizea	-	18,3

a) Geografikoki (Ik. 1.18.), onarpen-indizerik altuena Durangalde-Busturialde-Markina-Ondarroa eskualdeetan du eboluzioak (% 76,6). Onarpen-indizerik eskasena Araba/Bilbo Handi inguruan (% 65) eta Goierri-Tolosalde-Donostialdea eskualdeetan (% 66,6) aurkitzen dugu, arrazoi diferenteengatik batean eta besteetan: lehen kasuan, hizkuntz eboluzioa ez dutelako positiboki baloratzen eta erdizka hizkuntzan eta euskaran izana; eta bigarrenean, ofiziotakoagatik.

Eboluzioa negatiboen baloratzen duen lehen zona ere Goierri-tik beherako hori berori da: % 26,1eko gaitzespen-indizea du eboluzioak. Urola-Kostaldea dator gaitzespen-indizean bigarren (% 20,6).

Onarpen-indizearen arabera, honela sailkatzen dira zonak: 1) Durangaldea, Busturialdea, Markina/Ondarroa (% 76,6); 2) Iparraldea (% 73,7); 3) Deba arroa (% 73,1); 4) Nafarroa (% 72,9); 5) Urola/Kostaldea (% 66,6); 7) Araba/Arratia/Bilbo Handia/Plentzia/Mungia (% 65).

b) Urteetan sailkaturik, garbi dago kritikoenak 25 urtez azpi-koak direla, alde handiz zorrotzenak (Ik. 2.18.). Onarpen-indize-rik eskasena adinaldi honetantxe aurkitzen da (% 61,9) eta urte-sail berean gaitzespen-indizerik altuena ere (% 26,1). Gazte hauek batez ere onartzen ez dutena, ofiziotan eman den aldaera da. 45-49 urte bitartean aurkitzen dugu gauzen martxarekin bat datozenen kopururik handiena (% 76). 50 urtez gorakoek ere ez dute batere gaizki ikusten oraingo bide hau (% 72,3 ados, eta ez ados % 19,8).

c) Bertsolarigoa kategoria sozialetan sailkatuta, badira aldeak, eta ez txikiak, onarpen/gaitzespen kontuan (Ik. 4.18.).

Onarpen-indizerik handiena langile kualifikatuen artean dago (% 76,8), eta txikiena (% 59,5) ikasleen artean. Bi puntutan intziditzen dute ikasleek: batez ere ofiziotakoan, jakina, baina baita gaietan ere.

Gaitzespen-indizerik altuena jubilatuen kategorian dago (% 35,7). Eritzi nahikoa negatiboa dute hauek zenbait punturi buruz, baina modu berezian doinuari dagokionean: erdiak baino gehiagok (% 57,1) uste du garrantzi gehiegi ematen zaiola orain doinuari.

Eboluzioaren balorazio kritikoa egiteko orduan, bertsolari asko ez da konformatu bere botua seinalatzearekin. Bere eritziaren argumentuak, ohar gisa bada ere, eskaini nahi izan ditu inkesta-orrian. Oharrrik gehienak ofiziotakoari, hizkuntzari eta euskarari buruzko alorretan mamitzen dira.

Aldaketaren alderdi onak aipatzean, puntu hauek azpimarratzen dira: oro har, bertsolaritzaren maila igo egin dela, altxatu, teknikaz hobetu eta ikuspegiz zabaldu. Hizkuntzaren alorrean, hizkuntza zuzenagoa, garbiagoa, egokiagoa eta landuagoa erabiltzen dela, errekurtsio gehiago erabiltzen dela, kultur maila bera ere igo den heinean. Eta euskararen alorrean, euskara batuagoa eta aditzetan aberatsagoa dela oraingoa.

Aldaketaren alderdi onak baino gehiago aipatzen dira alderdi txarrak, honelakoetan egin ohi denez. Pare batek uste du bertsolariari gehiegi exigitzen zaiola gaur. Globalki hartuta, gaurko ber-

tso-erak galdu egin ditu lehengoaren freskotasuna, txispa, bizitasuna, ziria. Ofiziotakoan nabarmentzen da hori batez ere. Hizkuntzaren erabilera pobretu egin da, erdalkeriaz eta baliapide eskasez, artifizialagoa da orain. Euskararen alorrean, ektuktura txarragoak erabiltzea eta espresioak galdu izana salatzen da.

Hizkuntzaren zein euskararen erabilera dela eta, behin baino gehiagotan bereziketa interesgarria egiten da: goimailako bertsolari-iek hizkera aberatsagoa eta egokiagoa darabilte eta behemilakoek traketsagoa, pobreagoa.

3.2. Bertso-saioekiko eritzia

3.2.1. Bertso-saioen iraupena

Zenbat denborako saioak egin beharko lirateke zure ustez, leku itxietan eta irekietan?

	Itxietan		Irekietan	
	Zk. abs.	%	Zk.abs.	%
Ordu-erdikoak	-	-	42	30,0
Hiru ordu-laurdenekoak	-	-	43	30,7
Ordubetekoak	18	12,9	44	31,4
Ordubetetik ordu t'erdirakoak	82	58,6	-	-
Ordu t'erditik bi ordutarakoak	37	26,4	-	-
Segun eta	1	0,7	8	5,7
Besterik	2	1,4	3	2,1
GUZTIRA	140	100,-	140	100,-

Ez dago komentariotan zertan luzaturik taula bikoitz honen aurrean.

Leku itxiko saioen iraupenaz ideiak finkatuago dituzte bertsolari-iek. Erditik gora (% 58,3) ordubetetik ordu t'erdirako saioen alde daude. Bertsolari-mordoa da (% 26,6), saio luzexeagoak nahiago dituen, ordu t'erditik bi ordutarakoak, hain zuzen.

Leku irekiko saioetan, berriz, aukerak hirutan banatzen dira, multzo berdintsutan: % 31,7k ordubeteko saioak nahi ditu. Eta gainerakoek, laburxeagoak: % 30,2k hiru ordu-laurdenekoak eta beste 30,2k ordu-erdikoak.

Geografikoki sailkaturik, esan behar da, emanaldi itxietan, Iparraldean ia osoki direla saio luzearen aldekoak (ordu terditik bi ordutarako) eta joera dexentea dago horren alde Deba arroan ere (Ik. 1.19.).

3.2.2. Bertsolari-kopurua saiko

Zenbat bertsolarik hartu behar luke parte, bai leku itxiko eta bai leku irekiko saioetan?

	Itxietan		Irekietan	
	Zk. abs.	%	Zk. abs.	%
Bik	-	-	44	31,4
Hiruk	-	-	35	25,0
Lauk	24	17,1	46	32,9
Seik	95	67,9	6	4,3
Zortzik	15	10,7	-	-
Bitik laura	-	-	8	5,7
Lautik seira	6	4,3	-	-
Besterik	-	-	1	0,7
GUZTIRA	140	100,-	140	100,-

Taula honek ere aurrekoaren eite bera du: leku itxiko partehartzaileen kopurua definiturik dago; ez, neurri berean, toki irekiko saioei dagokiena.

Leku itxiko saioak sei bertsolariz osatuak nahi ditu gehiengoak (% 68,3). Laukotea hobesten duen talde bat ere bada (% 16,5).

Leku irekiko partaideen kopurua hagitz problematikoagoa da. Lau bertsolari aukeratzen dute % 32,9k. Orpoz orpo jarraitzen zaizkie bi aukeratzen dutenak (% 31,4). Hiru bertsolariz osaturiko saioak nahi dituztenak ere ez datoz hain urruti (% 25).

Badirudi, azken batean, datu erabakitzailea zera dela: lauko ala gutxiagoko taldea.

a) Lauko taldearen alde daude Araban, Bizkaian eta Iparraldean gehienak (Ik. 1.20.).

Bizpahiruko taldea proposatzen dute Nafarroan ia denek, eta gehienek Urola/Kostaldean, Donostialde/Tolosalde/Goierri eta Deba arroan.

b) Adin guztietan gehiengoa bizpahiru bertsolariko kopuruaren aldekoa da (Ik. 2.20.). Bai, baina 25-49 urte bitartekoen artean erdia pasaxe (% 51,1) dago bizpahiruko taldetxoaren alde. Hauek baino alderago daude gazteagoak (% 71,5) zein zaharragoak (% 59,4).

Oro har, seguru da leku itxiko emanaldien eredu dagoeneko finkatua dagoela bertsolarien baitan. Baina ematen du ez dagoela eredu jakin bat saio horiek nola eratu jakiteko: sakabanaturik daude eritziak, bai saioen iraupenari buruz, bai eskuhartzaileen kopuruari buruz eta bai, gero ikusiko dugunez, gai-jartzaileen komentziari buruz.

3.2.3. Bertsolarien aukera

Zure ustetan zeinek aukeratu beharko lituzke saioetarako bertsolariak?

	Zk. abs.	%
Bertsolariek	3	2,2
Antolatzaileek	96	69,1
Bertsolari-Elkarteak	25	18,0
Antolatzaileek eta Bertsolari-Elkarteak	12	8,6
Besterik	3	2,2
GUZTIRA	139	100,-

Bertsolarien aukera, bai, baina ez txapelketan, bertso-saio arruntetan baizik.

Galdera honen azpian dagoen arazoa, bertsolari batzuentzat, larria da: ez dituzte saioetara deitzen, plaza gutxi egiten dute urtean zehar. Beste batzuk geratu gabe, abasto eman ezinik, dabilzan bitartean, noski.

Oraingo ohiturari jarraiki, eskaintza/eskari legeak agintzen du soilki, merkatuak, saio-antolatzaileen bidez. Dagoen horretan utzi ordez, bada egoeraren aldaketa eskatzen duenik. Bada, kasurako, Bertsolari-Elkarteari edo, saio-orekatzaile eta erreguladore-eginkizuna eman nahi liokeenik, adibidez, asko dabilen bat gutxi dabilen batekin jarritz, etab.

Hori al da soluzioa? Zer pentsatzen dute horretaz bertsolariek?

Orain arteko bidetik segitzea nahi dute gehienek (% 69,1), antolatzaileen esku utziz aukera. Bada multzo bat (% 18) Bertsola-

ri-Elkarteari egiteko hori egotzi nahi liokeena, Elkartearak, berak bakarrik, bere gain har dezan (% 18) edota Elkartearak antolatzaileekin elkar-lanean era dezan (% 8,6). Dena den, esan behar da gutxi direla formula honen aldekoak, antolatzaileen esku uztearen aldekoen ondoan.

3.2.4. Gai-jartzailearen premia

Gai-jartzailerik behar al da?

	Leku itxian		Leku irekian		Gainerakoetan	
	Zk.abs.	%	Zk. abs.	%	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	-	-	3	2,1	-	-
Bai	138	98,6	81	57,9	17	12,1
Ez	1	0,7	50	35,7	120	85,7
Besterik	1	0,7	6	4,3	3	2,1
GUZTIRA	140	100,-	140	100,-	140	100,-

Gai-jartzaileak erruz ugaldu dira bertso-saioetan. Agian txapelketa-sistemaren imitazioz, molde bereko saioak antolatzen omen dira bazter guztietan, bestelako formulak galtzeko arrisku eta gutzi. Nagusitu den molde horretan gai-jartzaileak duen gehiegizko presentzia batek baino gehiagok salatu du.

Hiru egoera desberdin bereiziz (leku itxiko saioa, irekikoa eta tabernakoa), jakin nahi izan dugu, bertsolariek berek noiz jotzen duten premiazkoztat gai-jartzailea.

Leku itxietan bai, gai-jartzailea beharrezkoa da: aho batez aitortzen dute bertsolariek (% 98,6). Besterik da, aldiz, leku irekiko saioetan. Gehienek (% 58,3) hala nahita ere, bada multzo hazi samar bat ezezkoan (% 35,3). Leku irekiko saioetan gai-jartzailearik gabe aritzearen aldeko dira Gipuzkoan, eta bereziki Deba arroan eta Urolan.

Arestian esaten genuena gogoratu behar hemen: hots, leku irekiko saioetarako ez dagoela eredu jakin bat. Saio-mota hori aipatzen den orduko, eritziak sakabanatu egiten dira.

Leku irekiko saioetako erantzunetan bi eredu dira nagusi: bata, motza dei genezakeena, eta bestea, luzea. Lehena, honela litzateke: ordu-erdikoa, bi (edo hiru) bertsolarirekin eta gai-jartzailerik gabe. Bigarrena, honela: ordubetkoa, lau bertsolarirekin eta gai-jartzaile eta gutzi.

Gipuzkoak eta Nafarroak saio motzeko eredia aukeratzen dute gehienbat. Iparraldea eta Araba/Bilbo Handia eta ingurua bigarren ereduaren zaleago dira argi eta garbi. Bizkaiak, bere osoan ere, joera hori du, hain definitua ez baina.

Gai-jartzailearen arazora itzuliz, gainerako saioetan, informaletan (afaloste, eta beste), gehientzat gai-jartzaileak sobera daude (% 85,6). Seinala dezagun, halere, harrigarri bezala, % 12,2k horrelakoetan ere gai-jartzailea beharrezkotzat ikustea.

3.2.5. Gai-banaketa

Nola eratu behar dira gaiak?

	Zk. abs.	%
Bertsolari bakoitzari egokitu behar zaizkio	74	53,2
Zozketaz suertatzen diren bezala eman behar dira	52	37,4
Era guztiarentzat	6	4,3
Giroaren arabera	3	2,2
Besterik	4	2,9
GUZTIRA	139	100,-

Nola eratu behar da saioetako gai-banaketa? Bertsolari bakoitzari egokitu behar al zaio gaia, ala zozketa-sistemaz jokatu behar da? Bi aukerek dituzte abantailak eta joerazko arriskuak.

Bertsolariari gaia moldatu? Bai, bertsolariaren lana asko errazten du, arrazoi borobilagoak jalgiko ditu bertsolariak. Baina mesedegarri ote litzateke bertsolaritzarentzat? Saioa joan eta saioa etorri, ez ote genuke izango arrazoi berdinaren arrosario luzea? Bertsolariak, zein gehiago, zein gutxiago, "tipifikaturik" daude: bertsolaria bera ez ote litzateke sarri gai-iturri eta bertso-gai bilakatuko?

Zotz egin eta edozeini edozein gai? Prestaketan eta arrazoietan etengabe saiatu beharko luke bertsolariak. Baina posible al da horrela luzaro irautea? Gaur bertsolaria hara eta hona dabil geratu barik. Ez da toki bakoitzean patxadaz egoten, hango berri jakiteko. Ez da profesional bat, albistearen ehizean ibiltzeko. Nola tertzioz erantzun edozein gai-jartzailek planteatzen dituzten situazioari?

Abantailak eta arriskuak gorabehera, bertsolariek bere aukera egina dute. Ez da aukera bakarra. Gehienek, hori bai (% 53.2)

bertsolariari gaia moldatzea eskatzen dute. Eta ulertzen da zergatik. Asko dira, ordea, zozketazko sistema hobesten dutenak (% 37,4). Eta ez arrazoirik gabe.

3.2.6. Entzulegoaren bertso-ezagutzapena

Ba al dakite entzuleek bertsoa zer den?

	Zk. abs.	%
Askok bai	32	23,0
Dexentek bai	64	46,0
Gutxiak	28	20,1
Oso gutxiak	6	4,3
Eskualdeen arabera	4	2,9
Denetarik	3	2,2
Besterik	2	1,4
GUZTIRA	139	100,-

Kasu: galdera honek ez du entzulegoaren bertso-ezagutzapena "ezagutu eta neurtu" nahi. Baizik eta bertsolariak nola "sentitzen" duen publikoaren *feedback* edo erantzuna. Jendaurreko bertso-saioan, teatroan bezala, ikusle-entzulegoa solaskide ere bada. Zertan esanik ez: horretarako, bertsoa "ezagutu", "ulertu", "bizi" egin behar da. Alferrik da, bestela. Entzulerik gabe ez dela bertsolari, esan dezakegu, irakurlerik gabe ez dela libururik esan ohi den zentzuan.

Nola baloratzen du, bada, plazaz plaza dabilen bertsolariak publikoaren erantzuna?

Bertsolari gehienentzat (% 69) entzulegoak dexente edo gehiago ezagutzen du bertsoa zer den.

Optimismo honekin ez dago ados ia lauetatik bat (% 24,4): hauentzat jendeak gutxi edo oso gutxi ezagutzen du bertsoa. Araba/Bilbo Handi inguruan (% 50) eta Nafarroan (% 62,5) eritzi honetakoak dira (Ik. 1.24.); agian norberaren eskarmentuaren isladapen.

Zifrak aparte, bistan da —batek baino gehiagok oharberazten duenez— faktore asko eduki behar dela kontutan: adina, giroa, herria,...

3.2.7. Jaialdien antolakuntza

Batezbeste, nola antolatzen dira jaialdiak?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	1	0,7
Oso ondo	4	2,9
Ondo	109	78,4
Gaizki	13	9,4
Oso gaizki	0	-
Denetarik	7	5,0
Segun eta	2	1,4
Besterik	3	2,2
GUZTIRA	139	100,-

Jaialdien antolakuntzarekin pozik daude bertsolariak. Batezbeste, jaialdiak "ondo" antolatzen dira, ondo. Honela uste du gehiengoak (% 78,4). Haratago doa banakaren bat (% 2,9): "oso ondo" antolatzen dira jaialdiak, hauen eritzian. Dozena batek "gaizki" antolatzen direla uste du (% 9,4); baina inortxok ere ez, "oso gaizki" antolatzen direnik.

Oneritzi orokor hori ez da, nahitaez, kexu eta kritika gabea: bada, noski, zer hobeturik. Salakuntzak batez ere jaialdien funtzionaketaz eta ereduaz dira.

Organizazio material eskasa salatzen dute gehienbat, baldintza tekniko eskasak: hala nola, megafoni akatsak, leku desegokiak, propagandarik eza, puntualiterik eza, bertso-giro eskasa.

Antolatzaileez berez ere badira kritikak: gehien-gehiena, bertsolaritza zer den ez jakitea; gai-jartzaileen ezjakinkeria eta protagonismo gehiegia ere agertzen dira.

Beste kritika-sail bat jaialdi-moldean sartzen da; aipatuena zera da: bertsolari gehiegiko saioena; eta gero beste bi: saio libreak baztertzea eta txapelketen egitura nabaria.

Azkenik, bada kexu-modu bat bertsolariaren irudiari eta funtzioari datzekiona: beren burua inoiz edo behin pailazo gisa ikusten dute bertsolariak, beste ekintzen betegarri, justifikazio huts bezala, folkloreaken erakusgarri bailira.

3.3. Txapelketak

Sail honetan, txapelketa nagusiei buruzko bertsolarien pentsamendua jaso nahi dugu, noiz-nola antolatu eta ospatu beharko liratekeen, alegia. Lehen atalean, txapelketak orokorki harturik ari gara. Bigarrenean, azken txapelketa nagusiaren balantzea eta puntuz puntuko baloratzea egingo dugu.

3.3.1. Txapelketa Nagusiak

Jendaurreko bertsolaritzaren ospakuntza nagusi hauetaz eritzi orokorra bildu ondoren, maiztasunaz, antolakuntzaz, bertsolarien partehartzeaz eta epaimahaiaren hautapenez ihardungo dugu.

3.3.1.1. Eritzi orokorra

Txapelketa nagusiak zer dira zuretzat?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	2	1,4
Beharrezkoak	69	49,6
Komenigarriak	66	47,5
Alferrikakoak	2	1,4
GUZTIRA	139	100,

Bere osoan hartuta, bertsolariak oro daude txapelketen alde, bi kenduta (% 97,1). Erdiek (% 49,6) beharrezkotzat daukate txapelketa. Halako exigentziarik gabe hartzen dute beste askok, komenigarritzat soilki (% 47,5). Bertsolari batek erantzunean erantsi duenak bil dezake beste askoren pentsaera "beharrezkotasuna" ulertzeko orduan: "bertsolarientzat txarra, baina euskararentzat eta abar, beharrezkoa". Euskararentzat, eta bertsolaritzarentzat, batez ere bertsolaritzarentzat.

3.3.1.2. *Maiztasuna*

Zenbatero antolatu beharko litzateke txapelketa nagusia?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	2	1,4
Urtear. behin	12	8,6
Bi urtez behin	51	36,7
Hiru urtez behin	69	49,6
Lau-bost urtez behin	4	2,9
Besterik	1	0,7
GUZTIRA	139	100,-

Zenbatero ospatu behar da txapelketa nagusia? Hiru urtez behin, erdien ustetan (% 49,6). Edo hortik behera (% 45,3): bi urtez behin ospatzeak ere botu asko ditu (% 36,7). Dozena batek urtero nahi luke.

Aukerok ez dira berdin banatzen leku eta adin guztietan.

a) Txapelketa nagusia urtero edo biz behin ospatzea nahi dutenak erditik gora dira Araban, Nafarroan, Bizkaian eta Goieritik beherako herrialdeetan (Ik. 1.27.).

Hiru urteroko txapelketak toki guztietan du botu ugari; baina berak biltzen ditu bereziki Urola/Kostaldeko, Deba arroako eta Iparraldeko boturik gehien-gehienak.

b) Gazteenak eta zaharrenak hiru urtez behin ospatzearen alderago daude (Ik. 2.27.). Eta 25-50 urte bitarteko bertsolarietan juxtu-juxtu erdiak daude hiru urte baino epe motzagoan antolatzearen alde.

3.3.1.3. Antolakuntza

Nola antolatu beharko litzateke bertsolarien partehartzea?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	5	3,6
Bertsolari guztiak baldintza berdinetan, zerotik hasiz	47	33,8
Azken txapelketako mailaketa kontutan hartuta	59	42,4
Mailaketaren bat sortuz	17	12,2
Probintzi mailan	3	2,2
Eskualdeka	4	2,9
Besterik	4	2,9
GUZTIRA	139	100,-

Arazo konkretuetara jaitsiz, puntu honetan "zenbat buru, hainbat aburu" dago. Erabili ere, historian zehar, formula desberdinak erabili dira txapelketak antolatzean.

Egon, bi aukera nagusi daude, gero bariante ezberdinez horni daitezkeenak, nahi bada: bata, baldintza berdinetan abiatzea denak; eta bestea, mailaketa onartzea. Besterik da, gero, eliminatoria nola antolatzen den.

Mailaketaren aldekoa da multzorik handiena (% 54,6), eta be-
rauetako ia denek onartzen dute azken txapelketan egin zen bezala
jokatzea. Baina bada korronte bizi bat, bertsolarien herena, toki
eta adin guztietan, mailaketa eliminatzea proposatzen duena
(% 33,8).

3.3.1.4. Bertsolarien partehartzea

Zeinek parte hartu behar luke txapelketan?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	2	1,4
Nahi duen guztiak	72	51,8
Nolabaiteko maila ematen duenak	64	46,0
Besterik	1	0,7
GUZTIRA	139	100,-

Txapelketan eskuhartzea bera aurrebaldintzatu egin behar al da? Alegia, txapelketan sartu ahal izateko, aldeztatik balioaren frogak erakutsi behar al ditu? Mailak jarri behar al dira bertsolarien

artean ere, pelotan eta dauden bezala? Bertso-txapelketa bera ez al dago, bada, pelota-txapelketan oinarritua jatorriz?

Ala libre utzi behar da eskuhartzea? Nahi duenak izena eman dezala, eta balio duenak erakus dezala berea txapelketa barnean? Bertsolaritza, kirola baino areago, ez al da, bada, artea?

Deialdi librea ala aurrealdintzatua?

Jarrera bikoitza ageri da bertsolariengan. Eskuhartze librea eskatzen dute batzuek, gehienek (% 51,8). Orpoz orpo datozkie, ordea, maila exigitzen dutenak (% 46). Bai, ongi bitaraturik daude eritziak puntu honetan.

Jarrerok, gainera, ez dira uniformeak toki eta adin orotan.

a) Bi zonatan salbu (Ik. 1.29.), sarrera librearen aldeko dira gehienak. Bi zona horiek, ordea, bertsolarien dentsitate handiene-koak dira: Urola/Kostaldea eta Goierri/Tolosalde/Donostialdea. Eta hauetan gehienek uste dute, maila duenak bakarrik hartu beharko lukeela parte.

b) 35 urtetik gora eta behera hasten dira jarrerak bitaritzen. Urte horietatik gorako gehienek uste dute, frogaturik behar duela izan bertsolari-maila txapelketan parte hartzeko. Urte horietara iristen ez direnek sarrera librea proposatzen dute, batez ere gaztee-
nek (Ik. 2.29.).

3.3.1.5. Epaimahaiaren hautapena

Nork hautatu beharko luke epaimahaia?

	Zk.abs.	%
Zehaztugabea	2	1,4
Txapelketan parte hartzen duten bertsolariak	36	25,9
Bertsolari-Elkarteak	85	61,2
Bertsolari-Elkarteak eta Bertsolariak	9	6,5
Besterik	7	5,0
GUZTIRA	139	100,-

Bertsolari-Elkarteak hautatu behar du epaimahaia (% 61,2). Lauetatik batek (% 25,9) beste soluzio bat proposatzen du: parte-hartzaileek berek aukeratzea tribunala. Tarteko soluziorik ere bada, noski.

Galderan espreski jartzen genuen hirugarren tribunal-izendatzaile bat ere: "bestelako instantziaren batek" antola zezakeela, alegia. Euskaltzaindian pentsatzen genuen guk, posibilitate bezala. Baina bertsolariek ez dute horrelakorik pentsatu nonbait, inortxok ere ez bait du Euskaltzaindia horretarako izendatu, nahiz eta bera izan oraintsu arte egiteko hori bete ohi zuena.

3.3.2. Txapelketa Nagusia '86

Azken Txapelketa Nagusiaren azterketara —edo, hobe, balo-raziora— etorri gara orain. Aurreko atalean bezala, eritzi orobiltzaile bat eskatzen dugu, hasteko. Eta gero banan-banan arakutzen ditugu puntuok: antolakuntza, epaileen lana, puntuaketa-sistema, gaiak eta bertsolarien lana.

3.3.2.1. Eritzi orokorra

Alderdi guztiak kontutan hartuta (bertsolarian lana, epaileen lana, antolakuntza, jendearen erantzuna), nola ebaluatzen duzu azken Txapelketa Nagusia?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	0	-
Oso ona	44	31,7
Ona	83	59,7
Erdizakoa	9	6,5
Txarra	1	0,7
Oso txarra	0	-
Besterik	2	1,4
GUZTIRA	139	100,-

Oso-oso positiboa da azken txapelketaz bertsolariek duten eritzi-
zia: % 91,4ek ontzat edo/eta guztiz ontzat jo du txapelketa hori.
Mostratzat, bertsolari baten hitzek balio lezakete: "Bertsolariek
ondo kantatu zuten; epaileak ausartak; antolakuntza, oso ona; jen-
dearen erantzuna, ezin hobea".

Eritzi positibo hain altu hau bezain harrigarri gertatzen da eri-
tzi negatiborik eza. Batentzat bakarrik izan da txarra txapelketa eta
inorentzat ez oso txarra.

3.3.2.2. Antolakuntza

Zer iruditu zaizu antolakuntza?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	0	-
Ona	134	96,4
Erdizakoa	4	2,9
Txarra	0	-
Besterik	1	0,7
GUZTIRA	139	100,-

Batasun ia osoa dago antolakuntza balioztatzean: % 96,4entzat ona izan zen. Inorentzat ez txarra.

3.3.2.3. Epaileen lana

Bat al zatoz epaileen lanarekin?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	1	0,7
Gehienetan	43	30,9
Askotan	69	49,6
Gutxitan	16	11,5
Oso gutxitan	1	0,7
Besterik	9	6,5
GUZTIRA	139	100,-

Epaileen lanarekin, batezbeste, ados egon direnen kopurua oso bete da: % 80,5. Desakordioan egon direnenak ez du pisu handirik: % 12,2.

Oinarrizko adostasunaren barruan, mailak daude. Segurutzik ez da nehor beti bat etorri mahaiaren epailan bakoitzarekin eta guztiekin. Kontrakoa litzateke atipikoa. Gehienetan (% 30,9) bat etorri direnak, askotan (% 49,6) etorri direnak baino gutxiago dira, gainera.

Epaileen lanarekin desakordioan dauden horietan, bat bakarra dago ia beti ezados. Gainerako guztiak epaileen lanarekin gutxitan bat etorriak dira (% 11,5).

Azpitarratzekoa da, eta askorentzat ustekabekoa, bertsolariekin epaimahaiaren lanarekiko erakusten duten onarpenaren handia.

3.3.2.4. Ezadostasunaren arrazoiak

Epaileen lanarekin bat ez bazatoz, zergatik da?

	1		2		3		4		GUZTIRA	
Ez dagokio	80	57,1	112	80,0	127	90,	135	96,4	454	83,1
Ez dute bertsoa ezagutzen	2	1,4	1	0,7	-	-	-	-	3	0,5
Ez dute bertsoa bere osotasunean hartzen	13	9,3	4	2,9	1	0,7	1	0,7	19	3,4
Gehiegi baloratzen dute teknika	6	4,3	9	6,4	-	-	1	0,7	16	2,9
Mamiari bakarik begiratzen diote	5	3,6	2	1,4	3	2,1	2	1,4	11	2,0
Hasi arteko denbora ez dute konklutan hartzen	15	10,7	3	2,1	3	2,1	-	-	23	4,2
Desbordin baloratzen dute	8	5,7	-	-	3	2,1	-	-	11	2,0
Faboritismoz jokaltzen dute	5	3,6	4	2,9	-	-	-	-	9	1,6
Besterik	6	4,3	5	3,6	3	2,1	-	-	14	2,5
GUZTIRA	140	100,	140	100,-	140	100,-	140	100,-	546	100,-

Taula honen aurrean, zer esan?

Espero zitekeen baino kritika gutxiago dago. Asko dira, gehienak ("ez dagokio" horretan daudenak, hain zuzen), kritikara pasatzen ez direnak.

Ezadostasuna erakusteko, 6 aukera eskaini zaio bertsolari baikoitzari, berak ordenatzeko garrantziaren arabera. Ez da ageri nabarmen kritika-gai nagusi eta eritzi-biltzailerik. Nahikoa sakabaturik daude kritikak aukera guztietan.

Jatorrizko taulari bi kritika-gai erantsi dizkiote bertsolariek: "desberdin balioztatzen dute" eta "faboritismoz jokaltzen dute". Balorazio desberdinak gauza asko esan nahi du: erizpide berdinek eza tribunalaren baitan, diferentzia gehiegi batetik bestera, koordinaziorik eza elkarren artean, subjektibismo nabaria, etab. Faboritismoaren salakuntza, are mingarriagoa da: bertsolari guztiekin erizpide berbera ez erabiltzea; partzialkeria, gipuzkoarkeria eta, inoiz, fede txarra ere bai, salatzen dira erantzunetan.

Badira, bestalde, tribunalari egiten zaizkion beste kritika batzuk, "erizpide-kritika" dei genitzakeenak: hala nola, euskararen kalitatea gutxiegi baloratzea, neurri luzearen zailtasuna ez baloratzea, gutxiegi puntuatzea poesia edo lirikotasuna, bertsolaria puntuatzea eta ez bertsoa...

Baina kritikak kritika, oro har, gutxiena da hemen kritika eta gehiena onarpena. Gogora eta azpimarra dezagun: % 80,5 da epai-leen lanarekin bat datorrena.

3.3.2.5. Puntuazioa

Puntuazioa dela eta ez dela, luze idatzi da; idatzi baino gehiago hitz egin, eztabaidatu. Azken Txapelketa Nagusiaren inguruan puntuazio-sistema izan da segurutik denetan arazorik komentatuena, alde eta kontra.

Puntuazioaz, galdera ugari egin zitekeen, formula konkretuen bila. Bi bakarrik egin ditugu guk, ustez oinarritzkoak, noiz-nola eman behar den puntuazioa galdetuz.

3.3.2.5.1. Nola eman puntuazioa

Azken txapelketako esperientzia ikusita, nola eman beharko litzateke puntuaketa?

	Zk. abs.	%
Agerian	113	81,3
Gordean	24	17,3
Besterik	2	1,4
GUZTIRA	139	100,-

Bertsolarien gehiengo handia puntuazioa agerian ematearen aldekoa da (% 81,3). Banakaren bat da, gordean eman behar dela defendituz jarraitzen duena (% 17,5).

3.3.2.5.2. Noiz eman puntuazioa

Noiz eman beharko litzateke puntuaketa?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	4	2,9
Bertsoz bertso	26	18,7
Saioaren ondoren	71	51,1
Amalieran	35	25,2
Besterik	3	2,2
GUZTIRA	139	100,-

Esango genuke gertakariak gertatu diren moduan, agerian ala gordean puntuazioa eman, hori zela arazo nagusia, printzipiozkoa. Eta arazo teknikoa zen bestea: zein mementutan azaldu puntuazioa, bertsoz bertso, saio ostean, amaieran edo geroago. Bistan emateko formula desberdinak daude, ikusten ari garenez. Azken batean, arazoa da, ikusteko edo kontsultatzeko modurik izatea, eta horrela mesfidantzak, errezeluak eta trapukeriak ezabatzea.

Erdiarentzat (% 51,1) saioaren ondoren azaldu beharko litzateke epaimahaiaren erabakia. Laurden batentzat (% 25,2) erabaki hori are beranduago eman beharko litzateke ezagutzera: saioaren amaieran, hain zuzen. Gutxienak dira azken txapelketan erabili zen formula aukeratzen dutenak (% 18,7).

3.3.2.6. *Gai-prestatzaileen lana*

Zer-nolakoak izan dira bertsolariei jarri zaizkien gaiak?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	1	0,7
Denak onak	3	2,1
Gehienak onak	73	52,1
Batzuk onak, besteak txarrak	63	45,0
Gehienak txarrak	-	-
Denak txarrak	-	-
GUZTIRA	140	100,-

Gaietan asmatzea ez da sekula erraza. Badakigu. Azken txapelketakoan ere askoren ahotan ibili da gaien egokitasuna/desegokitasuna, batez ere finalekoan, eta bereziki gartzelakoan. Askoren eritziz, txapelketan zehar gai hobeak eman ziren, finalekoan baino. Dena den, analisi-mota horretarako aukerarik ez du bertsolariak gure galderarekin, eritzi globala eskatzen bait da hor.

Gehienak edo denak txarrak izan direla, ez du nehork esaten. Denetarik egon dela gaietan, hori bai: batzuk onak eta txarrak beste batzuk. Askoren eritzia da hori (% 45,3). Askorena, bai, baina ez gehienena. Gehientzat (% 54,7) onak izan ziren jarritako gaiak, parterik handiengan behintzat.

a) Eskualde guztietan ez da onarpen bera sumatzen gai-kontuan (Ik. 1.36.). Gaien egokitasunari buruz kritikoenak Araban, Bizkaian eta Iparraldean aurkitzen ditugu.

b) Ikasle-irakasleengan (Ik. 4.36.) hoztasun handiagoa aurkitzen dugu beste kategorietan baino.

c) Ikasketa-mailaren arabera ikusita (Ik. 5.36.), batxilergoak bereizten du onarpenaren gradua. Batxilergotik beherakoentzat, gai gehienak onak izan ziren. Batxilergotik gorakoentzat, denetarik egon zen.

Nola balora gaia ona ala txarra den? Bertsolariek emandako erantzunetan balorazio-modu hauek egiten dira.

Gaien egokitasuna aipatzerakoan, erizpideok azpimarratzen dira: gai aldrebesik edo ulergaitzik ez izatea, gaien aberastasuna, ondo zabal zitezkeen gaiak izatea, lan egiteko modukoak izatea, gai naturalak izatea.

Txapelketako, eta bereziki finaleko, gaien desegokitasuna seinaltatzean, arrazoi hauek ematen dituzte: gai batzuk zabalegiak izatea eta beste batzuk irtenbide gutxikoak, mami gutxikoak izatea, maila berekoak ez izatea, ofizioetan alde handia egotea batari eta besteari emandakoetan, bakarkako gaiak mugatuegiak izatea, topikoetan erortzeko moduko gaiak izatea, lelokeria gehiegizkoak izatea, kaikukeria bultzatzea.

3.3.2.7. *Bertsolarien lana*

Txapelketako bertsogintza-moldea bera ere auzitan jar daiteke. Berrikusi, alegia. Txapelketa sistema bezala onarturik ere, ez da derrigor lan-egitura horrekin juzkatu eta neurtu behar bertsolaria-
ren balioa. Bestelako eredurik ere pentsa liteke.

Bai, baina, orain eta hemen, bertsolariak bat al datoz oraingo moldearekin, zer kenduko edo erantsiko lukete beren gustora?

Azken txapelketa nagusian bertsolariek egin behar izan dituzten lanetatik zer kenduko zenuke

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	2	1,4
Ezer ez	88	62,9
Puntutakoa	35	25,0
Kartzelakoa	3	2,1
Puntu luzeetakoak	3	2,1
Besterik	9	6,4
GUZTIRA	140	100,-

Gehiengoak ez du oraingo eredutik ezer kendu nahi (% 63,3). Bai, ordea, beste multzo on batek (% 36,1). Zer kendu, baina? Proposamen desberdinak dira, horietako bat nagusitzen delarik: puntukako saioa kentzea txapelketatik (% 25,2). Araba/Bizkaijan eta irakasleen artean agertzen da nagusiki joera hau (Ik. 1.37. eta 4.37.).

Azken txapelketa nagusian bertsolariek egin behar izan dituzten lanetatik zer erantsiko zenuke

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	11	7,9
Ezer ez	92	65,7
Gai librea	17	12,1
Puntuka gehiago	3	2,1
Azken puntuaz osotu	4	2,9
Besterik	13	9,3
GUZTIRA	140	100,

Eta erantsi, zer erants gaurko eredu honi? Deus ez gehitzaren aldekoa da gehiengo (% 66,2). Ez dira bestean bezain ugari zer gehitu espreski eta konkretuan adierazten dutenak (% 26,7). Koinzidentziarik handiena (% 12,1) puntu batean ematen da: "gai librea" sartu beharko litzateke.

3.4. Bertso-eskolekiko eritzia eta jarrera

Bertso-eskolak, beste gauza askoren artean, bertsolaritzaren desmitifikazio bat ekarri du. Diskurtsu zahar dominantea pikutara bota du. Bertsolaritza bada dohaina, bada sena, bada berezkoa, baina teknika ere bai, literatur fenomeno ere bai, gizarte-gertakaria ere bai.

Bertso-Eskolak, edo Bertsolari-Eskolak, Bertsolaritza irakaskuntzan sartzea, edo Bertsolaritzaren irakaskuntza; alegia, Bertsolaritza eta Irakaskuntza elkarri lotuta aurkitzea, fenomeno berria da. 1980 aldera zabaldu zen, Txapelketa Nagusiaren arrakastaren ondoren eta ondorioz.

Fenomeno hau, ordea, ez da guztiz berria. Sortu-berrien aurretik, ezagunak dira gutxienez Muxikako eskola, Markinakoa, Legazpikoa, Almen-ekoa.

3.4.1. Eritzi orokorra

Esaldi hauetako zein dago zure pentsaeratik hurbilago

	Zk. abs.	%
Bertsolaritza ez da kasteren, berezkoa da	63	45,0
Bertsolaritza ikasi egin dailleke, beste edozein ofizio bezala	67	47,8
Biek berdin	10	7,1
GUZTIRA	140	100,

Galdera hau ez doa zuzen-zuzen bertso-eskolari buruz. Aurretiatzkoa da. Baina, noski, badu zerikusirik bertso-eskolak suposatzen duen bertsolaritzaren filosofiarekin.

Elkar ukatzaile bailira planteatu da arazoa sarri; zer, bertsolaria jaio ala egin egiten da? "Estraineko jaio behintzat", esan genezake Joxe Agirrek aspaldi zioenez. Jaio eta egin, biak. Bertsolari-sena eta teknika, berezkoa eta eskola, ez dira elkar ukatzaile, elkar osatzaile baizik.

Dena den, aurrekoa ukatu gabe ere, bietako bat azpimarra daitেকে. Eta horrelaxe egiten da. Batzuek berezkoa azpimarratzen dute, eskolarekiko mesfidantzaz inoiz, han "jatortasuna" galduko balitz bezala. Beste batzuek eskolan intsistitzen dute, senaren sakralizazio antzueren beldur.

Bertsolarien erantzunetan atentzioa ematen du zenbatek jo duen bere botua matizatzerara, osatzerara; batez ere berezkotasuna azpimarratzen dutenek. "Berezko hori landu eta jorratu egin behar da", esango du batek. Eta beste batek erantsiko: "Bertsoa egiten ikasi egin daiteke, baina berezkoa behar du".

Joerazko jarrerak, bitan banatuta, elkarren paretsu doaz, orpo orpo elkarren segidan. Bertsolaritza batez ere ikasiz eta landuz beregana daitekeela azpimarratzen dutenak % 47,8 dira guztira. Eta berezkotasuna defenditzen dutenak % 45 dira.

a) Interesgarri da bi joerazko eritzi hauek eskualdeka nola banatzen diren ikustea. Araba/Bizkaian eta Iparraldean ikaste-prozesuaren alde daude gehienak, proportzio aski handietan, gainera. Deba arroan eta Urola/Kostaldean erdibana daude. Eta Nafarroan eta Goierri/Tolosalde/Donostialdean, eskualde horietan, berezkotasuna ateratzen da garaile (Ik. 1.38.).

b) Adinaren arabera ere argigarri da. Ikastea adin-tarte guztietan da nagusi, salbu 50 urtetik gorakoen artean. Hau bateko. Eta besteko, adina zenbat eta beherago eta ikastearen aldekoak hainbat eta ugariago proportzionalki (Ik. 2.38.). Baina jarrenen diferentzia nabarmena egon, batez ere 50 urtetik gorakoetan dago.

c) Bultzatzailearen arabera banaketan (Ik. 3.38.), eritzi bat bakarra gailentzen da hain nabarmen: bertso-eskolatik datozenen % 87,5 daude ikastearen alde.

d) Ikasketen arabera ere (Ik. 5.38.), joerak ongi sailkaturik daude. Honela: lehen mailako ikasketak eginek, OHO eta Lanbide-Heziketa-1 daukatenez berezkitasuna jartzen dute aurretik gehienbat. Hortik gora, alegia, erdimailako eta goimailako ikasketak egindakoak, horiek denak —eta estudioetan zenbat eta gorago eta eritziatan bateratuago— ikastearen alde daude.

3.4.2. Sortze-arrazoiak

Azken urteotan bertso-eskolak barra-barra sortu eta ugaidu dira baterretan. Zergatik sortu dira, zure ustez:

	1		2		3		GUZTIRA	
	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%
Zehaztugabea	-	-	7	5,0	12	8,6	19	4,7
I agunarteko giroa (sagardotegia, taberna) galduz doalako	35	25,0	13	9,3	23	16,4	71	17,7
Bertsolaritza berriro egon behar delako, gizarteak horrela eskatuta	30	21,4	20	14,3	18	12,9	68	16,9
Euskara indartzeko bide bat delako	41	29,3	35	25,0	24	17,1	100	24,9
Bertsolari berriak sortu ahal izateko	18	12,9	56	40,0	28	20,0	102	25,4
Bertsolaritza modan dagoelako	7	5,0	7	5,0	8	5,7	22	5,4
Bestetik	9	6,4	2	1,4	8	5,7	19	4,7
GUZTIRA	140	100,-	140	100,-	140	100,-	401	100,-

Bertsolarien ustetan tipo askotako arrazoiak daude bertso-eskolen sorreran: soziologikoak, kulturalak, linguistikoak, etab. Arrazoi objektibo eta sakonak, denak. Ez da moda iragankorra, udaberriko kalentura, txapelketaren arrakastaren ondorengo hutsala. Hiru mailatan ematen dira arrazoiak sorrera esplikatzeko, baina ez dago lehenetsun erabatekorik: elkarren ondoan datoz arrazoi soziolinguistikoak eta kulturalak. Arrazoirik aipatuena

edozein eskolaren sorreran dagoen bera da, alegia, taldearen erreproduktzioa. Gure kasuan, bertsolarigoaren birproduktzioa ziurtatzea, bertsolari berriak sortzea. Egia: honen ondo-ondoan, euskararen indartzea dator.

3.4.3. Egitekoa

Zer eginkizun ikusten diozu bertso-eskolari?

	1		2		3		GUZTIRA	
	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%
Zehaztugabea	-	-	6	4,3	12	8,6	18	4,2
Berezkoa nori duon jakitea eta berezkotasuna laguntzea	73	52,1	26	18,6	16	11,4	115	27,3
Doritsoa zer den ikastea	46	32,9	52	37,1	20	14,3	118	28,0
Bertsolaroen kallitatea jasotzea	9	6,4	29	20,7	59	42,1	97	23,0
Dortsolaritza berritzea	6	4,3	23	16,4	24	17,1	53	12,6
Batere ez	-	-	-	-	-	-	-	-
Berterik	6	4,3	4	2,9	9	6,4	19	4,5
GUZTIRA	140	100,-	140	100,-	140	100,-	420	100,-

Eskola zertarako?

Bertsolaritza ikasteko, esango dute batzuek. Alegia, eskola tradizionalaren funtzio bera betetzeko, irakaskuntza emateko eta ikaslea hezitzeko.

Benetako bertsolaria besteengandik bereizteko balio duela eskolak, esango dute beste batzuek. Berezkoa duenarentzat bakarrik balioko luke bertso-eskolak, ez bertsozalearentzat.

Badira, noski, bertso-eskolari bestelako eginkizuna ematen diotenak; hala nola, bertsozaleen kalitatea jasotzea eta bertsolaritza berritzea.

Bitan banaturik daude eritziak hemen ere. Normala da: ikaste-prozesua edo berezkoa nola baloratzen den aurretik, halaxe eskolaren funtzioa ere. Bertsoa ikasi egin daitekeela azpimarratu duenak bertso-ikasketa bezala planteatuko du eskola. Berezkoa azpimarratu duenak berezkotasun hori aurkitzeko eta lantzeko nahiko du eskola.

Berezkotasuna deskubritu eta trebatzeak du "lehentasuna" (% 52,1) eta bertso-ikasteak "gehientasuna" botuetan (% 28).

3.4.4. Emaitzak

Bertsolaritzak zer espero dezake bertso-eskoletatik?

	1		2		GUZTIRA	
	Zk.	%	Zk.	%	Zk.	%
Zehaztugabea	1	0,7	12	8,6	13	5,7
Bertsolariak eta bertsozaleak ugaltzea	115	82,1	13	9,3	128	44,4
Burtsoen maila jasotzea	13	9,3	72	51,4	85	29,5
Molde berdintsuko bertsoak egiteko joera (edo arriskua)	3	2,1	21	15,0	24	8,3
Teknikak bapateklasuna menderatzea	7	5,0	18	12,9	25	8,6
Besterik	1	0,7	4	2,9	5	1,7
GUZTIRA	140	100,-	140	100,-	288	100,-

Zer espero du bertsolariak bertso-eskoletatik? Bertsolarigoa zabaltzea eta hobetzea (% 91,4) batez ere. Neurri oso txikian da bertso-eskolei egotzi zaizkien arriskuen beldur (% 7,2). Ez du uste bertso-eskolak batez ere artifizialkeria eta berdinkeria ekarriko dituenik.

Orotara eman diren botuetatik % 79,6k bertso-eskoletako emaitza positiboak azaltzen ditu eta % 18,4ek bakarrik uzta txarrak.

3.4.5. Jokabidea

Aurrerantzean zer egin behar da bertso-eskolekin?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	1	0,7
Ahalik eta gehien sortu	73	52,1
Batez ere bere egitekoak hobeto definitu	53	37,9
Murriztera jo	-	-
Besterik	13	9,3
GUZTIRA	140	100,-

Ahalik eta gehien, barra-barra sortu behar direla bertso-eskolak uste du erdia pasatuxeak (% 51,8). Itsumustuan sortuz joatearen arriskuen beldur, dextentek uste du eskola hauen helburuak eta funtzioak hobeto definitu beharko liratekeela lehenengo.

Seinalatu beharra dago, datu oso inportante bezala, ez dela inor agertzen bertso-eskolak murriztearen alde. Bertsolari bat bakarrik ere ez dago bertso-eskolaren aurka.

3.4.6. Harremanak

Ba al duzu harremanik bertso-eskolaren batekin?

	Zk. abs.	%
Irakasle bezala	26	18,6
Partaide bezala	32	22,9
Noizbehinkako saiotan parte hartuz	29	20,7
Batere ez	48	34,3
Besterik	5	3,6
GUZTIRA	140	100,-

Modu bateko edo besteko harremana bertso-eskolarekin % 61,9k du. Asko da, eta, gainera, hauetako gehienek harreman estua dute (% 41), irakasle edo bertako partaide izaki.

Sekula harremanik izan gabeko multzoa ere dexentea da: % 34,5, herena behintzat.

a) Harreman hori asko aldatzen da eskualde batetik bestera (Ik. 1.43.). Esaterako, Araba eta Bizkaian irakasle edo partaide mailako harremana handia da (% 72,9), Deba arroan erdizkakoa da eta oso txikia Urola/Kostaldean (% 12), Nafarroan (% 18,8) eta Iparraldean (% 14,3).

b) Adinaren arabera ere badira diferentziak, pentsatzekoa dena (Ik. 2.43.). Irakasle edo partaide gisa harreman handia dute 15-24 urte bitarteko gazteek (% 85,8). Asko jaisten da 25-49 urte bitartekoengan (% 39,5), baina noizbehinkako harreman dexente dago (% 25). Baina benetan jaitsi, 50 urtetik gorakoetan jaisten da harremana (% 15,6). Hauetako % 62,5ek, gainera, ez du izan inolako harremanik sekula.

3.5. Bertsolari-Elkartearikiko eritzia eta jarrera

Juridikoki eta sozialki eraiki-berria da Euskal Herriko Bertsolarien Elkarte. Elkartearen sorrera aurrekoa da galdeketa hau. Elkarteaz egin diren galderak oinarri-oinarrikoak dira, eta oso sin-

pleak: Elkarte bati buruzko eritzia, Elkarte horren konposaketa, egiteko nagusien definitzea eta, azkenik, norberaren jarrera praktikoa.

Inkestaren emaitzak kontutan hartzera, aurretiazko eritzi eta jarrera ezin baikorragoz jaio da Elkarte.

3.5.1. Eritzi orokorra

Nola ikusten duzu Bertsolari-Elkatea?

	Zk. abs.	%
Behar-beharrezkoa	74	52,9
Komenigarria	64	45,7
Alferrikakoa	2	1,4
GUZTIRA	140	100,-

Begi onez ikusi ezezik, beharrezkotzat jo egiten du Elkarte bertsolarien gehiengoak (% 52,5). Behar-beharrezkotzat, bai. Eta horren premiazko ikusten ez duenak berak ere komenigarri behintzat ikusten du (% 46). Ehuneko ehun, esateko, dago Elkarte sartzearen alde.

3.5.2. Partaidetza

Nortzuk izan beharko lukete partaide zure ustetan?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	1	0,7
Bertsolariak bakarrik	21	15,0
Bertsolariak eta bertsozaleak	114	81,4
Besterik	4	2,9
GUZTIRA	140	100,-

Bertsolariez bakarrik ala bertsozaleen laguntzaz osatu behar ote da Elkarte?

Elkarte bertsolarietara soilki mugatzen duen multzoa txikia da oso (% 15,1). Gehiengo zabalaren eritziz, bertsozaleek ere barnean behar dute (% 81,3).

Bistan da, aukera honen arabera, izpiritu korporatibistarik gabeko kolektibo baten erantzuna dela hori. Gehiago ematen du kultur egitasmo baten izenean sortua, talde baten interesak defenditzeko baino.

3.5.3. Egitekoak

Zeintzuk dira, zure ustez, Bertsolari-Ekartearen egiteko nagusiak?

	1	2	3	4	5
	%	%	%	%	%
Zehaztugabea	1,4	8,6	12,2	23	51
Urteko bildu eta arkitatzea	18,7	12,2	9,4	11,5	2,2
Bertsuok argitaratzea	1,4	5,8	0,8	6,5	10,8
Bertsu-saiok antolatzea	15,1	15,1	4,3	9,4	5,8
Txapelketak antolatzea	23	16,5	18	13,7	9,5
Saiok bertsolarien artean banatzea	7,2	12,9	7,9	5	7,2
Epaiak eta gai-jartzailen lana bideratzea	4,3	15,8	13,7	10,8	6,5
Bertsu Eskolak bultzatzea	8,6	7,9	18,7	12,2	14,4
Bertsolarien interesak babestea	11,5	5	3,6	6,5	2,9
Besterik	8,6	-	2	1,4	2,9
GUZTIRA	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-
	(139)	(139)	(139)	(139)	(139)

	6	7	8	9	GUZTIRA
	%	%	%	%	%
Zehaztugabea	49,6	57,6	65,5	97,1	39,5
Bertsuok bildu eta arkitatzea	6,5	4,3	2,9	-	7,5
Bertsuok argitaratzea	7,2	8,6	4,3	-	6,1
Bertsu saiok antolatzea	6,5	4,3	2,2	-	6,9
Txapelketak antolatzea	4,3	2,9	0,7	-	9,5
Saiok bertsolarien artean banatzea	3,6	5	6,5	-	6,1
Epaiak eta gai-jartzailen lana bideratzea	11,5	6,5	2,2	-	7,9
Bertsu Eskolak bultzatzea	5,8	2,9	1,4	-	7,9
Bertsolarien interesak babestea	5	7,2	14,4	2,2	6,4
Besterik	-	0,7	-	0,7	1,7
GUZTIRA	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-
	(139)	(139)	(139)	(139)	(1.251)

Bederatzi puntu ditu bertsolari bakoitzak, bere ustezko lehen-tasun-mailaketaren arabera ordenatzeko. Bederatzi maila daude, beraz, erantzunetan.

Ohar nagusi batzuk egin ditzakegu erantzunak laburbilduz.

Hasteko, esan daiteke, nahikoa barreiatu daudela eritziak, nahiz eta joera aski indartsu batzuk ere nabaritu.

Hiru egiteko praktiko dira, oro har, besteen aurretik jarriak, alde ikaragarri ez bada ere: lehenengo eta behin, txapelketak antolatzea, eta gero, bertso-eskolak bultzatzea eta epaile eta gai-jartzaileen lana bideratzea.

Bigarren ohar nagusi bezala esan dezakegu, lehenetsun bat egotekotan, hori txapelketak antolatzea dela. Berak du, izan ere, egiteko guztietan boturik gehien. Baina batez ere berau agertzen da aurreko lekuetan lehen lau mailetan.

Hirugarrenez, ez oso atzean, baina bai atzerago, gelditzen dira gainerako eginkizunak; hala nola, bertso-saioak antolatzea eta bertsolarien artean banatzea, bertsoak biltzea, artxibatzea edota argitaratzea, bertsolarien interesak babestea, etc.

3.5.4. Konpromezua

Prest al zaude Elkartearen alde lan egiteko? Nola?

	Zk. abs.	%
Zehaztugabea	7	5,0
Elkartearen funtzionaketan parte hartuz	46	32,9
Elkartearen aginduetara lan eginez	33	23,5
Urteko kuota ordainduz	44	31,4
Ez, ez nago prest	9	6,4
Besterik	1	0,7
GUZTIRA	140	100,-

Jarrera benetan positiboa du bertsolariak Elkarteari buruz. Ezin positiboagoa esango genuke, honelakoetan gertatu ohi denarekin konparatuz. Hasteko, Elkartearekin inolako konpromezurik nahi ez duena, gutxiengo ezteusa da (% 6,5). Kuota ordaintzearekin konformatzen den multzoa hagitx handiagoa da (% 31,4). Hemendik gorakoa da harrigarria: % 56,4 dago prest Elkartearen aktiboki parte hartzeko. Batzuk Elkartearen aginduetara lan eginez (% 23,5). Eta beste batzuk —multzorik handiena da berau, % 32,9— funtzionaketan parte hartzeko gertu daude: egin kontu, hiru bertsolaritik bat prest dagoela barru-barrutik lan egiteko.

a) Segun non, ez da tamaina berean hartzen konpromezua (Ik. 1.47.). Funtzionaketan zein bestela lan egiteko disponibilitate (borondate) gehien, Durangalde/Busturialde/Markinaldean, Goierri-tik behera eta Deba arroan ikusten da. Asko moteltzen da gogo hori Iparraldean, Nafarroan eta bereziki Araba/Bilbo Handi inguruan.

b) Borondate hori, adinez adin, 25-34 urtekoetan agertzen da gehien (% 71), gero gazteagoetan. Langintza horretarako gertu daudenak 35-49 urteetan ere erditik gora dira, juxtu-juxtu baina. Erdia baino dexente gutxiago (% 40,7) dira, aldiz, 50 urtetik gorakoan artean Elkartearen ekintzetan zuzenean sartu nahi dutenak (Ik. 2.47.), hori gazteentzat utzia balute bezala.

Laburbilduz

Irakurketa errazteko asmoz, aurreko guztia hitz gutxitan bildu nahi dugu ondoko orriotan, azterketako ordena bera erabiliz.

Bai, bertsolariaren kolektibo hori zer-nolakoa den eta zertan den jakin nahi du inkesta honek. Ustez ongi ezagutzen dugun giza talde hori ez dakigu, jakin, zertan datzan jatorriz, ofizioz, kulturaz. Ez dakigu nola eta zergatik hasi ziren bertsoetan. Gutxiago dakigu zer pentsatzen duten bertso-saioez, azken txapelketaz, bertso-eskolez, Bertsolari-Elkarteaz, etab. Eta zertan esanik ez: ez dakigu ezer zeintzu diren beren bertso-mota eta bertsolariarik gogokoena eta, batez ere, zer jarrera duten bertso-gintzaren eboluzioaz.

Nola jakin beraiei galdetu gabe? Horixe da guk egin duguna: berei galdetu. Bertsolari guztiei zuzendu zaie inkesta, eta bost ez gainerako denek erantzun dute. 140 erantzun aztertzen dira, horrela, orri hauetan. Hona, bada, gaurko bertsolariaren eritzia eta jarrera, luze eta zabal emana inkestaren barruan.

1. Bertsolariaren irudia eta eitea

Zein irudi eta tankera isladatzen du gaurko bertsolariak?

Zorionez, gaurko bertsolariaren irudi bat baino gehiago da. Esan nahi dut: inguruan bezala, denetik dagoela bertsolariaren

artean ere. Populazio normala dela, alegia. Populazio marjinal bat identifikatzen errazago izaten da beti. Lanak ditu egungo bertsolarigoa deskribatzeak. Segurutzik, askoz errazagoa zatekeen duela 50 urteko bertsolarigoa aztertzea, homogenoagoa zelako.

Aitzin-ohar metodologiko hauen ondoren, gatozen gaurko bertsolarien mugari nagusiak ezagützera.

Bertsolari gazte eta gordina da gaurko gehiena. Egin kontu % 64,3k altuenean berrogei urte duela. Eta ematen du, geroa segurtaturik dagoela, jendearen aldetik behintzat, bertsolariak bere funtzio soziala asmatzen badu. Datozenak gehiago dira erretiratuak baino.

Bertsolari gehienak, erdia eta gehiago (% 57,2), Gipuzkoan jaioko dira. Bizkaia dator bigarren, baina laurden batekin bakarrik. Harrobi nagusiak hauexek dira: Urola/Kostaldea (% 17,9), Goierri (% 11,4), Deba Garaia (% 10) eta Busturialdea (% 9,3). Ez ote da hori gertatzen euskarak dentsitate gehien duen tokietan? Deba/“Kostaldea”ren salbuespenarekin, itsasoak bertsolari gutxi sortzen bait du.

Ikasketamaila apaleko jendez osatzen da nagusiki kolektibo hau. Oinarritzko heziketatik gora pasa gabeak % 61,1 dira. Batxilergora iritsi dena laurden bat da (% 25,2). Laurden horrexek demaio irudi berria eta berritasun-tankera bertsolaritzari. Horietako batzuek, izan ere, erdimailako eta goimailako ikasketak egin dituzte, eta punta-puntako bertsolariak dira. Bizkaia da ikasiena, eta Iparraldea apalena.

Ikasketamaila apalak ez du derrigor kultur maila apala adierazten, horri ere ohartu eta kasu egin behar zaio. Bertsolariari asko exigitzen zaio gaur. Eta estudio apalak izateaz gain, aspaldi ahaztuak izan arren, bere burua jantzi eta landu beharrean aurkitu da geroztik bertsolaria. Ugari dira asko irakurtzen dutenak (% 46). Eta dozenerdi bat bakarrik deus ere irakurtzen ez duena.

Ofizioz, langileak (% 46) ugariago dira ugazabak (% 21,6) baino. Ugazaba, alegia, bereziki baserritarrak (% 7,9) eta saltzaileak (% 7,1). Langileen artean, arotz, hargin, igeltsero, tornulari, mekaniko eta gisakoak dira gehienak. Hau da harrigarri lanbideetan: bertsolarien % 10,8 irakasle da, batez ere euskal irakasle.

Gizonezko hori —gizonezkoa, bai; emakumezko-pare bat dago inkestan— noiz-nola hasi da jendaurrean bertsotan?

Gaurko bertsolarien gehiengoa (% 72) oso gazterik plazaratu da, 25 urtez behetik. Toki batzuetan beste batzuetan baino gazteago hasten dira, segun giroa. Ikusten da, baita ere, adinean aurrera doazenak eta gazteenak gizon gordinak baino gazteago plazaratu direla. Ez ote daiteke izan, agian, frankismoak atzeratu egin duela plazaratzeko adina, sorturiko trabak eta desgiroa direla medio?

Norberaren jaioterrian plazara daiteke bat. Edo eskualdean. Edo probintzian. Berdin dio, kasurako. Ez da hain korrientea probintziatik kanpo hastea, herri mugakidea ez bada. Nolanahi ere, badirudi mugak zabalduz doazela gero eta gehiago.

Zer da gizon hori bertsogintzara bultzatzen duena? Faktore erabakiorretan lehenbizikoa zaletasuna da (% 29,5); azken batean, bokazioa. Lagunarteak ere eragin handia du (% 25,2). Bertso-eskolak ere bai, horrek ere badu berea, baina goizegi da uzta biltzen hasteko. Faktore erabakiorragotzat eduki zitezkeen etxeko giroa, baina ez da hainbeste (% 12,9). Eta, halere, % 61,9k bertsolariaren bat izan du familian. Gehiago oraindik: % 25ek aita edo aitona du bertsolari.

2. Bertsolariaren jokabideak

Plazaratu, eta gero zer?

Has gaitezen galdetuz non abesten duen gehien bertsolariak. Modu klasikoa da nagusi eta, beraz, bi bertso-leku: plaza eta sargardotegia, herrietako festak edo koadrila-otorduak direla eta. Leku guztietan ez da berdin. Plazan kantatzeko ohitura gehiago dago, adibidez, Iparraldean eta Busturialdean. Deba arroan taberna plazaren aurretik dator nabarmenki.

Bertsolari gordinak tabernako esperientzia gehiago du plazakoa baino. Zaharragoak gehiago ibili dira plazan. Eta zer esanik ez gazteak: txapelketa bera ere tabernaren aurretik agertzen da gazteen artean.

Hori bai, batzuk zein besteak, gustoraen ibili, afalosteko saioetan dabilta (% 64,7). Ez da harritzekoa: girorik goxoena eta exigentziarik gutxiena ere hortxe ditu. Plaza librea eta jaialdia gero datoz, oso berandu. Iparraldean lehentasunak ez du berdin funtzionatzen: giroak ez du halako tirarik. Nahiago dute, bai, plazaz plaza ibili. Goimailako ikasketak egin dituztenek ez dute taberna hartzen saialeku gustokoentzat, plaza librea baizik.

Bertsolariaren lana ez da jendaurrean kantatzearekin agortzen. Bertsogintzaren inguruan izan ohi da beste lanik ere sarritan. Bat, epaile bezala ibiltzea izaten da. % 27,3 bat horretan ere aritu izan da, baina gehien-gehienak ez. Gai-jartzaile bezala, bai, horretan askoz gehiago ibili da bertsolaria (% 55,4), batez ere enplegatu eta irakasleak, goimailako ikasketak eginak eta gazte-helduak.

Ez da egia, askok uste duenaren kontrara, bertsolariak irakurtzen eta idazten ez duenik. Bietako ezein egiten ez dakiela uste duenik ere bada. Egia da, bai, irakurtzeko ohitura handirik ez duela askok (% 49,6). Idazteko gutxiago, noski. Baina ia beste horrenbeste dira asko irakurtzen dutenak (% 46), eta bada taldetxo bat etengabe idazten ari dena. Gazte-jende ikasi eta eskolatuak dakartza aire berriak. Bizkaia aurretik doa irakurzaletasunean. Nafarroak eta Iparraldeak lehengo lepotik dute burua (Gipuzkoa barnean Deba arroak markatzen ditu bide berriak).

Zein bertso-mota du gogokoen gaurko bertsolariak? Zein bertso-eran aurkitzen den gustoraen, elkarrizketa guztietan galdetzen zaio bertsolariari. Hirutan banatu dugu guk galdera: neurria, gaia, modua.

Neurririk gogokoena, oro har, erdia eta gehiagorentzat (% 52,5) zortziko nagusia da. Bertsolarien laurdenak (% 25,2) bakarrik aukeratzen du zortziko txikia. Deba arroan eta Urola/Kostaldean, ostera, bitaratu egiten da hautapena: zortziko nagusia beste ia zortziko txikia.

Gaietan, berriz, umorezko gai-mota du gogokoen multzorik handienak (% 41). Sentimentalak ere botu asko du (% 30,2), batez ere Urola/Kostaldean eta Goierri/Tolosalde/Donostialde parajeen.

Eta zein bertso-modu du gogokoen bertsolariak? Tema, teman aritzea gustatzen zaie erdiei (% 50,4). Librean aritzea ere atsegin du askok (% 29,5), baina dexente gutxiagok. Bakarkakoak ez du tira handirik: aitortu beharra dago. Etorkizunari begira, ematen du oraingo joera hau indartu egingo dela: zenbat eta gazteago eta temazaleagoa da bertsolaria; librean aritzeak, berriz, zaharren artean du erakarmen handiagoa.

Alde askotatik da interesgarria jakitea ea nor den bakoitzarentzat bertsolari estimatuena eta gogokoena. Bakoitzak hiru bertsolari hauta zitzakeen. Eta bai hautatu ere! Lehen hirurak hauek dira: Uztapide, Lasarte, Basarri. Hirukote hau Gipuzkoako eta Nafarroako bertsolarien hautapenetan da nagusi. Baina ez "periferian".

Araba/Bizkaian Xalbador-Uztapide-Txirrita datoz lehen tokietan. Eta Iparraldean, Xalbador-Mattin-Uztapide. Seinala dezagun, Uztapide dela leku guztietan aukeratzen dena.

Hirukote nagusi horrek (Uztapide-Lasarte-Basarri) ez du balio 25 urtez azpikoentzat. Hauen aukera, Txirrita-Xalbador-Lasarte hirukotearen aldera doa. Adin guztietan bat bakarra agertzen da lehen hiruren artean: Lasarte.

Eskolak ere eredu desberdina dakar: Txirrita-Xalbador-Xenpelar. Eskolakoen eredu berbera dute ikasle-irakasleek. Goreneta-ko ikasketa-mailetan ere berdintsu.

Bada hemen zer azterturik franko. Gauza segurua da joera ezberdinak nabari direla, segun lekuak, adina eta beste. Esan daiteke, bertsolarien kolektiboan badela bertso-gintza-molde nagusi bat, "Uztapide-Lasarte-Basarri" hirukoteak ongi ordezkatzeko duena. Eredu gipuzkoarra. Gipuzkoan da nagusi bertso-era hori, bereziki sasoiko bertsolari arruntetan.

Eredu nagusi honen ondoan, bestelako joerak eta gustuak bada dira. Izen-hautapena azterna salataria da horretan. "Gipuzkera" hori gainditu nahia ote dagoen nago. Ukaezina da behintzat tradizio klasikora itzuli nahia edo, gutxienez, bertso-era diferentearen bilaketa. Xalbador-Txirrita-Xenpelar-Bilintx bertsolariak erreprenta dezaketen bertso-era, hain zuzen. Molde berrien zaletasuna eta bilaketa nonnahi aurki dezakegu: Araban eta Bizkaian, gazteengan, bertso-eskoletan, ikasiengan.

3. Bertsolariaren eritziak eta jarrerak

Eboluzioa laudorior eta gorespenez beterik doa, harik eta ofizioetara iristen garen arte.

3.1. Azalez eta mamiz aldatzen ari omen den bertsolaritza hau nola baloratzen du bertsolariak? Ondoko alor hauetan baloratu behar du aldaketa: doinua, teknika, gaia, ofiziotakoa, hizkuntza, euskara.

Eboluzioaren batezbesteko balorazioa positiboa da oso. Gehiengo handi batek begi onez ikusten du bertsolaritzak daraman bidea. Oro har, puntu guztiak bat eginda, % 71,4koa da aldaketaren onarpen-indizea. Gaitzespen-indizea, aldiz, ez da handia: % 18,3 bakarrik.

Onarpen-indizerik handiena doinuaren eboluzioak ematen du: % 83,6k doinuak aberastu egin direla eta hori oso positiboa dela, esaten du. Teknikaren aberastasunak ere onarpen zabala du (% 79,3). Gaiaren aldetik, eta berdin hizkuntza zein euskararen aldetik, bertsolaritzak eman duen aldaketak onarpen-indize altua du, eta maila berdintsuan mantentzen da hirurretan: lauetatik hiruk onartzen du eboluzioa.

Onarpen-indize horren suntsiketa puntu batean dator, beste guztietan altu ibili eta gero: ofiziotan aritzeak ez du aldaketa positiborik izan askorentzat. Aldaketa negatibotzat jotzen dutenak gehiago dira: % 42,9 kontra eta % 39,3 alde. Harrigarri gertatzen da benetan puntu honetako beherakada.

Aldaketa hau ez da leku guztietan berdin ikusten eta baloratzen. Onarpen-indize altuena Bizkaiak ematen du, Bilbo Handiak salbu, honek Arabarekin batera eskasena ematen bait du. Onarpen-indize baxua ematen du Goierri/Tolosalde/Donostialdeko zonak.

Adinaren araberako onarpen-indizerik altuena 35-49 urtekoetan aurkitzen dugu. 25 urtez azpikoak dira kritikoenak, alde handiz gainera.

Kategoria sozialetan ere ikasleak dira onarpen-indize txikiena demaiotenak eboluzioari.

Arrazoi desberdinak daude onarpen/gaitzespen indize horien baloratze-oinarrian. Gaitzespenaren kasuan ere bai, badira motibo ezberdinak, baina bat da denetan nagusia, gorago esan bezala: ofiziotakoaren aldaketa, alegia.

3.2. Balorazio orokorretik eritzi-emate konkretuetara jaisten gara orain. Banan-banan eta elkarren ondotik aztertuko ditugu: bertso-saioak, txapelketak, bertso-eskolak, Bertsolari-Elkartea.

3.2.1. Bertso-saioetan, saioak eta saioak daude. Badira leku itxiko saioak. Badira leku irekikoak. Eta badira saio informalak.

Saio-mota bakoitzak bere arauak ditu. Arauak, ohiturak, ereduak, edo nahi dena. Adibidez, saioaren iraupena ez da berdina saio-mota batean edo bestean, bertsolari-kopurua ere ez da bera, gai-jartzailearen premia ere desberdin planteatzen da.

Esan behar da, leku itxiko saioen moldeak aski finkatua ematen duela. Eredu gisako usadio bat badela, alegia. Gehiengoaren botuz honela izango litzateke: ordubetetik ordu t'erdirako iraupena

(% 58,3), sei bertsolariz osatua (% 68,3), gai-jartzaileraren gidaritzaz (% 98,6).

Leku irekiko saioen moldeak ez du eritzi-batasunik lortzen. Esan daiteke, bi eredutan banatzen direla joerak: eredu motza, eta eredu luzea. Hona eredu motza: ordu-erdiko iraupena, bi bertsolari lanean eta gai-jartzailerik ez. Bigarren eredu, luzea, honela litzateke: ordubeteko luzapena, lau bertsolari lanean eta gai-jartzailerik eta guzti. Gipuzkoak, esan liteke, lehen eredura du joera, saio motzera, bereziki Urola/Kostaldea. Bai Iparraldea eta bai Araba/Bilbo Handi ingurua eredu luzearen aldeko dira argi eta garbi. Ez horren markatua, baina Bizkaia ere eredu luzeagoaren aldeko da gehiago.

3.2.2. Bada arazo bat, bertsolari zenbaitentzat larria, antza denez. Hau da, batzuek plaza asko egiten duten bitartean, beste batzuek deirik gabe daude. Hona arazoa. Eta hona, galdera: instituzionalki soluzionatu behar al da egoera desorekatu hau? Elkartearen interbentzioz, berak antolaturik edo antolatzaileen eta bertsolarien ararteko gisa? Bada, ez. Bertsolari gehienek orain arteko bidetik segitu nahi dute: antolatzaileek erabakitzen dute nori dei egin, eta kitto (% 69,1).

3.2.3. Bertso-saioetan nola moldatu behar da gai-banaketa, bertsolari bakoitzari egokituz ala zotz eginez? Lan egokituaren aldera jotzen du gehiengoak (% 53,2). Baina ezin zokora daiteke zozketaz, suertatzen den bezala, eman behar dela gaia uste dutenen kopurua (% 37,4).

3.2.4. Nola baloratzen ote du publikoaren erantzuna, plazaz plaza dabilen bertsolariak? Ez gaizki. Bere publikoaren inpresio ona du bertsolariak: dextetek edo/eta gehienek badakite bertsoa zer den (% 69). Bestelako inpresioa duenik ere bada (% 24,4), batez ere Araba/Bilbo Handi inguruan eta Nafarroan.

3.2.5. Nola antolatzen dira jaialdiak? Batezbeste, jaialdiak "ondo" antolatzen dira. Honela uste du gehiengo handiak (% 78,4). Gutxi dira besterik diotenak.

Onarpen honek ez ditu kritikak ukatzen, ezta gutxiago ere. Kritika horiek inoiz puntualak eta azalekoak dira (antolakuntza materiala, adibidez), baina beste askotan funtsezkoak, ereduari dagozkionak (hala nola, txapelketa-ereduaren luzapena, bertsolariaren betegarri-funtzioa).

3.3. Txapelketak direla eta ez direla, zer ez da idatzi! Urrutira joan gabe, froga ederra dugu azken txapelketakoan. Bertsolarien jarrera eta eritzi zenbait jaso nahi izan dugu hemen, bestetara pasa gabe.

3.3.1. Goazen puntuz puntu.

Txapelketak bai ala ez? Inolako zalantzarik gabe, bai. Beharrezko edo/eta komenigarri ikusten dute bik ez gainerako bertsolariarik oro. Honekin dena esana da. Txapelketa ez daukate saltzeko bertsolariarik.

Zenbatero ospatu behar da? Beranduenik hiru urtez behin, gehienentzat. Erdiek diote hiru urtez behin ospatu behar dela, batez ere Urola/Kostaldean, Deba arroan eta Iparraldean. Hiru urtez behetik ere bertsolari dexentek nahi du (% 45,3), batzuek urtero, gehiagok biz behin. Eritzi honetara jotzen dute Araban, Nafarroan, Bizkaian eta Goierriatik beherako herrialdeetan.

Gazteenak eta zaharrenak txapelketa hiru urtero antolatzearen alderago daude. Eta 25-50 urte bitartekoak, erdibana juxtu-juxtu.

Nola antolatu behar da bertsolarien partehartzea? Mailaketaren bat ezarri ala baldintza berdinetan denak?

Mailaketaren aldeko dira gehienak (% 54,6), azken txapelketa-kon sistema, esaterako. Eritzi nagusi honen indarrarekin ez, baina bertsolariaren heren bat bada berdinketaren alde (% 33,8).

Beste arazo bat, honekin zerikusi estua duena: aurrebaldintza-ekin behar al da txapelketan eskuhartzea? Nahi duten guztiek har dezakete parte ala nolabaiteko maila eman dutenek bakarrik?

Partehartze librea proposatzen du gehiengoak (% 51,8), baina, egia esan, ez dira ikaragarri gutxiago balio-mailaren frogaren bat eskatzen dutenak. Bi zonatan salbu, gainerako guztietan sarrera librea utzi behar dela uste dute gehienek. Bi zona horiek Urola/Kostaldea eta Goierri/Tolosalde/Donostialdea dira, bertsolari-dentsitate handiena dutenak. Bestalde, urteen arabera, 35 urtetik gorakoak bertsolari-maila frogatua exigitzearen alde daude; eta urte horietatik behera, partehartze librearen alderago.

Eta nork hautatu beharko luke epaimahaia? Gehienentzat, Bertsolari-Elkarteari dagokio eginkizun hori (% 61,2). Lauetatik batetik zera proposatzen du, alegia partehartzaileek berek aukeratzea tribunala.

3.3.2. Azken Txapelketa '86.

Aho batez aitortzen dute bertsolariek azken Txapelketa Nagusiaren arrakasta: % 91,4entzat ona edo/eta oso ona izan zen txapelketa hori, alderdi guztiak aintzat harturik.

Txapelketak, osoan hartuta, jaso duen txalo hori, tamaina be-rean ote du gero puntuz puntu kontsideratzean ere?

Antolakuntza, ia denentzat izan zen ona (% 96,4). Epaimahaiaren epaiarekin ere bat etorri ziren batzuk askotan (% 49,6), beste batzuk gehienetan (% 30,9); eta taldetxo bat, gutxitan (% 11,5). Epaimahaiaren erabakiekin kasu guztietan eta beti bat ez etortzearen arrazoietan, denetik dago: hasi arteko denbora kontutan ez hartzea, bertsoa bere osotasunean ez hartzea, desberdin baliotatzea, etab.

Epaimahaiarekin jarraitzen dugu. Ez orain epaileen lanarekin, epaia adierazteko edo ezagutzera emateko sistemarekin baizik. Hauxe zen txapelketaren edizio honetako nobedade nagusia.

Zer uste du, beraz, bertsolariak, txapelketako eskarmentuaren ondoren? Gehiengo, gehiengo handia, puntuazioa agerian ematearen aldekoa da (% 81,3). Baina ez bertsoz bertso ezagutzera ematearen aldekoa (% 18,7 salbu). Gehienek nahiago dute saioaren ondoren adieraztea botua (% 51,1), edota geroago, amaieran (% 25,2).

Gai-prestatzaileen lanari buruz, alegia, bertsolariei jarri zaizkien gaietarako buruz, ezin daiteke esan ehuneko ehun asmatu zenik, batez ere azken egunean, egun nagusian. Batipat gartzelako gaia kritikatzan da. Gai gehienak ontzat ematen ditu, halere, gehiengoak (% 52,1). Asko dira, ordea, denetik izan zela gai-kontuan baieztatzen dutenak (% 45).

Adostasuna da nagusi txapelketakoan bertsolariek egin behar izaten duten lanaren egiturari zer edo zer aldatu beharko litzatekeen ala ez galderari erantzutekoan. Ez kendu ez erantsi, uste-du gehienak. Nolanahi ere, lauetatik batek (% 25) puntuetakoa kenduko luke gustora eta % 12,1ek gai librea sartuko.

Eritziak eritzi eta kritikak kritika, txapelketa-kontuan adostasuna da nagusi bertsolariengan. Ez da ezertarako auzitan jartzen txapelketa, sistema bezala. Ia-ia aldaketarik ere ez da nahi. Eredua, beraz, erabat onartzen da funtsean. Funtsean, eta ia-ia nabarduretan ere bai. Azken txapelketaz ere ez dago azpi-eritzirik. Oso po-

sitiboki juzkatzen dute osoki hartuta, eta zatika hartuta ere onarpen-indize altua du.

3.4. Bertso-eskolak direla eta, betidaniko eztabaida puri-purian jarri zen: bertsolaria, zer, jaio egiten da ala egin? Senaren eta eskolaren, berezkoaren eta ikasiaren dialektika: joera bakoitza muturreraino eraman, eta irteera gabeko kale batean sartzen gara horrela.

Gaurko bertsolariak zer jarrera du problema zahar eta eztabaida berri honen aurrean? Bertsolaritza ere ikasi egin daitekeela uste du multzo handi batek, multzorik handienak hain zuzen (% 47,8). Baina orpoz orpo jarraitzen zaio beste pentsaera (% 45): bertsolaritza berezkoa dela eta ez dela ikasten, azpimarratzen dute hauek. Bai, hala da. Baina gehienak saiatzten dira eritzia osatzen, bertsolari-sena berezkoa izan arren, badagoela laguntzerik, alegia.

Bi jarrera hauek desberdin kokatzen dira geografikoki. Araban, Bizkaian eta Iparraldean ikaste-prozesuaren alderago daude gehienak. Deba arroan eta Urola/Kostaldean erdibana datoz eritziak. Baina Nafarroan eta Goierri/Tolosalde/Donostialdean berezkotasuna azpimarratzen da gehiena.

Adinez, urtealdi guztietan ikastearen aldekoak gehiago dira, 50 urtetara iritsi arte. Hortik gorakoek sena pribilegiatzen dute.

Bertsolari eskolatuen eta besteen artean ere ebaketa bera da: eskolatuek ikastearen abantailak azpimarratzen dituzte; eta jatorrizko dohainak, besteek.

Zein da printzipiozko jarrera —edo hobeki, joera— horien aplikazioa bertso-eskolen fenomenoari buruz? Badirudi, bertso-eskolari buruz ere, bitan banatuak egon beharko luketela eritziek: alde, ikastea defendatzen dutenak; eta aurka edo hotzago, sena azpimarratzen dutenak. Baina ez. Bertso-eskolaren onarpenean bat datoz denak. Eritziak bitarutzen hasten dira eskola horri ematen zaizkion helburuetan.

Bertso-eskolen sortze-arrazoietan, arrazoi soziolinguistikoak eta kulturalak datoz; hala nola, ingurugiro naturala galtzea, euskara indartzea, etab. Baina azken batean, arrazoi nagusia —botu gehien biltzen duena, behintzat— bertsolari berriak sortzea da. Hau da, bertsolari goaren birproduktzioa. Aitortu behar da, halere, euskara indartzeko bide bezala kontsideratzeak ere ia indar berdina duela.

Zertarako bertso-eskolak?

Lehen mailan agertzen den egiteko nagusia, berezkotasuna laguntzea da. Bigarren mailako egiteko nagusia, bertsoa zer den ikastea. Eta hirugarren mailako lehen egitekoa, bertsozaleen kalitatea igotzea.

Maila guztietako eritziak batean bilduz, elkarren parean daude lehena eta bigarrena. Bertsogintzaren jatorriaz ikusi ditugun bi jarrera desberdin horiek ez ote dira hemen ispilatzen? Horrela balitz, berezkoa nork duen jakitea eta berezkotasun hori laguntzea jarriko lukete batzuek eskolaren egiteko bezala, eta besteek bertsoa zer den ikastea.

Zer espero daiteke bertso-eskoletatik?

Bertsolaritza zabaltzea eta hobetzea (% 91,4), horixe espero du bertsolariak. Eraitza txarrik ez du espero.

Aurrerantzean bertso-eskolekin egin behar denaz bi jarrera daude. Ahalik eta gehien sortzera jo behar dela uste dute gehienek, hori bai (% 52,1). Baina multzo handi batentzat urgenteena beste hau da: eskola horiek beren egitekoak hobeto definitzea.

Eskola hori, bertso-eskola, ez da zerbait arrotz eta bitxi bertsolaritzaren bizitzan. Gehienek (% 61,9) modu bateko edo besteko harremana izan bait dute bertso-eskolaren batekin. Bertako irakasle edo partaide da asko (% 41). Batere harremanik gabekoak ere badira, eta dexente (% 34,3).

Harreman hori oso diferentea da leku batetik bestera. Araban eta Bizkaian, adibidez, handia da irakasle edo partaide mailako harremana bertso-eskolarekin, Deba arroan erdizkakoa, eta oso txikia Urola/Kostaldean, Nafarroan eta Iparraldean.

Bertsolarien adinaren arabera ere ohargarriak dira diferentziak. Esan dezagun, harremanik estuena 25 urte artekoek dutela, eta asko jaisten dela gero. Baina jaitsi baino gehiago, ia desagertu egiten da harreman hori 50 urtetik gorakoen artean.

3.5. Bertsolari-Elkartearen aurrean jarrera ezin hobea duela esan genezake.

Elkartea eraiki aurretik eginga da inkesta. Eta Elkartearen sortzearen alde zegoen ia ehuneko ehun. Gehientzat, gainera, behar-beharrezkoa da Elkartearen.

Jarrera positibo hau ez da eritzietan agortzen. Hitzetatik ekin-tzetara pasatzeko ere prest dago. Prest dago, bai, bertsolaria, ez bakarrik kuota ordaintzeko (% 31,4), baita Elkartean aktiboki lan egiteko ere. Eta hori, ez bakarrik Elkartearen aginduetara lan egi-nez (% 23,5), baizik eta Elkartearen funtzionaketan bertan esku hartuz (% 32,9).

Elkarte hori ez da sozietate profesional edo korporatibista be-zala ulertzen. Bertsolariz soilki barik, bertsolari eta bertsozalez osatua nahi da (% 81,4). Eta egitekoak, ez dira sindikalak, baizik sozialak eta antolamenduzkoak. Elkartea horren lehen egitekoa txapelketak antolatzea litzateke. Eta gero, bertso-eskolak bultzatzea eta epaile zein gai-jartzaileen lana bideratzea.

J.M.T.

1.1. Urteak jaiolekuaren arabera

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	1 0,7
12-16 (1971-1975)	- -	- -	- -	- -	2 5,4	- -	- -	2 1,4
17-21 (1966-1970)	1 10,0	1 3,7	5 27,8	2 8,0	6 16,2	- -	- -	15 10,7
22-26 (1961-1965)	2 20,0	3 11,1	2 11,1	2 8,0	1 2,7	3 18,8	- -	13 9,3
27-31 (1956-1960)	4 40,0	3 11,1	- -	5 20,0	6 16,2	3 18,8	- -	21 15,0
32-36 (1951-1955)	1 10,0	4 14,8	4 22,2	3 12,0	3 8,1	4 25,0	2 28,6	21 15,0
37-41 (1946-1950)	1 10,0	6 22,2	3 16,7	3 12,0	2 5,4	1 6,3	2 28,6	18 12,9
42-46 (1941-1945)	- -	5 18,5	3 16,7	1 4,0	4 10,8	1 6,3	1 14,3	15 10,7
47-51 (1936-1940)	- -	- -	- -	2 8,0	6 16,2	- -	1 14,3	9 6,4
52-56 (1931-1935)	- -	4 14,8	1 5,6	3 12,0	4 10,8	2 12,5	- -	14 10,0
57-61 (1926-1930)	- -	1 3,7	- -	2 8,0	1 2,7	1 6,3	- -	5 3,6
62-66 (1921-1925)	- -	- -	- -	- -	1 2,7	- -	1 14,3	2 1,4
67-71 (1916-1920)	1 10,0	- -	- -	- -	1 2,7	- -	- -	2 1,4
72-76 (1911-1915)	- -	- -	- -	2 8,0	- -	- -	- -	2 1,4
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.3. Ikasketak jaiolekuaren arabera

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	- -	- -	- -	- -	- -	1 6,3	1 14,3	2 1,4
Batere ez, lehen mailakoak	- -	- -	3 16,7	4 16,0	8 21,6	5 31,3	1 14,3	21 15,0
O.H.O.	4 40,0	9 33,3	7 38,9	15 60,0	18 48,6	7 43,8	5 71,4	65 46,4
Lanbide-Hezketa. 1.	1 10,0	4 14,8	2 11,1	-	2 5,4	- -	- -	9 6,4
Lanbide-Hezketa. 2.	-	2 7,4	1 5,6	1 4,0	4 10,8	- -	- -	8 5,7
Batxilergoa-U.B.I.	-	6 22,2	2 11,1	3 12,0	3 8,1	2 12,5	- -	16 11,4
Erdimailako ikasketak	3 30,0	3 11,1	1 5,6	1 4,0	2 5,4	- -	- -	10 7,1
Goimailako ikasketak	2 20,0	3 11,1	2 11,1	1 4,0	-	1 6,3	- -	9 6,4
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.4. Oraingo lanbidea jaiolekuaren arabera

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	- -	- -	- -	- -	1 2,7	1 6,3	- -	2 1,4
Ugazaba	- -	7 25,9	1 5,6	6 24,0	7 18,9	3 18,8	7 100,0	31 22,1
Enplegatua	- -	4 14,8	- -	4 16,0	1 2,7	- -	- -	9 6,4
Langile kualifikatua	4 40,0	8 29,6	6 33,3	10 40,0	11 29,7	7 43,8	- -	46 32,9
Langile kualifikatu gabea	- -	3 11,1	5 27,8	3 12,0	5 13,5	2 12,5	- -	18 12,9
Langabetua	- -	- -	- -	- -	1 2,7	- -	- -	1 0,7
Jubilatua	1 10,0	- -	1 5,6	- -	2 5,4	2 12,5	- -	6 4,3
Ikaslea	1 10,0	1 3,7	5 27,8	- -	4 10,8	- -	- -	11 7,9
Irakaslea	4 40,0	4 14,8	- -	1 4,0	5 13,5	1 6,3	- -	15 10,7
Teknikoa	- -	- -	- -	1 4,0	- -	- -	- -	1 0,7
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.6. Zure familian edo senitartean babilduz bertsozirik?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Aitona	1 10,0	5 18,5	2 11,1	2 8,0	3 8,1	5 31,3	- -	18 12,9
Gurasoak	- -	3 11,1	2 11,1	4 16,0	5 13,5	3 18,8	1 14,3	18 12,9
Osaba-izebak	- -	2 7,4	- -	4 16,0	2 5,4	1 6,3	1 14,3	10 7,1
Senideak	- -	- -	3 16,7	- -	5 13,5	- -	- -	8 5,7
Beste ahaideak	- -	1 3,7	- -	2 8,0	3 8,1	1 6,3	- -	7 5,0
Besterik	- -	3 11,1	1 5,6	1 4,0	1 2,7	1 6,3	- -	7 5,0
Inor ez	8 80,0	9 33,3	8 44,4	9 36,0	13 35,1	3 18,8	4 57,1	54 38,6
Bat baino gehiago	1 10,0	4 14,8	- -	1 4,0	5 13,5	2 12,5	1 14,3	14 10,0
Zaleak/Kantariak	- -	- -	1 5,6	2 8,0	- -	- -	- -	3 2,1
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.7. Noiz plazaratu zinen lehen aldiz?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	- -	1 3,7	1 5,6	- -	1 2,7	1 6,3	- -	4 2,9
6-10 urterekin	- -	2 7,4	- -	1 4,0	- -	2 12,5	- -	5 3,6
11-15 urterekin	1 10,0	2 7,4	4 22,2	1 4,0	5 13,5	- -	- -	13 9,3
16-20 urterekin	1 10,0	9 33,3	6 33,3	8 32,0	14 37,8	1 6,3	3 42,9	42 30,0
21-25 urterekin	6 60,0	2 7,4	3 16,7	9 36,0	11 29,7	6 37,5	3 42,9	40 28,6
26-30 urterekin	1 10,0	5 18,5	1 5,6	5 20,0	4 10,8	3 18,8	- -	19 13,6
31-35 urterekin	- -	3 11,1	3 16,7	1 4,0	2 5,4	2 12,5	- -	11 7,9
36-40 urterekin	1 10,0	1 3,7	- -	- -	- -	- -	1 14,3	3 2,1
41-45 urterekin	- -	2 7,4	- -	- -	- -	- -	- -	2 1,4
46-50 urterekin	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -
50-55 urterekin	- -	- -	- -	- -	- -	1 6,3	- -	1 0,7
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.8. Zein herritan plazaratu zinen lehen aldiz?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	- -	- -	1 5,6	- -	- -	- -	- -	1 0,7
Jaioterrian	2 20,0	10 37,0	7 38,9	6 24,0	12 32,4	4 25,0	1 14,3	42 30,0
Eskualdean edo bailaran	2 20,0	6 22,2	4 22,2	8 32,0	13 35,1	3 18,8	4 57,1	40 28,6
Probintzian	4 40,0	7 25,9	6 33,3	7 28,0	11 29,7	6 37,5	- -	41 29,3
Probintziaz kanpo	2 20,0	4 14,8	- -	4 16,0	1 2,7	3 18,8	2 28,6	16 11,4
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.10. Non abestu duzu gehien?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Tabernan	4 40,0	9 33,3	10 55,6	11 44,0	16 43,2	6 37,5	2 28,6	58 41,4
Plazaz plaza	4 40,0	14 51,9	5 27,8	11 44,0	15 40,5	7 43,8	4 57,1	60 42,9
Txapelketan	1 10,0	1 3,7	3 16,7	3 12,0	3 8,1	1 6,3	- -	12 8,6
Eskolan	1 10,0	3 11,1	- -	- -	3 8,1	2 12,5	- -	9 6,4
Bestenik	- -	- -	- -	- -	- -	- -	1 14,3	1 0,7
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.11. Non ari zara gustoraen bertsoan?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	- -	1 3,7	- -	2 8,0	- -	- -	- -	3 2,1
Jaialdietan	- -	5 18,5	3 16,7	4 16,0	10 27,0	1 6,3	3 42,9	26 18,6
Plaza librean	2 20,0	3 11,1	2 11,1	2 8,0	1 2,7	3 18,8	2 28,6	15 10,7
Alalondoetan	7 70,0	16 59,3	13 72,2	17 68,0	25 67,6	11 68,8	2 28,6	91 65,0
Txapelketan	1 10,0	- -	- -	- -	1 2,7	1 6,3	- -	3 2,1
Besterik	- -	2 7,4	- -	- -	- -	- -	- -	2 1,4
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.13.a. Irakurtzen al duzu euskaraz?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Asko	7 70,0	14 51,9	7 38,9	12 48,0	20 54,1	3 18,8	1 14,3	64 45,7
Gutxi	3 30,0	12 44,4	10 55,6	12 48,0	16 43,2	10 62,5	6 85,7	69 49,3
Batere ez	- -	1 3,7	1 5,6	1 4,0	1 2,7	3 18,8	- -	7 5,0
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.13.c. Idazten al duzu euskaraz?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Asko	3 30,0	9 33,3	4 22,2	4 16,0	5 13,5	1 6,3	1 14,3	27 19,3
Gutxi	7 70,0	12 44,4	12 66,7	13 52,0	27 73,0	9 56,3	5 71,4	85 60,7
Batere ez	- -	6 22,2	2 11,1	8 32,0	5 13,5	6 37,5	1 14,3	28 20,0
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.14. Zein bertso-mota duzu gogokoan (neurria)?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	- -	1 3,7	- -	- -	- -	- -	- -	1 0,7
Zortziko txikia	1 10,0	5 18,5	6 33,3	9 36,0	9 24,3	3 18,8	2 28,6	35 25,0
Zortziko nagusia	7 70,0	16 59,3	7 38,9	9 36,0	20 54,1	10 62,5	4 57,1	73 52,1
Hamarreko txikia	1 10,0	3 11,1	3 16,7	2 8,0	3 8,1	- -	- -	12 8,6
Hamarreko nagusia	- -	1 3,7	- -	1 4,0	1 2,7	1 6,3	1 14,3	5 3,6
Neurri ugari	1 10,0	1 3,7	2 11,1	4 16,0	3 8,1	2 12,5	- -	13 9,3
Besterik	- -	- -	- -	- -	1 2,7	- -	- -	1 0,7
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.15. Zein bertso-mota duzu gogokoan (gaia)?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	- -	1 3,7	1 5,6	- -	- -	- -	- -	2 1,4
Sentimentala	3 30,0	6 22,2	2 11,1	12 48,0	16 43,2	2 12,5	2 28,6	43 30,7
Umorezkoa	5 50,0	10 37,0	11 61,1	8 32,0	9 24,3	11 68,8	3 42,9	57 40,7
Serioa	1 10,0	6 22,2	3 16,7	2 8,0	5 13,5	2 12,5	2 28,6	21 15,0
Gai ugari	- -	1 3,7	- -	1 4,0	1 2,7	- -	- -	3 2,1
Edozein	1 10,0	3 11,1	1 5,6	- -	3 8,1	- -	- -	8 5,7
Besterik	- -	- -	- -	2 8,0	3 8,1	1 6,3	- -	6 4,3
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.16. Zein bertso-mota duzu gogokoen? (modua)

	1. Zona		2. Zona		3. Zona		4. Zona		5. Zona		6. Zona		7. Zona		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	1	3,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
Librea	2	20,0	10	37,0	2	11,1	8	32,0	10	27,0	6	37,5	3	42,9	41	29,3
Bakarka	1	10,0	3	11,1	4	22,2	5	20,0	5	13,5	1	6,3	-	-	19	13,6
Terna	6	60,0	11	40,7	12	66,7	11	44,0	19	51,4	7	43,8	4	57,1	70	50,0
Modu ugari	-	-	1	3,7	-	-	1	4,0	1	2,7	-	-	-	-	3	2,1
Edozein	1	10,0	1	3,7	-	-	-	-	1	2,7	1	6,3	-	-	4	2,9
Bestetik	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2,7	1	6,3	-	-	2	1,4
GUZTIRA	10	100,-	27	100,-	18	100,-	25	100,-	37	100,-	16	100,-	7	100,-	140	100,-

1.17. Bertsolari zaharretan zeintzuk dituzu gogokoen?

	1. Zona		2. Zona		3. Zona		4. Zona		5. Zona		6. Zona		7. Zona		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Agirre	1	3,3	3	3,7	5	9,3	5	6,7	5	4,5	2	4,2	1	4,8	22	5,2
Basari	3	10,0	4	4,9	4	7,4	13	17,3	18	16,2	5	10,4	2	9,5	49	11,7
Lasarte	-	-	6	7,4	10	18,5	16	21,3	15	13,5	8	16,7	-	-	55	13,1
Lazkano	1	3,3	-	-	4	7,4	1	1,3	4	3,6	3	6,3	-	-	13	3,1
Lazkao-txiki	1	3,3	5	6,2	-	-	2	2,7	7	6,3	4	8,3	1	4,8	20	4,8
Lopategi	1	3,3	7	8,6	4	7,4	2	2,7	3	2,7	1	2,1	2	9,5	20	4,8
Txirrita	4	13,3	8	9,9	5	9,3	5	6,7	9	8,1	3	6,3	-	-	34	8,1
Uztapide	2	6,7	12	14,8	8	14,8	13	17,3	21	18,9	8	16,7	3	14,3	67	16,0
Xalbador	6	20,0	17	21,0	3	5,6	3	4,0	5	4,5	3	6,3	6	28,6	43	10,2
Xenpelar	4	13,3	2	2,5	1	1,9	-	-	2	1,8	1	2,1	-	-	10	2,4
Bestetik	7	23,3	17	20,8	10	18,7	15	19,9	22	19,8	10	18,9	6	28,6	87	20,7
GUZTIRA	30	100,-	81	100,-	54	100,-	75	100,-	111	100,-	48	100,-	21	100,-	420	100,-

1.18. Zer-nolako aldaketa izan da hori zure eritzian (ofiziotan)?

	1. Zona		2. Zona		3. Zona		4. Zona		5. Zona		6. Zona		7. Zona		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehazlugabea	-	-	-	-	1	5,6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
Orain hobeto	5	50,0	11	40,7	5	27,8	7	28,0	12	32,4	9	56,3	6	85,7	55	39,3
Lehen hobeto	2	20,0	8	29,6	7	38,9	16	64,0	21	56,7	5	31,3	1	14,3	60	42,9
Berdin	1	10,0	5	18,5	2	11,1	-	-	2	5,4	1	6,3	-	-	11	7,9
Segun eta	1	10,0	3	11,1	2	11,1	2	8,0	-	-	-	-	-	-	8	5,7
Bestenik	1	10,0	-	-	1	5,6	-	-	2	5,4	1	6,3	-	-	5	3,6
GUZTIRA	10	100,-	27	100,-	18	100,-	25	100,-	37	100,-	16	100,-	7	100,-	140	100,-

1.18.a. Onarpen / Gaitzespen indizea jaiolekuaren arabera (P = Positiboa; N = Negatiboa)

	1. Zona		2. Zona		3. Zona		4. Zona		5. Zona		6. Zona		7. Zona		Guztira	
	%		%		%		%		%		%		%		%	
	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N
Doinua	90,0	10,0	92,6	3,7	94,4	5,6	72,0	20,0	75,7	18,9	87,5	6,3	85,7	14,3	85,7	12,1
Teknika	80,0	20,0	88,9	3,7	83,3	11,1	76,0	16,0	75,7	18,9	68,8	12,5	85,7	14,3	79,3	13,6
Gaia	80,0	10,0	81,5	7,4	77,8	-	84,0	4,0	64,9	27,0	75,0	12,5	71,4	-	75,7	11,4
Ofiziotan	50,0	20,0	40,7	29,6	27,8	38,9	28,0	64,0	32,4	56,7	56,3	31,3	85,7	14,3	39,3	42,9
Hizkuntza	40,0	20,0	81,5	3,7	72,2	22,2	88,0	8,0	75,7	16,2	75,0	18,8	57,1	28,6	75,0	14,3
Euskara	50,0	30,0	74,1	22,2	83,3	5,6	76,0	12,0	75,7	18,9	75,0	6,3	57,1	14,3	73,6	15,7
Onarpen-indizea	65,0	-	76,6	-	73,1	-	70,6	-	66,6	-	72,9	-	73,7	-	71,4	-
Gaitzespen-indizea	-	18,3	-	11,7	-	13,9	-	20,6	-	26,1	-	14,1	-	14,3	-	18,3

1.19. Zenbat denborako saioak egin beharko lirateke zure ustez, leku itxietan

	1. Zona		2. Zona		3. Zona		4. Zona		5. Zona		6. Zona		7. Zona		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Ordubeteakoak	3	30,0	3	11,1	1	5,6	2	8,0	4	10,8	5	31,3	-	-	18	12,9
Ordubetik ordu terdirakoak	6	60,0	18	66,7	8	44,4	19	76,0	21	56,8	9	56,3	1	14,3	82	58,6
Ordu terditik bi ordutarakoak	1	10,0	6	22,2	8	44,4	4	16,0	10	27,0	2	12,5	6	85,7	37	26,4
Segun eta	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2,7	-	-	-	-	1	0,7
Bestenk	-	-	-	-	1	5,6	-	-	1	2,7	-	-	-	-	2	1,4
GUZTIRA	10	100,-	27	100,-	18	100,-	25	100,-	37	100,-	16	100,-	7	100,-	140	100,-

1.20. Zenbat bertsolarik hartu behar luke parte, leku irekiko saioetan?

	1. Zona		2. Zona		3. Zona		4. Zona		5. Zona		6. Zona		7. Zona		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Bak	-	-	3	11,1	4	22,2	13	52,0	17	45,9	7	43,8	-	-	44	31,4
Hiruk	-	-	7	25,9	7	38,9	4	16,0	8	21,6	7	43,8	2	28,6	35	25,0
Lauk	7	70,0	14	51,9	4	22,2	6	24,0	8	21,6	2	12,5	5	71,4	46	32,9
Seik	2	20,0	1	3,7	-	-	-	-	3	8,1	-	-	-	-	6	4,3
Bitik laura	1	10,0	1	3,7	3	16,7	2	8,0	1	2,7	-	-	-	-	8	5,7
Bestenk	-	-	1	3,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
GUZTIRA	10	100,-	27	100,-	18	100,-	25	100,-	37	100,-	16	100,-	7	100,-	140	100,-

1.24. Ba al dakite entzuleek bertsoa zer den?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Askok bai	3 30,0	7 25,9	4 22,2	7 28,0	8 21,6	- -	3 42,9	32 22,9
Dexentek bai	2 20,0	14 51,9	6 33,3	11 44,0	24 64,9	5 31,3	3 42,9	65 46,4
Gutxi	4 40,0	4 14,8	4 22,2	5 20,0	5 13,5	6 37,5	- -	28 20,0
Oso gutxi	1 10,0	- -	- -	- -	- -	4 25,0	1 14,3	6 4,3
Eskualdeen arabera	- -	1 3,7	1 5,6	1 4,0	- -	1 6,3	- -	4 2,9
Denetarik	- -	- -	2 11,1	1 4,0	- -	- -	- -	3 2,1
Besterik	- -	1 3,7	1 5,6	- -	- -	- -	- -	2 1,4
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.27. Zenbatero antolatu beharko litzateke txapelketa nagusia?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	- -	1 3,7	- -	1 4,0	- -	- -	- -	2 1,4
Urtean behin	2 20,0	1 3,7	- -	- -	4 10,8	5 31,3	- -	12 8,6
Bi urtez behin	3 30,0	15 55,6	4 22,2	6 24,0	16 43,2	5 31,3	2 28,6	51 36,4
Hiru urtez behin	5 50,0	10 37,0	13 72,2	18 72,0	15 40,5	4 25,0	5 71,4	70 50,0
Lau bost urtez behin	- -	- -	1 5,6	- -	2 5,4	1 6,3	- -	4 2,9
Besterik	- -	- -	- -	- -	- -	1 6,3	- -	1 0,7
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.29. Zeinek parte hartu beharko luke txapelketan?

	1. Zona (k) %		2. Zona (k) %		3. Zona (k) %		4. Zona (k) %		5. Zona (k) %		6. Zona (k) %		7. Zona (k) %		Guztira (k) %	
Zehaztugabea	-	-	1	3,7	-	-	1	4,0	-	-	-	-	-	-	2	1,4
Nahi duen guztiak	7	70,0	16	59,3	10	55,6	11	44,0	15	40,5	9	56,3	4	57,1	72	51,4
Nolabaiteko maila ematen duenak	3	30,0	9	33,3	8	44,4	13	52,0	22	59,5	6	37,5	3	42,9	64	45,7
Besterik	-	-	1	3,7	-	-	-	-	-	-	1	6,3	-	-	2	1,4
GUZTIRA	10	100,-	27	100,-	18	100,-	25	100,-	37	100,-	16	100,-	7	100,-	140	100,-

1.36. Zer-nolakoak izan dira bertsolariei jari zaizkien gaiak?

	1. Zona (k) %		2. Zona (k) %		3. Zona (k) %		4. Zona (k) %		5. Zona (k) %		6. Zona (k) %		7. Zona (k) %		Guztira (k) %	
Zehaztugabea	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6,3	-	-	1	0,7
Denak onak	-	-	1	3,7	-	-	-	-	-	-	2	12,5	-	-	3	2,1
Gehienak onak	-	-	12	44,4	11	61,1	17	68,0	22	59,5	9	56,3	2	28,6	73	52,1
Batzuk onak, besteak txarrak	10	100,0	14	51,9	7	38,9	8	32,0	15	40,5	4	25,0	5	71,4	63	45,0
Gehienak txarrak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Denak txarrak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GUZTIRA	10	100,-	27	100,-	18	100,-	25	100,-	37	100,-	16	100,-	7	100,-	140	100,-

1.37. Azken txapelketa nagusian bertsolariek egin behar izan dituzten lanetatik, zer kenduko zenuke

	1. Zona		2. Zona		3. Zona		4. Zona		5. Zona		6. Zona		7. Zona		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	12,5	-	-	2	1,4
Ezer ez	4	40,0	11	40,7	11	61,1	18	72,0	26	70,3	13	81,3	5	71,4	88	62,9
Puntukakoa	5	50,0	14	51,9	4	22,2	3	12,0	7	18,9	-	-	2	28,6	35	25,0
Kartzelakoa	-	-	1	5,6	1	4,0	1	4,0	1	2,7	-	-	-	-	3	2,1
Puntu luzeetakoak	-	-	-	-	1	5,6	-	-	2	5,4	-	-	-	-	3	2,1
Besterik	1	10,0	2	7,4	1	5,6	3	12,0	1	2,7	1	6,3	-	-	9	6,4
GUZTIRA	10	100,-	27	100,-	18	100,-	25	100,-	37	100,-	16	100,-	7	100,-	140	100,-

1.38. Esaldi hauetako zein dago zure pentsaeratik hurbilago

	1. Zona		2. Zona		3. Zona		4. Zona		5. Zona		6. Zona		7. Zona		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Bertsolaritza ez da ikasten, berezkoa da	3	30,0	7	25,9	9	50,0	11	44,0	21	56,7	11	68,8	1	14,3	63	45,0
Bertsolaritza ikasi egin daiteke, beste edozein ofizio bezala	7	70,0	17	63,0	8	44,4	11	44,0	14	37,8	4	25,0	6	85,7	67	47,8
Biek berdin	-	-	3	11,1	1	5,6	3	12,0	2	5,4	1	6,3	-	-	10	7,1
GUZTIRA	10	100,-	27	100,-	18	100,-	25	100,-	37	100,-	16	100,-	7	100,-	140	100,-

1.43. Ba al duzu harremanik bertso-eskolaren batekin?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Irakasle bezala	3 30,0	4 14,8	7 38,9	1 4,0	9 24,3	1 6,3	1 14,3	26 18,6
Partaide bezala	4 40,0	16 59,3	2 11,1	2 8,0	6 16,2	2 12,5	- -	32 22,9
Noizbehinkako saiotan parte hartuz	2 20,0	1 3,7	3 16,7	6 24,0	10 27,0	3 18,8	4 57,1	29 20,7
Batere ez	- -	5 18,5	6 33,3	14 56,0	11 29,7	10 62,5	2 28,6	48 34,3
Besterik	1 10,0	1 3,7	- -	2 8,0	1 2,7	- -	- -	5 3,6
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

1.47. Prest al zaude Elkartearen alde lan egiteko? Nola?

	1. Zona (k) %	2. Zona (k) %	3. Zona (k) %	4. Zona (k) %	5. Zona (k) %	6. Zona (k) %	7. Zona (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	4 40,-	- -	- -	3 12,0	- -	- -	- -	7 5,0
Elkartearen funtzionaketan parte hartuz	2 20,0	7 25,9	6 33,4	8 32,0	17 45,9	2 12,6	4 57,1	46 32,9
Elkartearen aginduetara lan eginez	1 10,0	10 37,0	5 27,8	6 24,0	6 16,2	5 31,3	- -	33 24,5
Urteko kuota ordainduz	3 30,0	3 11,1	7 38,9	8 32,0	12 32,4	9 56,3	2 28,6	44 31,4
Ez, ez nago prest	- -	6 22,2	- -	- -	2 5,4	- -	1 14,3	9 6,4
Besterik	- -	1 3,7	- -	- -	- -	- -	- -	1 0,7
GUZTIRA	10 100,-	27 100,-	18 100,-	25 100,-	37 100,-	16 100,-	7 100,-	140 100,-

2.2. Jaiolekua adinaren arabera

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
1. Zona	2	9,6	5	13,1	2	4,2	1	3,1	10	7,1
Arabako lautada	1	4,8	1	2,6	-	-	-	-	2	1,4
Kantauri Arabarra	-	-	1	2,6	-	-	-	-	1	0,7
Arratia/Nerbioi	1	4,8	-	-	1	2,1	-	-	2	1,4
Bilbo Handia	-	-	3	7,9	-	-	1	3,1	4	2,9
Plentzia/Mungia	-	-	-	-	1	2,1	-	-	1	0,7
2. Zona	2	9,5	5	13,2	15	31,3	5	15,7	27	19,5
Durangaldea	-	-	-	-	6	12,5	-	-	6	4,3
Gernika/Bermeo	2	9,5	3	7,9	6	12,5	2	6,3	13	9,4
Markina/Ondarroa	-	-	2	5,3	3	6,3	3	9,4	8	5,8
3. Zona	5	23,8	3	7,9	9	18,8	1	3,1	17	13,0
Deba Beherea	-	-	1	2,6	3	6,3	-	-	4	2,9
Deba Garaia	5	23,8	2	5,3	6	12,5	1	3,1	14	10,1
4. Zona	2	9,5	8	21,1	2	14,6	8	25,0	25	18,0
Urola/Kostaldea	2	9,5	8	21,1	2	14,6	8	25,0	25	18,0
5. Zona	8	38,1	9	23,7	8	16,7	12	37,5	37	26,6
Donostialdea	7	33,3	-	-	1	2,1	4	12,5	12	8,6
Tolosaldea	-	-	4	10,5	4	8,3	1	3,1	9	6,5
Goierri	1	4,8	5	13,2	3	6,3	7	21,9	16	11,5
6. Zona	2	9,5	7	18,4	3	6,3	3	9,4	15	10,8
Iruñea	2	9,5	6	15,8	3	6,3	3	9,4	14	10,1
Tafalla	-	-	1	2,6	-	-	-	-	1	0,7
7. Zona	-	-	1	2,6	4	8,3	2	6,2	7	5,1
Lapurdi	-	-	-	-	2	4,2	1	3,1	3	2,2
Nafarroa Beherea	-	-	1	2,6	2	4,2	1	3,1	4	2,9
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	13	100,-

2.3. Ikasketak adinaren arabera

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	1	2,6	1	2,1	-	-	2	1,4
Batere ez, lehen mailakoak	2	9,5	2	5,3	4	8,3	13	40,6	21	15,1
O.H.O.	1	4,8	18	47,4	27	56,3	18	56,3	64	46,0
Lanbide-Heziketa. 1.	3	14,3	4	10,5	2	4,2	-	-	9	6,5
Lanbide-Heziketa. 2.	3	14,3	2	5,3	3	6,3	-	-	8	5,8
Batxilergoa-U.B.I.	7	33,3	5	13,2	4	8,3	-	-	16	11,5
Erdimailako ikasketak	3	14,3	2	5,3	5	10,4	-	-	10	7,2
Goimailako ikasketak	2	9,5	4	10,5	2	4,2	1	3,1	9	6,5
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.4. Oraingo lanbidea adinaren arabera

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	1	4,8	-	-	1	2,1	-	-	2	1,4
Ugazaba	2	9,5	6	15,8	7	14,6	15	46,9	30	21,6
Enplegatua	-	-	4	10,5	3	6,3	2	6,3	9	6,5
L. kualifikatua	4	19,0	16	42,1	21	43,8	5	15,6	46	33,1
L. kualifikatu gabea	1	4,8	4	10,5	10	20,8	3	9,4	18	12,9
Langabetua	1	4,8	-	-	-	-	-	-	1	0,7
Jubilatua	-	-	-	-	-	-	6	18,8	6	4,3
Ikaslea	11	52,4	-	-	-	-	-	-	11	7,9
Irakaslea	1	4,8	7	18,4	6	12,5	1	3,1	15	10,8
Teknikoa	-	-	1	2,6	-	-	-	-	1	0,7
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.5. Egoera zibila adinaren arabera

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Ezkondua bai	-	-	15	39,5	37	77,1	26	81,3	78	56,1
Ezkondua ez	21	100,-	23	60,5	11	22,9	6	18,8	61	43,9
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.6. Zure familian edo senitar-tean ba al duzu bertso-laririk?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Aitona	-	-	4	10,5	5	10,4	9	28,1	18	12,9
Gurasoak	6	28,6	8	21,1	2	4,2	2	6,3	18	12,9
Osaba-izebak	1	4,8	1	2,6	5	10,4	3	9,4	10	7,2
Senideak	1	4,8	2	5,3	4	8,3	1	3,1	8	5,8
Beste ahaidoak	2	9,5	1	2,6	2	4,2	2	6,3	7	5,0
Besterik	-	-	1	2,6	5	10,4	1	3,1	7	5,0
Inor ez	10	47,6	18	47,4	18	37,5	7	21,9	53	38,1
Bat baino gehiago	1	4,8	3	7,9	5	10,4	5	15,6	14	10,1
Zaleak/Kantariak	-	-	-	-	1	2,1	2	6,3	3	2,2
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.7. Zenbat urterekin plazaratu zinen lehen aldiz?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	-	-	2	4,2	1	3,1	3	2,2
6-10 urterekin	2	9,5	-	-	2	4,2	1	3,1	5	3,6
11-15 urterekin	8	38,1	1	2,6	2	4,2	2	6,3	13	9,4
16-20 urterekin	10	47,6	10	26,3	10	20,8	12	37,5	42	30,2
21-25 urterekin	1	4,8	18	47,4	13	27,1	8	25,0	40	28,8
26-30 urterekin	-	-	8	21,1	7	14,6	4	12,5	19	13,7
31-35 urterekin	-	-	1	2,6	7	14,6	3	9,4	11	7,9
36-40 urterekin	-	-	-	-	3	6,3	-	-	3	2,2
41-45 urterekin	-	-	-	-	2	4,2	-	-	2	1,4
46-50 urterekin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
50-55 urterekin	-	-	-	-	-	-	1	3,1	1	0,7
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.8. Zein herritan plazaratu zinen lehen aldiz?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	-	-	1	2,1	-	-	1	0,7
Jaioterrian	5	23,8	7	18,4	18	37,5	11	34,4	41	29,5
Eskualdean edo bailaran	5	23,8	9	23,7	11	22,9	15	46,9	40	28,8
Probintzian	10	47,6	11	28,9	14	29,2	6	18,8	41	29,5
Probintziazik kanpo	1	4,8	11	28,9	4	8,3	-	-	16	11,5
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.10. Non abestu duzu gehien?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Tabernan	3	14,3	18	47,4	24	50,0	13	40,6	58	41,7
Plazaz plaza	9	42,9	14	36,8	18	37,5	18	56,3	59	42,4
Txapelketan	6	28,6	2	5,3	3	6,3	1	3,1	59	42,4
Eskolan	3	14,3	3	7,9	3	6,3	-	-	9	6,5
Besterik	-	-	1	2,6	-	-	-	-	1	0,7
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.13.a. Zenbat irakurtzen duzu euskaraz?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Asko	12	57,1	17	44,7	22	45,8	13	40,6	64	46,0
Gutxi	7	33,3	20	52,6	24	50,0	18	56,3	69	49,6
Batere ez	2	9,5	1	2,6	2	4,2	1	3,1	6	4,3
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.13.b. Zer irakurtzen duzu euskaraz?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Liburuak eta aldizkariak	11	52,4	11	28,9	14	29,2	7	21,9	43	30,9
Literatura	3	14,3	2	5,3	-	-	3	9,4	8	5,8
Bertso-liburuak	3	14,3	11	28,9	19	39,6	10	31,3	43	30,9
Egunkariak	1	4,8	5	13,2	6	12,5	9	28,1	21	15,1
Ez dut irakurtzen	2	9,5	1	2,6	2	4,2	1	3,1	6	4,3
Denetik	1	4,8	5	13,2	4	8,3	-	-	10	7,2
Besterik	-	-	3	7,9	3	6,3	2	6,3	8	5,8
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.14. Zein bertso-mota duzu gogokoen? (neurria)

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	-	-	1	2,1	-	-	1	0,7
Zortziko txikia	6	28,6	6	15,8	9	18,8	14	43,8	35	25,2
Zortziko nagusia	10	47,6	20	52,6	28	58,3	15	46,9	73	52,5
Hamarreko txikia	5	23,8	3	7,9	3	6,3	1	3,1	12	8,6
Hamarreko nagusia	-	-	2	5,3	2	4,2	1	3,1	5	3,6
Neurri ugari	-	-	6	15,8	5	10,4	1	3,1	12	8,6
Besterik	-	-	1	2,6	-	-	-	-	1	0,7
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.15. Zein bertso-mota duzu gogokoen (gaia)?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	1	4,8	-	-	1	2,1	-	-	2	1,4
Sentimentala	6	28,6	9	23,7	13	27,1	14	43,8	42	30,2
Umorezkoa	10	47,6	15	39,5	20	41,7	12	37,5	57	41,0
Seria	3	14,3	7	18,4	8	16,7	3	9,4	21	15,1
Gai ugari	-	-	2	5,3	1	2,1	-	-	3	2,2
Edozein	-	-	2	5,3	5	10,4	1	3,1	8	5,8
Besterik	1	4,8	3	7,9	-	-	2	6,3	6	4,3
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.16. Zein bertso-mota duzu gogokoen (modua)?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	-	-	1	2,1	-	-	1	0,7
Librea	2	9,5	9	23,7	12	25,0	18	56,3	41	29,5
Bakarka	3	14,3	5	13,2	10	20,8	1	3,1	19	13,7
Tema	16	76,2	19	50,0	22	45,8	13	40,6	70	50,4
Modu ugari	-	-	1	2,6	2	4,2	-	-	3	2,2
Edozein	-	-	2	5,3	1	2,1	-	-	3	2,2
Besterik	-	-	2	5,3	-	-	-	-	2	1,4
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.17. Bertsolari zaharretan zeintzuk dituzu gogokoak?

	15-24		25-34		35-49		50+		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Agirre	5	7,9	10	8,8	5	3,5	2	2,1	22	5,3
Basarri	3	4,8	9	7,9	15	10,4	21	21,9	48	11,5
Lasarte	7	11,1	14	12,3	20	13,9	14	14,6	55	13,2
Lazkano	4	6,3	5	4,4	4	2,8	-	-	13	3,1
Lazkao txiki	-	-	4	3,5	12	8,3	3	3,1	19	4,6
Lopategi	3	4,8	7	6,1	10	6,9	-	-	20	4,8
Txirrita	9	14,3	10	8,8	13	9,0	2	2,1	34	8,2
Uztapide	3	4,8	13	11,4	25	17,4	25	26,0	66	15,8
Xalbador	8	12,7	10	8,8	17	11,8	8	8,3	43	10,3
Xenpelar	2	3,2	4	3,5	3	2,1	1	1,0	10	2,4
Besterik	19	30,2	28	24,7	20	14,0	20	20,8	87	20,9
GUZTIRA	63	100,-	114	100,-	144	100,-	96	100,-	417	100,-

2.18. Onarpen Gaitzespen indizea adinaren arabera

	15-24		25-34		35-49		50+		Guztira	
	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N
Doinua	81,0	19,0	94,7	2,6	85,4	10,4	71,9	21,9	83,6	12,1
Teknika	81,0	9,5	78,9	15,8	87,5	8,3	68,8	21,9	79,3	13,6
Gaia	52,4	28,6	73,7	13,2	79,2	41,2	87,5	9,4	75,5	11,4
Ofiziotan	4,8	71,4	36,8	44,7	43,8	39,6	59,4	28,2	39,3	43,9
Hizkuntza	76,2	14,3	68,4	15,8	79,2	10,4	78,1	15,6	75,0	14,3
Euskara	76,2	14,3	68,4	15,8	81,3	12,5	68,8	21,9	73,6	15,7
Onarpen-indizea	61,9	-	70,1	-	76,0	-	72,3	-	71,0	-
Gaitzespen-indizea	-	26,1	-	17,9	-	14,2	-	19,8	-	18,3

2.20. Zenbat bertsolarik hartu behar luke parte, leku irekiko saioetan?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Bik	9	42,9	9	23,7	9	18,8	16	50,0	43	30,9
Hinuk	6	28,6	10	26,3	16	33,3	3	9,4	35	25,2
Lauk	5	23,8	15	39,5	16	33,3	10	31,3	46	33,1
Seik	1	4,8	1	2,6	2	4,2	2	6,3	6	4,3
Bitik laura	-	-	3	7,9	5	10,4	-	-	8	5,8
Besterik	-	-	-	-	-	-	1	3,1	1	0,7
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.27. Zenbatero antolatu beharko litzateke txapelketa nagusia?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	-	-	1	2,1	1	3,1	2	1,4
Urtean behin	1	4,8	2	5,3	5	10,4	4	12,5	12	8,6
Bi urtez behin	5	23,8	17	44,7	19	39,6	10	31,3	51	36,7
Hiru urtez behin	13	61,9	17	44,7	23	47,9	16	50,0	69	49,6
Lau-bost urtez behin	1	4,8	2	5,3	-	-	1	3,1	4	2,9
Besterik	1	4,8	-	-	-	-	-	-	1	0,7
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.29. Zeinek parte hartu beharko luke txapelketan?

	15-24		25-34		35-49		50<		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	-	-	1	2,1	1	3,1	2	1,4
Nahi duen guztiak	16	76,2	22	57,9	21	43,8	13	40,6	72	51,8
Nolanbaiteko maila ematen duenak	5	23,8	16	42,1	25	52,1	18	56,3	64	46,0
Besterik	-	-	-	-	1	2,1	-	-	1	0,7
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.38. Esaldi hauetako zein dago zure pentsaeratik hurbilago

	15-24		25-34		35-49		50 <		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Bertsolaritza ez da ikasten, berozkoa da	8	38,1	14	36,9	20	41,7	20	62,6	62	44,6
Bertsolaritza ikasi egin daiteke, beste edozein ofizio bezala	12	57,1	21	55,3	25	52,1	9	28,1	67	48,2
Biek berdin	1	4,8	3	7,9	3	6,3	3	9,4	10	7,2
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.43. Ba al duzu harremanik bertso-eskolaren batekin?

	15-24		25-34		35-49		50 <		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Irakasle bezala	9	42,9	6	15,8	9	18,8	1	3,1	25	18,0
Partaide bezala	9	42,9	9	23,7	10	20,8	4	12,5	32	23,0
Noizbehinkako saiotan parte hartuz	1	4,8	11	28,9	10	20,8	7	21,9	29	20,9
Batere ez	2	9,5	8	21,1	18	37,5	20	62,5	48	34,5
Besterik	-	-	4	10,5	1	2,1	-	-	5	3,6
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

2.47. Prest al zaude Elkartearen alde lan egiteko? Nola?

	15-24		25-34		35-49		50 <		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	3	7,9	2	4,2	2	6,3	7	5,0
Elkartearen funtzionaketan parte hartuz	9	42,9	13	34,2	15	31,3	9	28,1	46	33,1
Elkartearen aginduetara lan eginuz	5	23,8	14	28,9	10	20,9	4	12,6	33	23,7
Urteko kuota ordainuz	5	23,8	6	15,8	19	39,6	13	40,6	43	30,9
Ez, oz nago prest	2	9,5	2	5,3	1	2,1	4	12,5	9	6,5
Besterik	-	-	-	-	1	2,1	-	-	1	0,7
GUZTIRA	21	100,-	38	100,-	48	100,-	32	100,-	139	100,-

3.1. Urteak bultzatzailearen arabera

	Etxea		Lagunart.		Zaletas.		B.-Esk.		Hainbat		Ezerk ez		Besterik		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	-	-	1	2,4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
12-16 (1971-1975)	-	-	1	2,9	-	-	1	12,5	-	-	-	-	-	-	2	1,4
17-21 (1966-1970)	1	5,6	1	2,9	2	4,8	2	25,0	9	33,3	-	-	-	-	15	10,7
22-26 (1961-1965)	3	16,7	4	11,4	4	9,5	-	-	-	-	1	25,0	1	16,7	13	9,3
27-31 (1956-1960)	2	11,1	7	20,0	5	11,9	2	25,0	3	11,1	-	-	2	33,3	21	15,0
32-36 (1951-1955)	2	11,1	6	17,1	8	19,0	1	12,5	3	11,1	1	25,0	-	-	21	15,0
37-41 (1946-1950)	2	11,1	4	11,4	6	14,3	2	25,0	3	11,1	-	-	1	16,7	18	12,9
42-46 (1941-1945)	3	16,7	2	5,7	5	11,9	-	-	4	14,8	-	-	1	16,7	15	10,7
47-51 (1936-1940)	1	5,6	3	8,6	1	2,4	-	-	3	11,1	1	25,0	-	-	9	6,4
52-56 (1931-1935)	2	11,1	4	11,4	6	14,3	-	-	1	3,7	1	25,0	-	-	14	10,0
57-61 (1926-1930)	-	-	1	2,9	4	9,5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	3,6
62-66 (1921-1925)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3,7	-	-	1	16,7	2	1,4
67-71 (1916-1920)	1	5,6	1	2,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1,4
72-76 (1911-1915)	1	5,6	1	2,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1,4
GUZTIRA	18	100,-	35	100,-	42	100,-	8	100,-	27	100,-	4	100,-	6	100,-	140	100,-

3.2. Jaiolekua bultzatzailearen arabera

	Etxea		Lagunart.		Zaletas.		B.-Esk.		Hainbat		Ezerk ez		Besterik		Gutzira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
1. Zona	-	-	2	5,7	2	4,8	1	12,5	2	7,4	1	25,0	2	33,4	10	7,1
Arabako lautada	-	-	-	-	-	-	-	-	2	7,4	-	-	-	-	2	1,4
Kantauri Arabarra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	16,7	1	0,7
Arratia/Nerbioi	-	-	-	-	1	2,4	-	-	-	-	1	25,0	-	-	2	1,4
Bilbo Handia	-	-	2	5,7	-	-	1	12,5	-	-	-	-	1	16,7	4	2,9
Plentzia/Mungia	-	-	-	-	1	2,4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
2. Zona	3	16,8	5	14,3	10	23,9	3	38,0	2	14,8	-	-	2	33,4	27	19,3
Durangaldea	1	5,6	-	-	2	4,8	1	12,5	1	3,7	-	-	1	16,7	6	4,3
Gernika/Bermeo	1	5,6	4	11,4	2	4,8	2	25,5	1	11,1	-	-	1	16,7	13	9,3
Markina/Ondarroa	1	5,6	1	2,9	6	14,3	-	-	-	-	-	-	-	8	5,7	
3. Zona	2	11,9	3	8,6	6	14,3	2	25,0	5	18,5	-	-	-	-	18	12,9
Deba Beherea	-	-	2	5,7	2	4,8	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2,9
Deba Garaia	2	11,9	1	2,9	4	9,5	2	25,0	5	18,5	-	-	-	-	14	10,0
4. Zona	4	22,2	9	25,7	8	19,0	-	-	2	7,4	1	25,0	1	16,7	25	17,9
Urola/Kostaldea	4	22,2	9	25,7	8	19,0	-	-	2	7,4	1	25,0	1	16,7	25	17,9
5. Zona	3	16,7	8	22,9	10	23,9	2	25,0	11	40,7	2	50,0	1	16,7	37	26,4
Donostialdea	-	-	2	5,7	2	4,8	1	12,5	5	18,5	1	25,0	1	16,7	12	8,6
Tolosaldea	-	-	3	8,6	2	4,8	1	12,5	2	7,4	1	25,0	-	-	9	6,4
Goierri	3	16,7	3	8,6	6	14,3	-	-	4	14,8	-	-	-	-	16	11,4
6. Zona	5	27,8	5	14,3	5	9,5	-	-	1	3,7	-	-	-	-	16	11,4
Iruñea	5	27,8	5	14,3	4	9,5	-	-	1	3,7	-	-	-	-	15	10,7
Tafalla	-	-	-	-	1	2,4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
7. Zona	1	5,5	3	8,5	1	2,4	-	-	2	7,4	-	-	-	-	7	5,0
Lapurdi	-	-	1	2,9	-	-	-	-	2	7,4	-	-	-	-	3	2,1
Nafarroa Beherea	1	5,6	2	5,7	1	2,4	-	-	-	-	-	-	-	4	2,9	
GUZTIRA	18	100,-	35	100,-	41	100,-	8	100,-	27	100,-	4	100,-	6	100,-	139	100,-

3.3. Ikasketak bultzatzailearen arabera

	Etxea		Lagunart.		Zaletas.		B.-Esk.		Hainbat		Ezerk ez		Besterik		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	1	2,9	1	2,4	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1,4
Batere ez, lehen mailakoak	3	16,7	6	17,1	5	11,9	-	-	6	22,2	-	-	1	16,7	21	15,0
O.H.O.	9	50,0	19	54,3	23	54,8	1	12,5	9	33,3	2	50,0	2	33,3	65	46,4
Lanbide-Heziketa. 1.	1	5,6	3	8,6	4	9,5	-	-	-	-	-	-	1	16,7	9	6,4
Lanbide-Heziketa. 2.	1	5,6	2	5,7	2	4,8	-	-	3	11,1	-	-	-	-	8	5,7
Batxilergoa-U.B.I.	3	16,7	3	8,6	2	4,8	2	25,0	6	22,2	-	-	-	-	16	11,4
Erdimailako ikasketak	-	-	-	-	3	7,1	2	25,0	2	7,4	2	50,0	1	16,7	10	7,1
Goimailako ikasketak	1	5,6	1	2,9	2	4,8	3	37,5	1	3,7	-	-	1	16,7	9	6,4
GUZTIRA	18	100,-	35	100,-	42	100,-	8	100,-	27	100,-	4	100,-	6	100,-	140	100,-

3.4. Oraingo lanbidea bultzatzailearen arabera

	Etxea		Lagunart.		Zaletas.		B.-Esk.		Hainbat		Ezerk ez		Besterik		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	-	-	-	-	-	-	2	7,4	-	-	-	-	2	1,4
Ugazaba	2	11,1	14	40,0	7	16,7	-	-	6	22,2	1	25,0	1	16,7	31	22,1
Enplegatua	2	11,1	2	5,7	2	4,8	1	12,5	2	7,4	-	-	-	-	9	6,4
Langile kualifikatua	7	38,9	14	40,0	14	33,3	-	-	8	29,6	1	25,0	2	33,3	46	32,9
Langile kualifikatu gabea	4	22,2	2	5,7	12	28,6	-	-	-	-	-	-	-	-	18	12,9
Langabetua	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3,7	-	-	-	-	1	0,7
Jubilatua	-	-	1	2,9	3	7,1	-	-	1	3,7	-	-	1	16,7	6	4,3
Ikaslea	1	5,6	-	-	1	2,4	3	37,5	6	22,2	-	-	-	-	11	7,9
Irakaslea	2	11,1	1	2,9	3	7,1	4	50,0	1	3,7	2	50,0	2	33,3	15	10,7
Teknikoa	-	-	1	2,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
GUZTIRA	18	100,-	35	100,-	42	100,-	8	100,-	27	100,-	4	100,-	6	100,-	140	100,-

3.6. Zure familian edo senitartean ba al duzu bertsolaririk?

	Etxea		Lagunart.		Zaletas.		B.-Esk.		Hainbat		Ezerk ez		Besterik		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Aitona	1	5,6	6	17,1	10	23,8	-	-	-	-	1	25,0	-	-	18	12,9
Gurasoak	7	38,9	5	14,3	2	4,8	-	-	4	14,8	-	-	-	-	18	12,9
Osaba-izebak	1	5,6	2	5,7	5	11,9	-	-	1	3,7	1	25,0	-	-	10	7,1
Sentideak	-	-	1	2,9	4	9,5	-	-	2	7,4	1	25,0	-	-	8	5,7
Beste ahaideak	1	5,6	3	8,6	-	-	-	-	2	7,4	-	-	1	16,7	7	5,0
Besterik	1	5,6	1	2,9	2	4,8	1	12,5	2	7,4	-	-	-	-	7	5,0
Inor ez	2	11,1	14	40,0	16	38,1	7	87,5	11	40,7	1	25,0	3	50,0	54	38,6
Bat baino gehiago	4	22,2	1	2,9	2	4,8	-	-	5	18,5	-	-	2	33,3	14	10,0
Zaleak/Kantariak	1	5,6	1	2,9	1	2,4	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2,1
GUZTIRA	18	100,-	35	100,-	42	100,-	8	100,-	27	100,-	4	100,-	6	100,-	140	100,-

3.14. Zein bertso-mota duzu gogokoen? (neurria)

	Etxea		Lagunart.		Zaletas.		B.-Esk.		Hainbat		Ezerk ez		Besterik		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	-	-	-	-	1	12,5	-	-	-	-	-	-	1	0,7
Zortziko txikia	6	33,3	10	28,6	11	26,2	-	-	5	18,5	1	25,0	2	33,3	35	25,0
Zortziko nagusia	8	44,4	18	51,4	23	54,8	4	50,0	15	55,6	2	50,0	3	50,0	73	52,1
Hamarreko txikia	1	5,6	2	5,7	4	9,5	2	25,0	2	7,4	-	-	1	16,7	12	8,6
Hamarreko nagusia	-	-	1	2,9	2	4,8	-	-	2	7,4	-	-	-	-	5	3,6
Neurri ugari	3	16,7	4	11,4	2	4,8	1	12,5	2	7,4	1	25,0	-	-	13	9,3
Besterik	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3,7	-	-	-	-	1	0,7
GUZTIRA	18	100,-	35	100,-	42	100,-	8	100,-	27	100,-	4	100,-	6	100,-	140	100,-

3.17. Bertsolari zaharretan zeintzuk dituzu gogokoen?

	Etxea		Lagunart.		Zaletas.		B.-Esk.		Hainbat		Ezerk ez		Besterik		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Agirre	6	11,1	4	3,8	8	6,3	-	-	4	4,9	-	-	-	-	22	5,0
Basarri	4	7,4	12	11,4	19	15,1	1	4,2	8	9,9	2	16,7	3	16,7	49	11,7
Lasarte	8	14,8	16	15,2	19	15,1	2	8,3	6	7,4	1	8,3	3	16,7	55	13,1
Lazkano	1	1,9	2	1,9	5	4,0	1	4,2	4	4,9	-	-	-	-	13	3,1
Lazkao-txiki	5	9,3	2	1,9	9	7,1	1	4,2	2	2,5	-	-	1	5,6	20	4,8
Lopategi	2	3,7	7	6,7	5	4,0	2	8,3	3	3,7	-	-	1	5,6	20	4,8
Txirrita	3	5,6	2	1,9	9	7,1	6	25,0	11	13,6	2	16,7	1	5,6	34	8,1
Uztapide	9	16,7	17	16,2	22	17,5	-	-	12	14,8	3	25,0	4	22,2	67	16,0
Xalbador	4	7,4	10	9,5	9	7,1	4	16,7	12	14,8	2	16,7	2	11,1	43	10,2
Xenpelar	-	-	1	1,0	-	-	4	16,7	2	2,5	2	16,7	1	5,6	10	2,4
Besterik	12	22,5	32	30,8	21	16,7	3	12,6	17	20,9	-	-	2	11,2	87	20,6
GUZTIRA	54	100,-	105	100,-	126	100,-	24	100,-	81	100,-	12	100,-	18	100,-	420	100,-

4.1. Urteak kategoria sozialaren arabera

	Ugazaba (k) %	Enpleg. (k) %	L. kualif. (k) %	L. kual.-g. (k) %	Jubilatua (k) %	Ikaslea (k) %	Irakaslea (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	1 3,2	- -	- -	- -	- -	- -	- -	1 0,-
12-16 (1971-1975)	- -	- -	1 2,2	- -	- -	1 9,1	- -	2 1,5
17-21 (1966-1970)	2 6,5	- -	- -	1 5,6	1 14,3	10 90,9	- -	14 10,2
22-26 (1961-1965)	1 3,2	2 22,2	6 13,0	2 11,1	- -	- -	2 13,3	13 9,5
27-31 (1956-1960)	3 9,7	2 22,2	8 17,4	1 5,6	- -	- -	6 40,0	20 14,6
32-36 (1951-1955)	3 9,7	2 22,2	11 23,9	3 16,7	- -	- -	2 13,3	21 15,3
37-41 (1946-1950)	4 12,9	1 11,1	8 17,4	3 16,7	- -	- -	2 13,3	18 13,1
42-46 (1941-1945)	2 6,5	- -	7 15,2	3 16,7	- -	- -	2 13,3	14 10,2
47-51 (1936-1940)	4 12,9	- -	3 6,5	2 11,1	- -	- -	- -	9 6,6
52-56 (1931-1935)	7 22,6	1 11,1	1 2,2	1 5,6	3 42,9	- -	1 6,7	14 10,2
57-61 (1926-1930)	2 6,5	- -	- -	2 11,1	1 14,3	- -	- -	5 3,6
62-66 (1921-1925)	1 3,2	- -	- -	- -	1 14,3	- -	- -	2 1,5
67-71 (1916-1920)	- -	- -	1 2,2	- -	1 14,3	- -	- -	2 1,5
72-76 (1911-1915)	1 3,2	1 11,1	- -	- -	- -	- -	- -	2 1,5
GUZTIRA	31 100,-	9 100,-	46 100,-	18 100,-	7 100,-	11 100,-	15 100,-	137 100,-

4.2. Jaiolekua kategoria sozialaren arabera

	Ugazaba		Enpleg.		L. kualif.		L. kual.-g.		Jubilatua		Ikaslea		Irakaslea		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
1. Lurraldea	-	-	-	-	4	8,8	-	-	1	14,3	1	9,1	4	26,6	10	7,3
Arabako lautada	-	-	-	-	1	2,2	-	-	-	-	1	9,1	-	-	2	1,5
Kantauri Arabarra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6,7	1	0,7
Arratia/Nerbioi	-	-	-	-	1	2,2	-	-	-	-	-	-	1	6,7	2	1,5
Bilbo Handia	-	-	-	-	1	2,2	-	-	1	14,3	-	-	2	13,2	4	2,9
Plentzia/Mungia	-	-	-	-	1	2,2	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7	
2. Lurraldea	7	22,6	4	44,4	8	17,3	3	16,7	-	-	1	9,1	4	26,6	27	19,7
Durangakdea	-	-	1	11,1	3	6,5	-	-	-	-	-	-	2	13,3	6	4,4
Gernika/Bermeo	4	12,9	3	33,3	2	4,3	1	5,6	-	-	1	9,1	2	13,3	13	9,5
Markina/Ondarroa	3	9,7	-	-	3	6,5	2	11,1	-	-	-	-	-	-	8	5,8
3. Lurraldea	1	3,2	-	-	6	12,9	5	27,8	1	14,3	5	45,5	-	-	18	13,1
Deba Beherea	1	3,2	-	-	2	4,2	1	5,6	-	-	-	-	-	-	4	2,9
Deba Garaia	-	-	-	-	4	8,7	4	22,2	1	14,3	5	45,5	-	-	14	10,2
4. Lurraldea	6	16,4	4	44,4	10	21,7	3	16,7	-	-	-	-	1	6,7	24	17,5
Urola/Kostaldea	6	16,4	4	44,4	10	21,7	3	16,7	-	-	-	-	1	6,7	24	17,5
5. Lurraldea	7	22,6	1	11,1	11	23,8	5	27,8	3	42,9	4	36,4	5	33,3	36	26,3
Donostialdea	2	6,5	-	-	3	6,5	-	-	2	28,6	3	27,3	1	6,7	11	8,0
Tolosakdea	-	-	1	11,1	2	4,3	3	16,7	1	14,3	-	-	2	13,3	9	6,6
Goierri	5	16,1	-	-	6	13,0	2	11,1	-	-	1	9,1	2	13,3	16	11,7
6. Lurraldea	3	9,7	-	-	7	15,2	2	11,2	2	28,6	-	-	1	6,7	15	10,9
Iruñea	3	9,7	-	-	7	15,2	1	5,6	2	28,6	-	-	1	6,7	14	10,2
Tafalla	-	-	-	-	-	-	1	5,6	-	-	-	-	-	-	1	0,7
7. Lurraldea	7	22,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	5,1
Lapurdi	3	9,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2,2
Nafarroa Beherea	4	12,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2,9
GUZTIRA	31	100,-	9	100,-	46	100,-	18	100,-	7	100,-	11	100,-	15	100,-	137	100,-

4.3. Ikasketak kategoria sozialaren arabera

	Ugazaba		Enpleg.		L. kualif.		L. kual.-g.		Jubilatua		Ikaslea		Irakaslea		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	1	3,2	-	-	1	2,2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1,5
Batere ez, lehen mailakoak	6	19,4	-	-	7	15,2	3	16,7	4	57,1	-	-	1	6,7	21	15,3
O.H.O.	18	58,1	3	33,3	28	60,9	12	66,7	2	28,6	-	-	1	6,7	64	46,7
Lanbide-Heziketa. 1.	1	3,2	1	11,1	5	10,9	1	5,6	-	-	1	9,1	-	-	9	6,6
Lanbide-Heziketa. 2.	1	3,2	1	11,1	2	4,3	1	5,6	1	14,3	1	9,1	1	6,7	8	5,8
Batxilergoa-U.B.I.	3	9,7	1	11,1	3	6,5	1	5,6	-	-	5	45,5	1	6,7	14	10,2
Erdimailako ikasketak	-	-	2	22,2	-	-	-	-	-	-	2	18,2	6	40,0	10	7,3
Goimailako ikasketak	1	3,2	1	11,1	-	-	-	-	-	-	2	18,2	5	33,3	9	6,6
GUZTIRA	31	100,-	9	100,-	46	100,-	18	100,-	7	100,-	11	100,-	15	100,-	137	100,-

4.13.a. Zenbat irakurtzen duzu euskaraz?

	Ugazaba		Enpleg.		L. kualif.		L. kual.-g.		Jubilatua		Ikaslea		Irakaslea		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Asko	9	29,0	8	88,9	18	39,1	5	27,8	2	28,6	7	63,6	13	86,7	62	45,3
Gutxi	19*	61,3	1	11,1	26	56,5	11	61,1	5	71,4	4	36,4	2	13,3	68	49,6
Batere ez	3	9,7	-	-	2	4,3	2	11,1	-	-	-	-	-	-	7	5,1
GUZTIRA	31	100,-	9	100,-	46	100,-	18	100,-	7	100,-	11	100,-	15	100,-	137	100,-

4.13.b. Zer irakurtzen duzu euskaraz?

	Ugazaba		Enpleg.		L. kualif.		L. kual.-g.		Jubilatua		Ikaslea		Irakaslea		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Liburuak eta aldizkariak	6	19,4	2	22,2	14	30,4	3	16,7	3	42,9	7	63,6	7	46,7	42	30,7
Literatura	1	3,2	1	11,1	2	4,3	1	5,6	-	-	3	27,3	-	-	8	5,8
Bertso-liburuak	12	38,7	2	22,2	19	41,3	6	33,3	1	14,3	1	9,1	1	6,7	42	30,7
Egunkariak	6	19,4	-	-	7	15,2	4	22,2	3	42,9	-	-	1	6,7	21	15,3
Ez dut irakurtzen	3	9,7	-	-	2	4,3	2	11,1	-	-	-	-	-	-	7	5,1
Denetik	1	3,2	2	22,2	-	-	1	5,6	-	-	-	-	6	40,0	10	7,3
Besterik	2	6,5	2	22,2	2	4,3	1	5,6	-	-	-	-	-	-	7	5,1
GUZTIRA	31	100,-	9	100,-	46	100,-	18	100,-	7	100,-	11	100,-	15	100,-	137	100,-

4.15. Zein bertso-mota duzu gogokoan (gaia)?

	Ugazaba		Enpleg.		L. kualif.		L. kual.-g.		Jubilatua		Ikaslea		Irakaslea		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehazlugabea	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	9,1	1	6,7	2	1,5
Sentimentala	9	29,0	3	33,3	13	28,3	6	33,3	2	28,6	3	27,3	5	33,3	41	29,9
Umorezkoa	14	45,2	1	11,1	20	43,5	10	55,6	4	57,1	4	36,4	3	20,0	56	40,9
Serioa	5	16,1	1	11,1	9	19,6	1	5,6	1	14,3	2	18,2	2	13,3	21	15,3
Gai ugari	-	-	1	11,1	2	4,3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2,2
Edozein	3	9,7	-	-	1	2,2	1	5,6	-	-	-	-	3	20,0	8	5,8
Besterik	-	-	3	33,3	1	2,2	-	-	-	-	1	9,1	1	6,7	6	4,4
GUZTIRA	31	100,-	9	100,-	46	100,-	18	100,-	7	100,-	11	100,-	15	100,-	137	100,-

4.17. Bertsolari zaharretan zeintzuk dituzu gogokoen?

	Ugazaba		Enpleg.		L. kualif.		L. kual.-g.		Jubilatua		Ikaslea		Irakaslea		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Agirre	3	3,2	2	7,4	10	7,2	5	9,3	-	-	1	3,0	-	-	21	5,1
Basarri	12	12,9	4	14,8	16	11,6	9	16,7	4	19,0	2	6,1	2	4,4	49	11,9
Lasarte	11	11,8	3	11,1	21	15,2	10	18,5	3	14,3	4	12,1	2	4,4	54	13,1
Lazkano	-	-	-	-	4	2,9	3	5,6	-	-	3	9,1	2	4,4	12	2,9
Lazkao-Txiki	4	4,3	1	3,7	6	4,3	4	7,4	-	-	-	-	4	8,9	19	4,6
Lopategi	5	5,4	2	7,4	5	3,6	5	9,3	-	-	1	3,0	2	4,4	20	4,9
Txirrita	4	4,3	5	18,5	6	4,3	2	3,7	1	4,8	6	18,2	9	20,0	33	8,0
Uztapide	20	21,5	1	3,7	25	18,1	9	16,7	5	23,8	2	6,1	3	6,7	65	15,8
Xalbador	11	11,8	2	7,4	11	8,0	4	7,4	-	-	6	18,2	8	17,8	42	10,2
Xenpelar	-	-	1	3,7	3	2,2	-	-	-	-	1	3,0	5	11,1	10	2,4
Bestetik	23	24,9	6	23,2	30	23,8	3	5,6	8	38,2	7	21,1	8	17,7	86	20,7
GUZTIRA	93	100,-	27	100,-	138	100,-	54	100,-	21	100,-	33	100,-	45	100,-	411	100,-

4.18. Onarpen / Gaitzespen indizea kategoria sozialaren arabera (P = Positiboa; N = Negatiboa)

	Ugazaba		Enpleg.		L. kualif.		L. kual.-g.		Jubilatua		Ikaslea		Irakaslea		Guztira	
	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N
Doinua	71	19,4	77,8	11,1	89,1	6,5	94,4	5,6	42,9	57,1	90,9	9,1	100,-	-	83,9	11,7
Teknika	74,2	19,4	66,7	11,1	82,6	8,7	83,3	11,1	71,4	28,6	81,8	18,2	93,3	6,7	80,3	13,1
Gaia	83,9	6,5	77,8	11,1	71,7	10,9	94,4	5,6	57,1	42,9	45,5	27,3	80,0	6,7	75,9	11,7
Ofiziotan	48,4	29,1	11,1	66,6	43,5	45,7	55,6	33,3	57,1	42,9	-	81,8	26,7	50,0	39,4	42,3
Hizkuntza	67,7	19,3	66,7	11,1	87,0	6,5	88,9	11,1	71,4	28,6	63,6	18,2	46,7	26,7	74,5	14,6
Euskara	64,5	16,1	44,4	44,4	87,0	10,9	72,2	11,1	85,7	14,3	72,7	18,2	60,0	20,0	73,0	16,1
Onarpen-indizea	68,2	-	57,4	-	76,8	-	65,7	-	64,2	-	59,5	-	67,7	-	71	-
Gaitzespen-indizea	-	18,3	-	25,9	-	14,8	-	12,9	-	35,7	-	28,8	-	18,3	-	18,3

4.18.c. Zer-nolako aldaketa izan da hori zure eritzian (gaia)?

	Ugazaba (k) %		Enpleg. (k) %		L. kualif. (k) %		L. kual.-g. (k) %		Jubilatua (k) %		Ikaslea (k) %		Irakaslea (k) %		Guztira (k) %	
Zehaztugabea	-	-	-	-	1	2,2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
Hobeto heltzen zaio orain gaiari	26	83,9	7	77,8	33	71,7	17	94,4	4	57,1	5	45,5	12	80,0	104	75,9
Ez zaio behar bezala heltzen gaiari	2	6,5	1	11,1	5	10,9	1	5,6	3	42,9	3	27,3	1	6,7	16	11,7
Berdin jarrai	1	3,2	-	-	3	6,5	-	-	-	-	1	9,1	2	13,3	7	5,1
Segun eta	-	-	1	11,1	2	4,3	-	-	-	-	1	9,1	-	-	4	2,9
Besterik	2	6,5	-	-	2	4,3	-	-	-	-	1	9,1	-	-	5	3,6
GUZTIRA	31	100,-	9	100,-	46	100,-	18	100,-	7	100,-	11	100,-	15	100,-	137	100,-

4.18.d. Zer-nolako aldaketa izan da hori zure eritzian (ofiziotan)?

	Ugazaba (k) %		Enpleg. (k) %		L. kualif. (k) %		L. kual.-g. (k) %		Jubilatua (k) %		Ikaslea (k) %		Irakaslea (k) %		Guztira (k) %	
Zehaztugabea	-	-	-	-	-	-	1	5,6	-	-	-	-	-	-	1	0,7
Elkarri egokiago erantzuten zaio orain	15	48,4	1	11,1	20	43,5	10	55,6	4	57,1	-	-	4	26,7	54	39,1
Ez dio batak besteari erantzuten orain	7	22,6	3	33,3	16	34,8	4	22,2	3	42,9	7	63,6	4	26,7	44	32,1
Berdin jarrai	4	12,9	-	-	3	6,5	-	-	-	-	1	9,1	3	20,0	11	8,0
Segun eta	1	3,2	2	22,2	1	2,2	1	5,6	-	-	2	18,2	1	6,7	8	5,8
Lehen hobeto	2	6,5	3	33,3	5	10,9	2	11,1	-	-	-	-	2	13,3	14	10,2
Besterik	2	6,5	-	-	1	2,2	-	-	-	-	1	9,1	1	6,7	5	3,6
GUZTIRA	31	100,-	9	100,-	46	100,-	18	100,-	7	100,-	11	100,-	15	100,-	137	100,-

4.36. Zer-nolakoak izan dira bertsolariei jarri zaizkien gaiak?

	Ugazaba		Enpleg.		L. kualif.		L. kual.-g.		Jubilatua		Ikaslea		Irakaslea		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	1	3,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
Denak onak	-	-	-	-	1	2,2	1	5,6	1	14,3	-	-	-	-	3	2,2
Gehienak onak	17	54,8	5	55,6	25	54,3	11	61,1	3	42,9	5	45,5	5	33,3	71	51,8
Batzuk onak, besteak txarrak	13	41,9	4	44,4	20	43,5	6	33,3	3	42,9	6	54,5	10	66,7	62	45,3
Gehienak txarrak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Denak txarrak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GUZTIRA	31	100,-	9	100,-	46	100,-	18	100,-	7	100,-	11	100,-	15	100,-	137	100,-

4.37. Azken txapelketa nagusian bertsolariek egin behar izan dituzten lanetatik, zer kenduko zenuke

	Ugazaba		Enpleg.		L. kualif.		L. kual.-g.		Jubilatua		Ikaslea		Irakaslea		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	1	3,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6,7	2	1,5
Ezer ez	20	64,5	3	33,3	35	76,1	13	72,2	4	57,1	5	45,5	7	46,7	87	63,5
Puntukakoa	8	25,8	4	44,4	9	19,6	2	11,1	1	14,3	4	36,4	6	40,0	34	24,8
Kartzelakoa	-	-	-	-	-	-	2	11,1	-	-	1	9,1	-	-	3	2,2
Puntu luzeetakoak	2	6,5	-	-	-	-	-	-	1	14,3	-	-	-	-	3	2,2
Besterik	-	-	2	22,2	2	4,3	1	5,6	1	14,3	1	9,1	1	6,7	8	5,8
GUZTIRA	31	100,-	9	100,-	46	100,-	18	100,-	7	100,-	11	100,-	15	100,-	137	100,-

5.1. Urteak ikasketa-mailaren arabera

	1. maila (k) %	O.H.O. (k) %	L.-H. 1 (k) %	L.-H. 2 (k) %	Batx. UBI (k) %	Erdimail. (k) %	Goimail. (k) %	Guztira (k) %
Zehaztugabea	- -	1 1,5	- -	- -	- -	- -	- -	1 0,7
12-16 (1971-1975)	- -	- -	1 11,1	- -	1 6,3	- -	- -	2 1,4
17-21 (1966-1970)	- -	1 1,5	1 11,1	3 37,5	6 37,5	2 20,0	2 22,2	15 10,9
22-26 (1961-1965)	2 9,5	5 7,7	3 33,3	- -	- -	2 20,0	1 11,1	13 9,4
27-31 (1956-1960)	- -	10 15,4	1 11,1	2 25,0	4 25,0	1 10,0	3 33,3	21 15,2
32-36 (1951-1955)	2 9,5	8 12,3	2 22,2	2 25,0	2 12,5	3 30,0	- -	19 13,8
37-41 (1946-1950)	2 9,5	9 13,8	1 11,1	1 12,5	2 12,5	2 20,0	1 11,1	18 13,0
42-46 (1941-1945)	1 4,8	12 18,5	- -	- -	1 6,3	- -	1 11,1	15 10,9
47-51 (1936-1940)	4 19,0	5 7,7	- -	- -	- -	- -	- -	9 6,5
52-56 (1931-1935)	5 23,8	8 12,3	- -	- -	- -	- -	1 11,1	14 10,1
57-61 (1926-1930)	2 9,5	3 4,6	- -	- -	- -	- -	- -	5 3,6
62-66 (1921-1925)	2 9,5	- -	- -	- -	- -	- -	- -	2 1,4
67-71 (1916-1920)	- -	2 3,1	- -	- -	- -	- -	- -	2 1,4
72-76 (1911-1915)	1 4,8	1 1,5	- -	- -	- -	- -	- -	2 1,4
GUZTIRA	21 100,-	65 100,-	9 100,-	8 100,-	16 100,-	10 100,-	9 100,-	138 100,-

5.2. Jaiolekua ikasketa-mailaren arabera

	1. maila		O.H.O.		L.-H. 1		L.-H. 2		Batz. UBI		Erdimail.		Goimail.		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
1. Zona	-	-	4	13,3	1	11,1	-	-	-	-	3	30,0	2	22,2	10	7,1
Arabako lautada	-	-	1	5,1	-	-	-	-	-	-	1	10,0	-	-	2	1,4
Kantauri Arabarra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10,0	-	-	1	0,7
Arratia/Nerbioi	-	-	-	-	1	11,1	-	-	-	-	1	10,0	-	-	2	1,4
Bilbo Handia	-	-	2	3,1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	22,2	4	2,9
Plentzia/Mungia	-	-	1	5,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
2. Zona	-	-	9	13,8	4	44,4	2	25,0	6	37,6	3	30,0	3	33,3	27	19,5
Durankakdea	-	-	1	1,5	1	11,1	-	-	1	6,3	2	20,0	1	11,1	6	4,3
Gernika/Bermeo	-	-	1	1,5	3	33,3	2	25,0	4	25,0	1	10,0	2	22,2	13	9,4
Markina/Ondarroa	-	-	7	10,8	-	-	-	-	1	6,3	-	-	-	-	8	5,8
3. Zona	3	14,3	7	10,8	2	22,2	1	12,5	2	12,5	2	10,0	2	22,2	18	13,0
Deba Beherea	1	4,8	3	4,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2,9
Deba Garaia	2	9,5	4	6,2	2	22,2	1	12,5	2	12,5	2	10,0	2	22,2	14	10,1
4. Zona	4	19,0	15	23,1	-	-	1	12,5	3	18,8	1	10,0	1	11,1	25	18,1
Urola/Kostaldea	4	19,0	15	23,1	-	-	1	12,5	3	18,8	1	10,0	1	11,1	25	18,1
5. Zona	8	38,1	18	27,6	2	22,2	4	50,0	3	18,8	2	20,0	-	-	37	26,8
Donostialdea	3	14,3	3	4,6	1	11,1	2	25,0	3	18,8	-	-	-	-	12	8,7
Tolosaldea	2	9,5	6	9,2	-	-	-	-	-	-	1	10,0	-	-	9	6,5
Goierri	3	14,3	9	13,8	1	11,1	2	25,0	-	-	1	10,0	-	-	16	11,6
6. Zona	5	23,8	7	10,7	-	-	-	-	2	12,5	-	-	1	11,1	15	10,8
Irunea	5	23,8	6	9,2	-	-	-	-	2	12,5	-	-	1	11,1	14	10,1
Tafalla	-	-	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7	
7. Zona	1	4,8	5	7,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	4,4	
Lapurdi	1	4,8	2	3,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2,2	
Nafarroa Beherea	-	-	3	4,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2,2	
GUZTIRA	21	100,-	65	100,-	9	100,-	8	100,-	16	100,-	11	100,-	9	100,-	139	100,-

5.4. Oraingo lanbidea ikasmilaren arabera

	1. maila		O.H.O.		L.-H. 1		L.-H. 2		Batx. UBI		Erdimail.		Goimail.		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	1	1,5	-	-	-	-	1	6,3	-	-	-	-	2	1,4
Ugazaba	6	28,6	18	27,7	1	11,1	1	12,5	3	18,8	-	-	1	11,1	30	21,7
Enplegatua	-	-	3	4,6	1	11,1	1	12,5	1	6,3	2	20,0	1	11,1	9	6,5
Langile kualifikatua	7	33,3	28	43,1	5	55,6	2	25,0	3	18,8	-	-	-	-	45	32,6
Langile kualifikatu gabea	3	14,3	12	18,5	1	11,1	1	12,5	1	6,3	-	-	-	-	18	13,0
Langabetua	-	-	-	-	-	-	1	12,5	-	-	-	-	-	-	1	0,7
Jubilatua	4	19,0	2	3,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	4,3
Ikaslea	-	-	-	-	1	11,1	1	12,5	5	31,3	2	20,0	2	22,2	11	8,0
Irakaslea	1	4,8	1	1,5	-	-	1	12,5	1	6,3	6	60,0	5	55,6	15	10,9
Teknikoa	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6,3	-	-	-	-	1	0,7
GUZTIRA	21	100,-	65	100,-	9	100,-	8	100,-	16	100,-	10	100,-	9	100,-	138	100,-

5.6. Zure familian edo senitar-tean ba al duzu bertsolaririk?

	1. maila		O.H.O.		L.-H. 1		L.-H. 2		Batx. UBI		Erdimail.		Goimail.		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Aitona	4	19,0	8	12,3	-	-	1	12,5	2	12,5	1	10,0	1	11,1	17	12,3
Gurasoak	3	14,3	7	10,8	3	33,3	1	12,5	4	25,0	-	-	-	-	18	13,0
Osaba-izebak	-	-	8	12,3	2	22,2	-	-	-	-	-	-	-	-	10	7,2
Senideak	2	9,5	3	4,6	1	11,1	-	-	-	-	2	20,0	-	-	8	5,8
Beste ahaideak	1	4,8	3	4,6	-	-	2	25,0	-	-	-	-	1	11,1	7	5,1
Besterik	1	4,8	2	3,1	-	-	1	12,5	1	6,3	2	20,0	-	-	7	5,1
Inor ez	5	23,8	26	40,0	3	33,3	3	37,5	6	37,5	5	50,0	5	55,6	53	38,4
Bat baino gehiago	4	19,0	5	7,7	-	-	-	-	3	18,8	-	-	2	22,2	14	10,1
Zaleak-Kantariak	-	-	3	4,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2,2
GUZTIRA	21	100,-	65	100,-	9	100,-	8	100,-	16	100,-	10	100,-	9	100,-	138	100,-

5.11. Non ari zara gustoraen bertsoan?

	1. maila (k) %	O.H.O. (k) %	L.-H. 1 (k) %	L.-H. 2 (k) %	Batx. UBI (k) %	Erdimail. (k) %	Goimail. (k) %	Gutzira (k) %
Zehazlugabea	- -	2 3,1	- -	- -	- -	- -	1 11,1	3 2,2
Jaialdian	5 23,8	9 13,8	1 11,1	3 37,5	7 43,8	1 10,0	- -	26 18,8
Plaza librean	3 14,3	4 6,2	1 11,1	- -	1 6,3	1 10,0	4 44,4	14 10,1
Alalondoetan	13 61,9	48 73,8	7 77,8	5 62,5	8 50,0	6 60,0	3 33,3	90 65,2
Txapelketan	- -	2 3,1	- -	- -	- -	- -	1 11,1	3 2,2
Besterik	- -	- -	- -	- -	- -	2 20,0	- -	2 1,4
GUZTIRA	21 100,-	65 100,-	9 100,-	8 100,-	16 100,-	10 100,-	9 100,-	138 100,-

5.14. Zein bertso-mota duzu gogokoen? (neurria)

	1. maila (k) %	O.H.O. (k) %	L.-H. 1 (k) %	L.-H. 2 (k) %	Batx. UBI (k) %	Erdimail. (k) %	Goimail. (k) %	Gutzira (k) %
Zehazlugabea	- -	- -	- -	- -	- -	- -	1 11,1	1 0,7
Zortziko txikia	10 47,6	14 21,5	3 33,3	3 37,5	2 12,5	2 20,0	1 11,1	35 25,4
Zortziko nagusia	9 42,9	38 58,5	5 55,6	3 37,5	10 62,5	6 60,0	- -	71 51,4
Hamarreko txikia	- -	5 7,7	- -	1 12,5	2 12,5	1 10,0	3 33,3	12 8,7
Hamarreko nagusia	1 4,8	2 3,1	- -	1 12,5	- -	- -	1 11,1	5 3,6
Neurrirugari	1 4,8	5 7,7	1 11,1	- -	2 12,5	1 10,0	3 33,3	13 9,4
Besterik	- -	1 1,5	- -	- -	- -	- -	- -	1 0,7
GUZTIRA	21 100,-	65 100,-	9 100,-	8 100,-	16 100,-	10 100,-	9 100,-	138 100,-

5.17. Bertsolari zaharretan zeintzuk dituzu gogokoak?

	1. maila (k) %	O.H.O. (k) %	L.-H. 1 (k) %	L.-H. 2 (k) %	Batx. UBI (k) %	Erdimail. (k) %	Goimail. (k) %	Guztira (k) %
Agirre	1 1,6	11 5,6	4 14,8	1 4,2	3 6,3	- -	1 3,7	21 5,1
Basarri	11 17,5	28 14,4	- -	3 12,5	4 8,3	1 3,3	2 7,4	49 11,8
Lasarte	9 14,3	29 14,9	3 11,1	3 12,5	6 12,5	3 10,0	2 7,4	55 13,3
Lazkano	- -	5 2,6	1 3,7	1 4,2	2 4,2	3 10,0	- -	12 2,9
Lazkao-Txiki	3 4,8	11 5,6	1 3,7	1 4,2	- -	4 13,3	- -	20 4,8
Lopategi	2 3,2	9 4,6	4 14,8	1 4,2	1 2,1	3 10,0	- -	20 4,8
Txirrita	1 1,6	9 4,6	1 3,7	2 8,3	9 18,8	5 16,7	7 25,9	34 8,2
Uztapide	16 25,4	40 20,5	1 3,7	3 12,5	4 8,3	1 3,3	2 7,4	67 16,2
Xalbador	3 4,8	17 8,7	3 11,1	1 4,2	8 16,7	4 13,3	7 25,9	43 10,4
Xenpelar	- -	3 1,5	- -	- -	- -	3 10,0	4 14,8	10 2,4
Besterik	17 27,0	33 16,9	9 34,3	8 33,4	11 23,1	3 9,9	2 7,4	83 19,9
GUZTIRA	63 100,-	195 100,-	27 100,-	24 100,-	48 100,-	30 100,-	27 100,-	414 100,-

5.36. Zer-nolakoak izan dira bertsolariei jarri zaizkien gaiak?

	1. maila		O.H.O.		L.-H. 1		L.-H. 2		Batz. UBI		Erdimail.		Goimail.		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Zehaztugabea	-	-	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,7
Denak onak	2	9,5	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2,2
Gehinak onak	12	57,1	34	52,3	7	77,8	5	62,5	8	50,0	4	40,0	2	22,2	72	52,2
Batzuk onak, besteak txarrak	7	33,3	29	44,6	2	22,2	3	37,5	8	50,0	6	60,0	7	77,8	62	44,9
Gehienak txarrak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Denak txarrak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GUZTIRA	21	100,-	65	100,-	9	100,-	8	100,-	16	100,-	10	100,-	9	100,-	138	100,-

5.38. Esaldi hauetako zein dago zure pentsaeratik hurbilago

	1. maila		O.H.O.		L.-H. 1		L.-H. 2		Batz. UBI		Erdimail.		Goimail.		Guztira	
	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%	(k)	%
Bertsolaritza ez da ikasten, berezkoa da	6	28,6	20	30,8	2	22,2	1	12,5	3	18,8	3	30,0	1	11,1	36	26,1
Bertsolaritza ikasi egin daiteke, beste edozein ofizio bezala	14	66,7	38	58,5	6	66,6	7	87,5	12	75,1	7	70,0	8	88,9	92	66,7
Biek berdin	1	4,8	7	1	1	11,1	-	-	1	6,3	-	-	-	-	10	7,2
GUZTIRA	21	100,-	65	100,-	9	100,-	8	100,-	16	100,-	10	100,-	9	100,-	138	100,-

ENCUESTA A LOS BERTSOLARIS

La presente encuesta analiza el colectivo de bertsolaris en su totalidad. La respuesta por parte de los bertsolaris ha sido inmejorable: se analizan exhaustivamente 140 respuestas de un total de 145 enviadas.

El estudio analiza primeramente la población bertsolari, geográfica, social y culturalmente; describe a continuación los inicios, las motivaciones y los hábitos de la profesión y se extiende en su parte central en torno a las opiniones del colectivo, a propósito del bertsolarismo como fenómeno socio-cultural en todas sus manifestaciones: los festivales, los certámenes y los campeonatos, las escuelas de bertsolaris, la neo-nata Asociación de bertsolaris, etc. La encuesta ha querido conocer de cerca las valoraciones de los bertsolaris, así como su sentir acerca de los puntos más discutidos y discutibles de la evolución y orientación del bertsolarismo actual.

ENQUETE AUX BERTSOLARIS

Cette enquête analyse le collectif de bertsolaris dans son ensemble. La réponse des bertsolaris a été excellente: 140 réponses sur un total de 145 sont étudiées en détail.

L'étude analyse tout d'abord la population bertsolari géographiquement, socialement et culturellement; ensuite elle décrit les débuts, les motivations et les habitudes de la profession, et s'étend dans sa partie centrale sur les opinions du collectif, à propos du bertsolarisme comme phénomène socio-culturel sous toutes ses formes: les festivals, les concours et les championnats, les écoles de bertsolaris, la toute nouvelle-née Association de Bertsolaris, etc. L'enquête a voulu voir de près les évaluations des bertsolaris, ainsi que leurs impressions sur les aspects les plus discutés et discutables de l'évolution et l'orientation du bertsolarisme actuel.